

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazarlar Birliyi və
«Ulduz» jurnalının kollektivi

47

Xatıra
XATUN
şəir vaxtı

49

KO UN
tərcümə saatı

56

Firuz
MUSTAFA
esse

62

Gülşən MUSTAFA
nəşr

64

İslam
SADIQ
şəir vaxtı

66

Hicran
HÜSEYNOVA
pritçalar

68

Dayandur
SEVGİN
şəir vaxtı

72

Səfurə
ÇƏRKƏZQIZI
nəşr

78

Dərgidə kitab

Baş redaktor

Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Tərəna Vahid

(Baş redaktor müavini)

Həyat Şəmi

Elçin Mirzəbəyli

Xeyal Rza

Səhər

Xanəmir

Rəsmiyə Sabir

Elxan Yurdəoğlu

Nuranə Nur

Anar Amin

Elmar Vüqarlı

Ələmdar Cabbarlı

Qılman İman

Hafiz Hacıxalil

Nisəbəyim

Fərid Hüseyn

Məshəti Musa

Elşən Əzim

Seyfəddin Altaylı

(Türkiyə)

Xaqani Qayıblı

(Estoniya)

Baloğlan Cəlil

(Başqırdıstan)

Saodat Muxammadova

(Özbəkistan)

Nilufər Şixli

(Rusiya)

Bədii redaktor

Ədalət Həsən

Ünvanı: Az-1000, Bakı,

Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru

dursul@mail.ru

www/ayb.az

Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 15.12.2017

«Ulduz» jurnalı redaksiyasında

yığılıb səhifələnib.

«Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya»

müəssisəsində

çap olunub.

Sifariş №176, Tiraj: 300

Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır

Şəhadətnamə № 238

Nömrənin eksperti:

Nizami Tağısoy

**«AZƏRMƏTBUATYAYIMI»
AÇIQ SƏHMDAR
CƏMİYYƏTİ**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «Mətbuatyayımı» şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«QAYA»
MƏTBUAT YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «QAYA» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**«EKSPRESS»
MƏTBUAT YAYIMI**

«Ulduz» jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon «EKSPRESS» mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılməq istəyənlər:

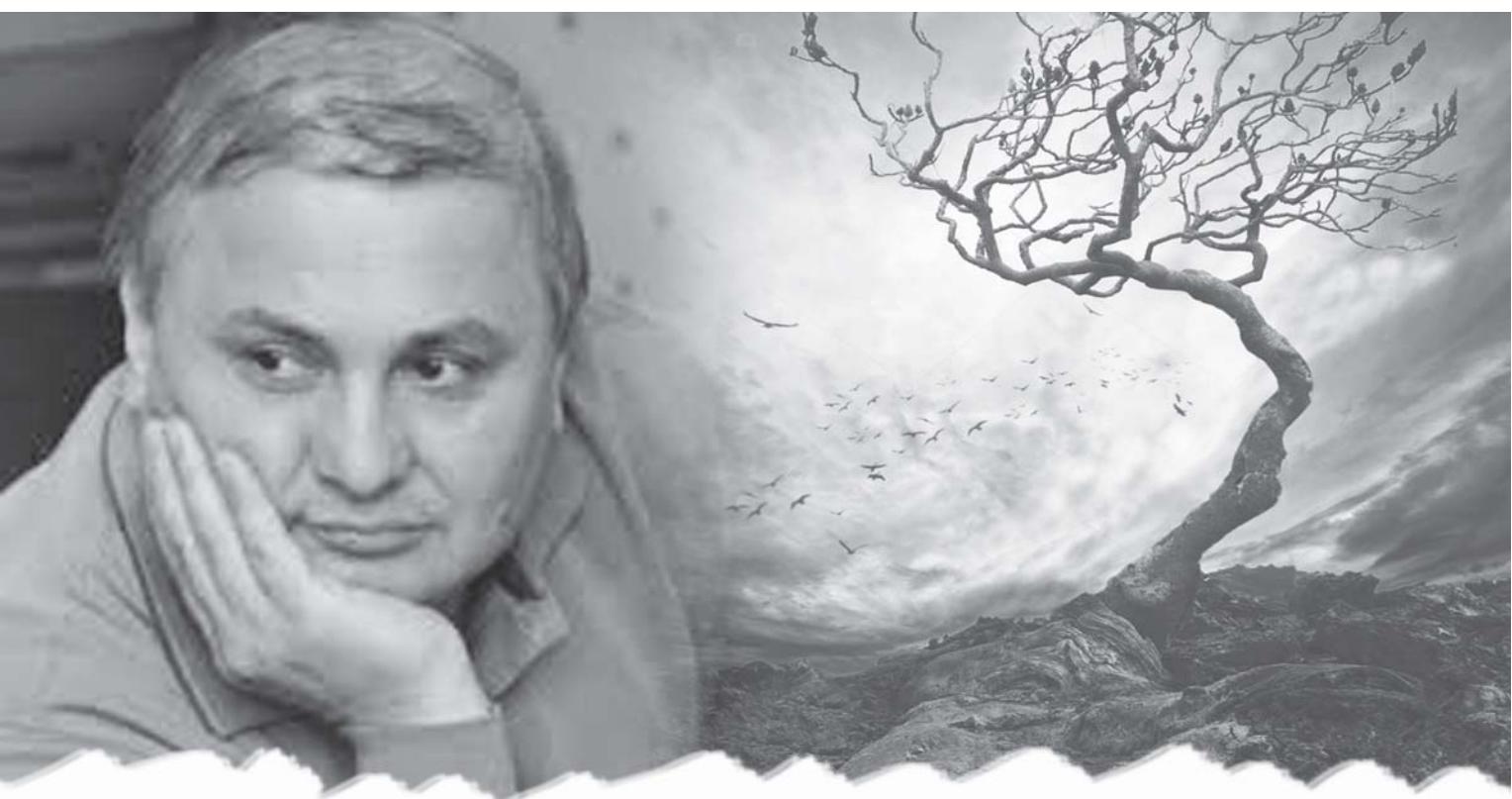
**440 – 27 – 85
440 – 39 – 83
440 – 46 – 94**

**564 – 63 – 45
598 – 35 – 22
556 – 67 – 13
564 – 48 – 96**

**437 – 28 – 10
408 – 17 – 51**

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISNN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

Aydın XAN

PAYIZIN KREATİV “ULDUZ”U

(Dərginin noyabr sayı haqda düşüncələr)

İndi hər tərəfdə – bütün sahələrdə ulduzlar çoxalıb, ulduzluq kütləviləşib: kino ulduzu, tele-ulduz, şou-biznes ulduzu, ictimai-sosial sahələrin ulduzu, milyoner biznesmen ulduzlar, hətta çər dəymış sosial şəbəkələrin trend-ulduzları, mem-ulduzları, Internet-instoqram ulduzları. Fəqət, yaradıcı düşüncə adamları üçün elə bir ulduz var ki, o hər zaman yeni istedadlı nəslin gəlişiyələ sayırıß, ədəbiyyatla-əbədiyyətlə vuran minlərlə qəlbi isidir...

Bəli, elə bir “Ulduz”un barlı-bərəkətli noyabr sayının eksperti kimi bəri başdan yazıram ki, biləsiz: yeni nömrəsini vərəqləyərkən, beynimdə ümumiləşmiş bir fikir doğdu - hər vaxt yeni qələm sahiblərinin mətbü nəşri hesab olunan dərgi sanki gənclik yaşını adlayıb, cavanlığına

qədəm qoyub. Bu, yəqin ki, gəncliyinin müdriklik çağına qədəm qoyan nəşrin baş redaktoru istedadlı şair və çağdaş humanitar-estetik düşüncəmizin məhsuldarlarından olan dostum Qulu Ağsəsin başçılığıyla tanınmış qələm adamlarından ibarət redaksiyanın yaradıcı-ədəbi əməkdaşlarının ədəbiyyata vasvasicasına diqqətindən irəli gəlir. Bəlkə də, indiyə qədər də geri qaytara bilmədiyimiz Qarabağ dərдинin ədəbiyyatımıza hopdurduğu poetik kədərdən, bəlkə də, ən yeni ədəbi gəncliyin, eləcə də geniş oxucu kütlələrinin kağız nəşrlərdən çox elektron-virtual aləmə – Internet saytları və sosial şəbəkələrə ifrat meyillərindəndir, kim bilir...

Elə sonuncudan da başlayım, az tirajla çıxan “Ulduz”un elektron variantının, – ən azından,

bir-iki say gec də olsa, – Internetdə, yəni qlobal informasiya-bilgi resursunda yerləşdirilməsi dərginin virtual “ulduz”unun parlamasına, mülklərlə oxucu sayını milyonlara çevirməsinə (bütün dünyaya səpələnmiş 55 milyonluq toplumunu üzvlərini, üstəlik də 300 milyondan çox türksoylu – türkdilli auditoriyani xatırlayaq) səbəb olar. Bu mənada rəhbərlik etdiyim, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin onlayn kitab saxlanğıcı kimi dünya şəbəkə istifadəçiləri tərəfindən maraqla istifadə olunan www.kitabxana.net – Milli Virtual-Elektron Kitabxananın dərgiyə yardımını təklif edirik.

Maraq üçün deyim ki, zövqlə bədii tərtibat verilmiş dərginin noyabr sayının üz qabığındakı Internet keçidlərinə göz atdıq: www/ayb.az/index.php/2014-01-08-23-55-47/ulduz-jurnal%C4%B1.html saytında sadəcə bir məlumat gördük. AYB-nin rəsmi Internet resursunda – www.azyb.az portalında durum daha yaxşıydı: dərginin pdf formatında 2015-ci ildən bu yana bütün saylarının elektron variantı yerləşdirilib, fəqət ayrıca resurs içində olduğuna görə, –<http://azyb.az/index.php/journal/index/2> – nə axtarış maşınları ona birbaşa kecid – link verir, nə də oxucuların birbaşa diq-

qətindədir. Yeri gəlmişkən, dərginin noyabr sa-
yının pdf formatında, elektron variantı ilə burada
tanış ola bilərsiz: [http://azyb.az/admin/media/
files/1512543225-Ulduz%20Noyabr++.pdf](http://azyb.az/admin/media/
files/1512543225-Ulduz%20Noyabr++.pdf)

Yaxşı olardı ki, “Ulduz” dərgisinin öz fərdi saytı fəaliyyət göstərəydi, Feysbuk, Tvviter kimi qlobal sosial şəbəkələrdə işlək – aktiv səhifələri, qrupları hazırlanayı və bu maraqlı-oxunaqlı nəşr elektron variantda dünya oxucularına təqdim olunaydı. Onda əsasən Internetüstü xarici ədəbiyyata üstünlük verən Azərbaycan oxucusunun “Bizdə yaxşı yanan var ki?!” – kimi əsaslı bəhanəsinə yer qalmazdı. İnsafən, bu yerdə vurğulamaq vacibdir ki, redaksiyanın bu sayda da bir neçə Internet ədəbi saytı ilə müştərək art-layihələri məhz yuxarıda sadaladığımız məqsədə xidmət edir: çağdaş ədəbiyyatımızı, ədəbi-mədəni düşüncəmizi qlobal məlumat-bilgi şəbəkələrinə daşımaq.

Bu minvalla davam eləsəm, bir də iki əsr dən sonra dərginin eksperti qismində mənə iş tapşırılar, hələ olsun ki, baş redaktorun senzorundan keçməyə yazım, odur ki, qayıdır am əsas mətləbə. Söz yox, tanınmış düşüncə ustadlarımızdan hesab olunan dərginin əvvəlki sayının eksperti Nəsir Əhməddilən, eləcə də başqa buraxılışların

sayğılı dəyərli yazarlarından sonra nəsə diqqət çəkən material ortaya qoymaq tədqiqatçıdan ürək tələb etsə də, biz bu araşdırma yazımızda daha çox “Ulduz”un kulturoloji tərəflərinə xüsusi diqqət ayırmağı qərara aldıq.

Bələliklə, ondan başlayaqlı ki, “Ulduz”un noyabr sayının müəllifləri sanki real həyatdan uzaqda, özləri üçün yaratmış olduqları bir ədəbi-poetik, bir qədər də dəbə uyğun yazaq, irrasional aləm yaradaraq kreativ bir məkanda yaşayırlar. İrəli adlayaraq onu da qeyd etməyi qoy unutmayım: istedadlı, ancaq gəncliyi-cavanlığı arxada qalan tanınmış yazıçı-dramaturq “Elçin Hüseynbəylinin “Ulduz” dərgisinin www.artkaspi.azla – ədəbi-mədəni saytlə müştərək sənət layihəsi sayılan “Variatasiya” bölümündə verilmiş “Qəfil getmək” hekayəsindən başqa – ədəbi-bədii, poetik-publisistik materialların çox az qismində zəmanəmizin, həyat reallıqlarının estetik əksini gördük. Sanki nə Qarabağ problemi var, nə dünyadakı iqtidsadi-sosial böhranlar, nə də Şərqə ixrac olunan rəngli inqilablar, geosiyasi durğunluqlar. Düzdür, o dəqiqli mələyin qanadının qırılmağından, yaxud sevgi atəşinin enerjisindən yananlar bizə hücuma keçəcəklər ki, sadaladıqlarınız böyük ədəbiyyatın predmeti deyil, poeziyanın nə marağına?! Onda bəs niyə Ulu Nizami “Xosrov və Şirin”, “İsgəndərnamə”, “Yeddi Gözəl” məsnəvilərini, tutalım, Cəlil Məmmədquluzadə “Ölülər”ini, yaxud Səməd Vurğun “Vaqif”ini qələmə alırdı?!

İstedadlı şairə (redaktordan xahiş edirik: sözdəki “ə” hərfini pozmasın, sözün bu variantı daha şairanədi, poetikdi, incədi) Günay Ümidin “Özüylə söhbət” qeydləri (“...Mənim heç böyük arzularım olmadı. Böyük arzuların təhlükəli olduğunu babam öyrətməşdi mənə, əllərini əllil arabasına vura-vura”) və lənkəranlı olaraq yerlimin silsilə şeirləri ilə “Ulduz”un payız sayının poeziya bağındaki ədəbi-poetik bəhrəsinə əli çatan oxucu bir anlıq gündəlik qaygilardan uzaqlaşır, ədəbiyyatın sehrli-sirli məkanına qədəm qoyur.

Günay Ümidin “Renkarnasiya” şerinin ilk bəndi şairənin mürəkkəb yaradıcılıq potensialından xəbər verir:

*Gedənlər kiçilər,
Gözdən itər...
Gedişlər böyüdər,
Çoxaldar insanları...*

Şairənin “Qış nağılı” isə ictimai-fəlsəfi duyğuları poeziyaya daşımaq baxımından maraqla oxunur:

*O gün
Qarğalar dünya şarının ipini aldı
Uşaqların əlindən,
Uçurdu uçurumdan...
Mühəribə uşaqlarının doğum günü şərəfinə
Üfürüb söndürdü günəşi külək...*

Dərginin www.axar.az saytıyla başqa bir müştərək layihəsi çərçivəsində AYB katibi, görkəmli xalq şairimiz Fikrət Qocayla Xanım Aydın və Vüsal Nurunun “ədəbi söhbəti” maraqla oxunur. 83 yaşlı müdrik söz sənətkarının fikirləri, əslində, ədəbiyyat, həm də həyat haqqında fəlsəfi düşüncələrdir: “Prozada səbirli olmağı, masa arxasında oturmağı bacarmaq lazımdır. Şeirdə axtarmaq, tapmaq əsasdır. Şeir qışkıraqdı. Bir anlıq gəlir...”

Rusiyada diaspor həyatını yaşayan Şahnaz Kamal “Vaska” hekayəsində də ənənəvi mövzusunu ədəbiyyata gətirir: mühacirətdə yaşayan Azərbaycan insanını vətəndən kənarda heyrləndirən olaylar.

Qocaman ədəbi tənqidçimiz Vaqif Yusifli silsilə ədəbiyyatşunaslıq araşdırmasının IV məqaləsində təkrarən üzünü yeni yaradıcı nəslin nümayəndəlerinə tutaraq yazar: “Gənc şairlər, sözüm sizədir” və ənənəsinə uyğun olaraq, şeirlərini təqdir etdiyi üç nəfər imza sahibi – Allahşükür Ağa, Tural Adışirin və Ələmdar Cabbarlı - yaradıcılığını incələyir, filoloq tövsiyəsini verir, təqdir edir, fəqət tənqid, etmir...

Noyabr “Ulduz”unun poeziya – “Şeir vaxtı” bölümünü daha çox sosial şəbəkələrdə, Internet saytlarında “parıldayan” daha bir istedadlı gənc şair Fuad Cəfərli qələmə aldığı yeni silsilə şeirləri ilə davam etdirir. Fuadın şeirləri həyatdan, lap elə onun öz hissələrindən çox, kitablardan sözülür sanki. Inanıram ki, mənim kimi heç

vaxt real Parisi, Romanı görməyən gənc şairin “Əslində” şeirində, yaxud “Dəfinə axtarışında” nümunəsində “Dəfinələr adası” əsəri yada düşür, “Ayaq-yorğan misali” əsərində isə Hindistandakı kastalar haqqında oxuduqlarının əksini sezdi:

*Dünənin kastaları
indi cəfəng görüñürsə,
bəs onda niyə hələ də,
ayağımız yorğanımız boydadır –*

sualına cavab tapmırıq...

Kitablardan sözüllən yaradıcılıq axını, bəlkə də, romanlarda, nəsrə qəbul olunandır, ancaq şəxsən, bizim fikrimizcə, şeir daha diri, canlı, həyatı, zəmanənin nəfəsinə uyğun təbii duyğular üzərində ucalmalıdır ürəklərə doğru. Başqa gənc şairin – Vuqar Rahinin də modernsayağı qəzəllərində eyni tendensiyanın şahidi oluruq. Klassik ərəb – Şərq poetik texnologiyasıyla, bədəbin havalı əruz vəznində qələmə alınan bu qəzəllər nə qədər gözəl qiyafəyə sığışdırılsa da, bu beyt XXI əsrin qəlbi kosmosa uçmaqla çirpinan texnoGEN oxucusunu nə qədər estetik heyrətə gətirə bilər?!

*Qələmin qüdrəti yetməz sənə bir yazə qəzəl,
Vəsf-i-ruyində sənin gözləməz əndazə qəzəl...*

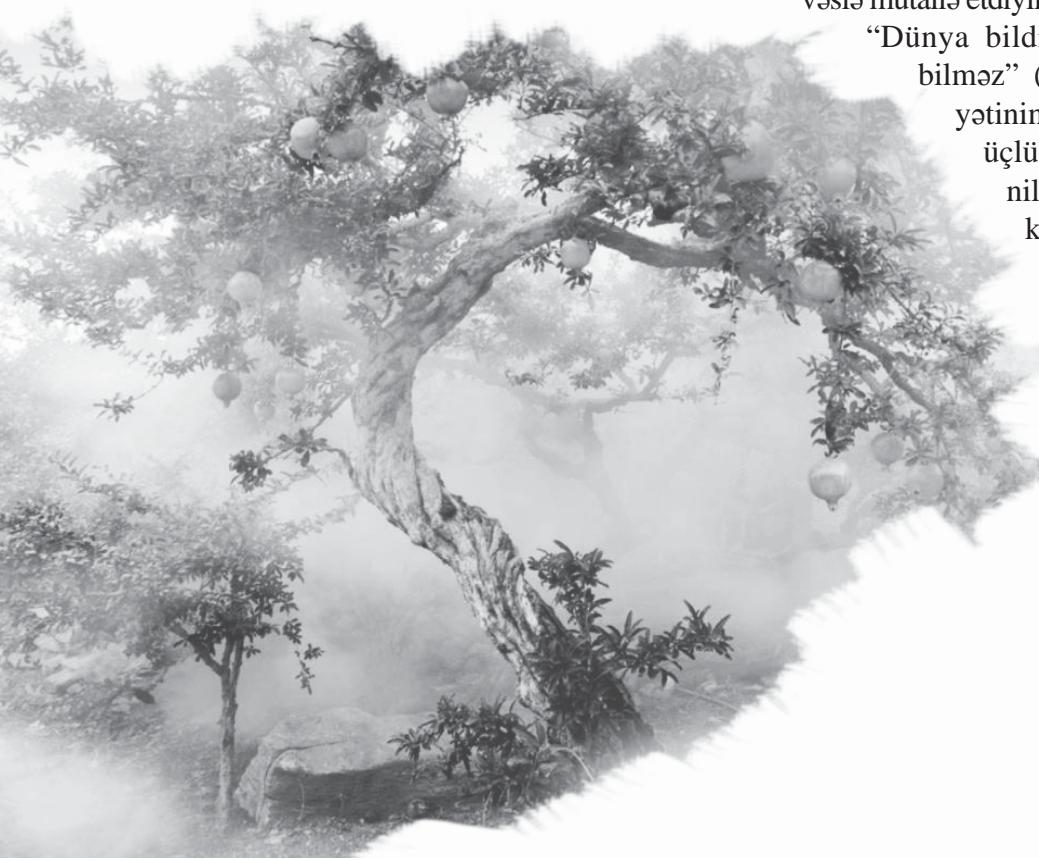
“Güney Azərbaycan ədəbiyyatı” polemik müzakirəsi bir daha sübut edir ki, XX əsr

şairlərimizin fəğan ilə şikayətləndikləri sərhədləri, qadağaları Internet yüzilliyi – texnologiyaları darmadağın eləsə də, biz yenə Bütöv Azərbaycanımızın söz sənətində – estetik-kulturoloji düşüncəsində gedən proseslərdən xəbərsizik, yaxud oxumağı, izləməyi yadırğadığımızdan, uzaq ölkələr bir qırğa dursun, qapımızın o tərəfində qalan Güneyimizdə yazış-yaradan istedadlı imza sahiblərini belə yaxından tanımiriq. Bir fikri də müzakirə üçün ortaya ataq: türkdilli Güney Azərbaycan ədəbiyyatına rəğmən, çağdaş farsdilli Güney Azərbaycan imza sahiblərinin yaradıcılıq imkanları, ədəbi-bədii nümunələri daha qlobal, planetar düşüncəlidir...

Moskvada yaşayaraq gərgin ədəbi-poetik fəaliyyətlə məşgül olan Afaq Şıxlının mütərcim qələminin budəfəki qəhrəmanı çağdaş rus şairi, publisisti Andrey Vasilevski oldu: poetik düşüncənin fərqliliyindənmi, tərcümənin tələskənlilikindənmi, yaxud ruslara xas soyuq məntiqin şeirlərdə əksinin sezildiyindəndimi, söyləmək çətindir, amma çox da uğurlu yaradıcılıq məhsulları kimi azərbaycanca oxunmadı bu nümunələr...

XX əsr humanitar düşüncəmizin izi silinməz nümayəndələrindən olan dəyərli alim Xudu Məmmədovun 90 illiyini payızın “Ulduz”u özünməxsüs formada qeyd etdi: Cəlal Məmmədovun yazısı və ustاد Xudunun dillər əzbəri “Söylədiklərindən”i – aforizmləri noyabr sayında həvəslə müitaliə etdiyimiz materiallardandır. Ustadın

“Dünya bildiyimizdən artıq bizim ola bilməz” (əksəriyyət dünya ictimaiyyətinin Qarabağ probleminə “ikiliyüclü” münasibəti, yaxud ermənilərin təcavüz faktlarıyla bağlı kağız üzərində arxivləşən BMT qətnamələrinə olan inamımızı kədərlə yada salaq), “Həqiqət bizimlədir”, “Sualın yoxdursa, özün də yoxsan”, “Sürünənlər yixilməz!” deyimləri, əslində, elə Xudu müəllimin başqa bir aforizminə tam cavab verir: “Məhdudiyyət kəşfin anasıdır. Forma

məhduddursa, fikir sixılır, yiğcamlasır, bülliürləşir. Dərinlik bundan gəlir”...

“Şeir vaxtı”nı bu sayda orta ədəbi nəslin nümayəndələrindən yeni lirk əsərləriylə Xosrov Natil, uşaqlara yönəlik poeziya nümunələrilə Ədalət Salman və Nazim Əhmədli yeni silsiləsiylə davam etdirirlər.

İki gənc nasırın hekayələrini də payız “Ulduz”unun bədii nəşr bar-bəhrəsi hesab etmək mümkündür: ağır üslubuya seçilən Natiq Məmmədlinin “Günah” və yenə də “oğru dünyası”nın – hətta ən saf məqsədlə belə cinayət törədərək zindana göndərilən cinayət törədənlərin növbəti dəfə az qala müsbət obrax səviyyəsinə qədər qaldıran Taleh Mənsurun “Ürək ağrısı, çiçək oğrusu” hekayəsi. Sözsüz, bu hekayələr dünya kiçikhəcmli bədii nəşr nümunələri ilə tələmtələsik tərcümə edilmiş anadilli variantlardan tanış olan yeni nəsil oxucular üçün orijinal, maraqlı görünəcək...

Məhsuldar yazar-araşdırıcı İlham Abbasovun “Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatçıları” silsiləsindən növbəti təqdimatı “Bacarmadığı işlə məşğul olan romançı” Siqrıd Unset yaradıcılığına həsr olunub. Norveçin xanım nasırının Nobel mükafat-

fatının təqdimat nitqinin və aforizmlərindən nümunələrin də tərcüməsinin verilməsi təqdirəlayıq haldır və arzu olunur ki, bu silsilənin sonunda o dəyərli materiallar kitab formasında nəşr edilsin.

Teatrşunaslıq fakültəsinin tələbəsi Əli Hacılinin “Kökdən düşmüş piano” teletamaşası haqqında düşüncələri xalq yazıçımız Mövlud Süleymanlinin yaradıcılığına müxtəsər baxışlarla başlayır, teatr sənətimizin yeni istiqaməti haqqında mozaik mənzərəsini cızır: birtərəfli səslənə bilər, zənnimizcə, gənc araşdırmaçı qələminin iti ucunu yeni səhnə əsərlərimizə tuşlasa, daha aktual məsələlərə və sənətsevərlərin maraqlarına toxunmuş olar...

“Ulduz”un üzü qışa bu sayında da “Dərgidə kitab”ın istedadlı bir qonağı var: detektiv əsərləri ilə gənc oxucuların maraqla izlədiyi Müşfiq Xanın “Yanmaz xatirələr”, “5.45” və “Aybəniz” adlı hekayələri yazıçının yaradıcılığının yeni istiqamətləri ilə tanışlıq baxımından maraqlıdır.

Dərginin son səhifəsində gənc rəssam Gülərin bədii təxəyyül məhsulları isə ayrı yazının predmetidir ki, bu barədə başqa vaxt fikirlərimizi bölüşərik...

P.S. Sonda geri dönüb yazılıçı Elçin Hüseynbəylinin “Qəfil getmək...” hekayəsinin öz variantımızda axırını bitirmək istəyimizi gerçəkləşdiririk.

“...Xaotik addımlarla təkrarən dəmirlə sərhədlənmiş sahilə tərəf yön götürdü. Başını qaldırıb sulara baxmaq istəyəndə, qıraqda taqətsiz duran bir gəncin özünü şübhəli aparması onun diqqətini yayındırdı.

– Nə etmək fikrindəsən?

– Dayday, hər şeydən boğaza yiğilmişəm, hamidan zəhləm gedir. Həyatdan təmiz bezmişəm...

İstər-istəməz onu gülmək tutdu:

– Bala, sən nə həyat yaşamışan ki, bu diñyadan da bezməyə macal tapmışan?

– Siz böyüklər biz gəncləri heç vaxt anlaya bilməzsiz...

Vaxtilə böyüklərinə o da buna oxşar etirazlarını bildirmişdi. Gülliimsədi, qolunu gəncin boynuna doladı:

– Gəl, gəl, gedək çayxanaya, qoy azca da olsa, canımız qızışın, ruhumuz isinişsin...

İntihar niyyəti onları birləşdirdi, ölümə birgə qalib gəlmək üçün yaxınlıqdakı çayxanaya istiqamət götürdüllər...”

Xuraman HÜSEYNZADƏ

Özüylə söhbəti...

Özümlə söhbət etməyə uşaq vaxtlarından başlamışam. “Bu niyə belə oldu?”, “Elə yox, belə etsəydim, daha yaxşı olardı” kimi sözlərlə, dilemmalarla həmişə özümü qınamış, tənqidmən nəticə çıxarmağa çalışmışam.

Atamın evdə böyük bir kitabxanası vardi. O kitabxanada eyni zamanda “Dünya uşaq ədəbiyyatı kitabxanası”ndan çoxlu əsərlər də yer alındı. Atam ixtisasca agronom olsa da, həmişə ədəbiyyatı çox sevib. Məhəmməd Füzuli, Seyid Əzim Şirvani, Mirzə Şəfi Vazeh, Qasım bəy Zakir, Mirzə Ələkbər Sabir, Səməd Vurğun yaradıcılığının həqiqi mənada vurğunu idi. Gözümüz açandan kitabların, jurnalların əhatəsində böyüdüyüm üçün özümlə söhbətim sanki həmin yazıçılar, şairlərlə dialoq kimi alınırıdı. “Bu qəhrəmanın taleyi niyə belə oldu”, “Görəsən, o necə etsəydi, o cür olmazdı” kimi suallarla alter-eqomla həmsöhbət olurdum. Zaman keçdi

və bu xasiyyətimi heç cür tərgidə bilmədim. Kitablar məni mizantrop elədi, uşaq vaxtı uşaqlarla oynamadan, böyüdükdən sonra sinif yoldaşlarımla, tələbə yoldaşlarımla, rəfiqələrimlə həmsöhbət olmaqdan uzaqlaşdım.

Adətən, özümlə söhbətim bir növ hesabat xarakterli olur. Özümdən bir həmsöhbət kimi raziyam. Ona ərkim çatır, hər iradımı bildirə, onunla hər sırrimi bölüşə bilirəm. Çünkü o, alter-eqoma həmişə düz yol göstərir... Özümlə söhbətdən sonra yüngülləşirəm. Bilirəm ki, o, mənim uğurlarımı sevinən, dərdimə şərik olan, ən əsası, ağrılarını çəkən yeganə varlıqdır. Hərdən onun bu qədər yükü, ağrını necə daşıdığını mat qalıram. Amma sonra vəziyyəti anlayıram: axı o elə mənəm-ikinci mən. Mən isə çox döyümlü, iradəli və güclüyəm. Hər çətinliyə sinə gərməyi və sonda qalib gəlməyi bacarıram.

Ümumiyyətlə, insanın özü ilə söhbət etməsi həm də onun tənhalığı ilə identikdir. Bir insan nə vaxt özü ilə söhbət edir? Əlbəttə, tənha olanda. Çexov deyirdi ki, özünü tənha hiss edən insan üçün hər yer çöl-biyabanıdır. Mən isə o “çöl-biyaban”dan həmişə qaçmışam. Təbiətin bu cür gözəl mənzərələri varkən, o “çöl-biyaban”a üz tutmaq nəyə lazımdır? Yaradıcı insan üçün tənhalıq vacib olsa da, təbiətin gözəllikləri, o gözəlliliklərdən zövq almaq ondan da vacibdir...

“Ulduz”un dəyərli oxucularına yeni şeirlərimi təqdim edirəm...

...və şeirləri

“KAĞIZ KƏPƏNƏKLƏR”

Həmin gün
qara-qara buludlarla naxışlanırdı
göy üzünün yaxası
və
külek
yağan qarı
duz kimi çevirirdi Bakının başına...
Metro qarşısında limon satan qadının
yırtıq ayaqqabılarından ayağına dolurdu qar,
açıq qapıdan evə girən oğru kimi...

Üzünün, əllərinin qırışlarına toxunurdu
əvvəlcə,
sonra ürəyinin sarı siminə.
Ayaqları donan qadının
ürəyi yanğın yeriyydi.

Qar yağırdı həmin gün...
İşiqpulu, qazpulu borclarımızın yazılıdığı
kağızları
külək
qapiya sancıldıgı yerdən çıxarıb
uçurdurdu havada
kəpənək kimi...
“Kağız kəpənəklər”
qar dənələrinə qarışındı...
Qəzada yaralanıb sarğı otağından çıxmış
adamlara bənzəyirdi
gövdəsi, budaqları qarla sarılmış çilpaq ağaclar...

Təkcə uşaqlar sevinirdi qısa,
soyuğu almadan veclərinə;
çıxardırdılar qarın dadını
şaxtayla əlbəyaxa olmuş qadına heyrətlə baxaraq...

İsti evlərinə tələsən adamların
xəbəri yox idi, ancaq
soyuqdan betər
limonların işığı üzüdür
metro qarşısında
müstəri səsləyən qadını...

BİR OVUC ARPA...

Anasının qoynuna sığınan körpə kimi
buludların arxasına sığınıb ay...
Otağında sükut var...
Sanki səssizliklə boyanıb divarlar...
Hərdənbir səslər qopur gecənin bağından.
Hardasa uzaqlardan gəlir gecəyə keşik çəkən
itlərin səsi...
Göy üzünə dən kimi səpilib
ulduzlar.

Bir azdan gecənin bağlı yarılaqaq,
bir ovuc arpa kimi dağılaqaq
yuxusu gecələrin...

YORĞUN KÜLƏK

Külək səbirsiz-səbirsiz elə əsir...
İllərlə qurbətdə can çürüdən
qəribdi sanki,
evinə çatmağa tələsir.
Hardasa bir ağaç ayırır torpağın bətnindən,
çiçək-ciçək ümidləri
qırılır ağaçın...
Bir-birinə calanmış, yamanmış elektrik
naqillərinin
qırılıb başına düşəcəyindən qorxur
sağ ayağını
indi düşmənin at oynatdığı yurda əmanət edən
Səməd kişi...
Düşmən gülləsindən qoruduğu canı
nazik bir telə qurban verəcək?
Bir ayağa qalıb ümidi,
onu da
əsən yelə qurban verəcək?

Dərsini bilməyən uşaq kimi
tir-tir əsir külək...
Kimdən qorxur,
nədən qorxur?

Qorxduqca
daha da qorxulu olur...
Küləyin şiddəti artdıqca
artır həyəcanı, artır təşvişi,
qoltuq agacıyla asfaltı döyə-döyə
evinə tələsir Səməd kişi...

NƏ DEYİM Kİ BAŞQA?

Küçəmiz darıxdı
sənin ayaq izlərindən ötrü...
Otları uzanan küçəmizdə,
mamırları çoxalan küçəmizdə
təkcə
bir cüt ayaq izi azaldı
sən gedəndən...

Qara it hürməyi tərgitdi,
xallı pişik adamlara yovuşmağı.
Çiçəkləri darıxb, darıxb, soldu

biz ayrılandan...

Telefonumu toz əsir alıb,
küçəmizi alaq,
ürəyimi tənhalıq,
ruhumu sükut...
Nə deyim ki başqa
geriyə dönəsən?

BƏS SƏN NECƏ SEVİRSƏN?

Sən məni
mən səni sevən kimi yox,
başqa cür sevdin...
Amma sevdin, bilirom...

Elə ki yadıma düşürsən,
dərdlərimi unuduram;
harasa tələsəndə
açırı, telefonu evdə unutduğum kimi...

Adamlar gəzir şəhərdə.
Tək-tək, iki-iki, üç-üç, bir az da çox...
Təklər bu zaman tənha olur,
sanki kimsəsiz olur...
Çoxlar dərya olur, dəniz olur.
İkilərin, üçlərin və daha çoxların arasında
gözlərim gəzir səni,
Yerə dağilan mirvari boyunbağının dənələrini
gəzən kimi...
Mən səni belə sevirəm,
bəs sən necə sevirsən?

Qağayılar gölə gəlməz,
dənizə gəlməz ördəklər...
Hərənin öz vətəni var,
mənim vətənim sənin gözlərindi,
özümü axtardığım, özümü gəzdiyim gözlərin
baxıb, baxıb özümdən bezdiyim gözlərin...
Hər yerdə səni görmək istəyirəm.
Qoy qərib desinlər, didərgin desinlər, eybi yox...

Mən səni belə sevirəm...

Bəs sən necə sevirsən?

ÜMİDSİZLİK

Unut xəstə ananın,
dünyadan səndən nigarən köçmüş atanın
bir zamanlar sənə verdiyi adı,
unut!

Həyatın sənə verdiyi
“dilənçi qız” adını
bağrına bas
və heç vaxt unutma...

Hər gün insan adlı ümidin arxasında
düşürsən...
Yanından etinasız ötən
simic,
kasib,
çarəsiz insanlar
özləri boyda ümidsizlik...

Bütün gün ovucların
üzü Tanrıya açılmaqdə...
Ümidsizliklə rastlaşanda,
evinə çörək,
anana dərman aparmayanda
bükülmür ovucların, barmaqların,
yumruğa dönmür əllərin;
göyə baxır,
Tanrıya baxır...

Bağışla
dilənçi qız,
sənə pul versəm,
evə piyada gedəm gərək.
Cibimdəki son ümidlə
dayanacağa tələsirəm,
mənim də əsl adım
Ümidsizlidir...

Mübariz CƏFƏRLİ

ESKİZ

Atam müharibədə həlak olub. Mən balaca olanda... Rəhmətliyin siması – iżi, sir-sifəti – xatirimdən tamam silinib. Təkcə əlinin istisi yadimdadi. Yadimdadi ki, atam mənim əlimi ovcuna alıb ehmalca siğallayardı. Həmişə də isti olardı onun qabarlı, yekə əlləri... Bu gün də günəş çıxanda, ovcum tərləyəndə, əllərim istilənəndə mənə elə gəlir ki, əlim yenə də atamin ovcunun içindədi... Ətrafa işıq saçan günəş çox uzaqlarda olsa da, mənə yaxındı, doğmadı...

Günəş mənim atamdı...

AĞIR SƏFƏR

Atam öləndə bibim qırx gün bızdə qaldı ki, fikrim dağılsın. O vaxt bibimin qalmağı məni az-çox ovundurdu. Gözümə yuxu getməyəndə baş-başa verib sübhəcən dərdləşərdik. Özümü yalnız, kimsəsiz, köməksiz hesab elədiyimdən bibimin söhbətləri mənə şirin gəlirdi. Bir axşam bibim yenə namazını qılıb qurtaranacan mən bir siqaret çəkdim. Stulda qurcalanıb yuxarıdan-asağı bibimə baxdım. Qarı da gözlərini üzümə

dikdi. Nə isə demək istədiyimi anlamışdı. Allah şeytana lənət eləsin, bibimi çash-baş salmaq fikrinə düşmüştüm. Özü də din-iman məsələsində...

– Ay bibi, görəsən, o dünya var?

Qarı qətiyyətlə başını elə tərpətdi ki, guya, o dünyaya metro çəkmişdilər, bibim də o metro ilə neçə kərə o baş-bu başa gedib qayıtmışdı:

– Həlbət ki, var!..

– Hardan bilirsən?

Bibim karıxbı deməyə söz tapmamalıydı. Həqiqətən, başım xarabdı mənim! Qarımı çətinə

salmaq nəyimə gərəkdi? Bu sayaq suallarla təkcə bibimi yox, kimi desən, çasdırmaq mümkündü, “Toyuq əvvəl olub, yoxsa yumurta?” – orta məktəb illərində ən çox baş sindirdiğimiz məsələydi. Amma bibim nə orta məktəb şagirdiydi, nə də hər qaranlıqdan qorxub geri çəkiləndi. Qarının xırda gözlerinin iriləşib işıldamağından özümü yığışdırıdım. Səsiqarışq bütün sir-sifətini heyvət bürümüşdü.

– Nə danışırsan, bala, “Quran” yalan deyəcək?..

Susdum. Araya sakitlik çökdü. Pərtliyimi gizlədib bibimin könlünü almaq üçün ağ bayraqı qaldırdım:

– Ay bibi, ölümdən qorxursan?

Cavab aydın idi, o dünyaya sıdq-ürəklə inanın ölümdən zərrəcə qorxmamalıydı.

– Hə, ay bala, – köksünü ötürdü. – Ölüm ağır səfərdi...

Doqquz il sonra yenə dilxor-dilxor kəndə qayıdırıdım. Gecə zəngi bir yox, birdən-birə iki bəd xəbərlə yuxuma haram qatmışdı:

– Əmin ölüb, bibin də can üstədi...

Səs tanış gəlirdi, intəhası, bilmədim zəng eləyən kimdi. O yazıq da, yəqin, özünü itirdiyindən, xoş-beşsiz, hal-əhvalsız sözünü deyib dəstəyi qoymuşdu yerinə.

...Əmimin yasında gözüm bibimi axtarırdı. Elə bil yumşaq yerimə tikan batmışdı. Ölən ölüb gedib. Əsas üzü bəridə olandı. Di gəl, heç kəs bibimdən danışmirdi, bibim yada düşmürdü, baş qarışmışdı.

Bibim oğlundan soruşdum:

– Bibim necədi?

Bibim oğlu lap qaşqabağını salladı, üz-gozündən zəhrimar yağırdı:

– İndi babatdı.

– Nədi ki, xəstəliyi?

– Əmin ölündə qorxub...

– Hardadı?

– Sizdə...

Atam ölündən bibim kənddəki evimizdə qalırdı ki, həyat-bacadan göz olsun.

– Sən zəng vurmuşdun axşam mənə?

– Hə... – bibim oğlu başını tərpətdi. – Arvada başımız qarışdı, sənə əmin ölündən iki gün sonra xəbər verdik. Yaddan çıxmışdin, – yox, bibim oğlunun deyib-gülməklə arası sərindi, gülüm-sünmək istəyəndə də uzunsov sifəti əyilib bədheybət hala düşürdü. Yasda ağır oturub, batman gəlmək lazımdı. Yaşa dolduqca itirdiklərim məni yandırsa da, get-gedə yüngül keçirirdim ölüm-itimi. Mən ölündə də istəmirəm kimsə vay-şivən qoparib haray-həşir salsın... Hər halda, yasda ölüdən çox diridən danışmaq yaxşı düşməzdi. Əmim oğlu da bizə yaxınlaşmışdı. Söhbətin sonluğunu da qulağı almışdı, deyəsən.

– Əzrayılın yadından çıxasan... – dedi əmim oğlu.

Çar-naçar gülümşünüb mızıldadım:

– Olur elə şeylər...

Camaat qəbir üstünə gedəndə qalxıb Kürün qıraqı ilə pay-piyada evimizə sarı yönəldim. Maşını çadırın yanında qoydum ki, elə bilsinlər yaxındayam. Yayın oğlan çağında Kürün qıraqındakı bəndin üstü ilə gəzisməyin ayrı ləzzəti var. Six yulğunluğun qarışiq mənzərəsi, çayın üzü Xəzərə axması, sərin mehin adamın vücduna siğal çəkməsi tərkidünyalıq eşqi yaradır. Bir anlığa heç kəslə kəlmə kəsmək istəmirən. Kəndin içi ilə getsəydim, indi neçə adamlı qarşılaşacaqdım. Buralardasa təkəm-seyrək yeniyetmələr çaya qarmaq atıb səbrlə gözləyirdilər. O taydasa heç balıqçı da yoxdu, o taydakılar üzür-dülər, oynışıldalar, fit çalıb hay-haray qoparırdılar. O taydakı hay-küy, bu taydakıların eyninə gəlmirdi, sanki balıq tutmaq istəyənlər əmimin ölüm xəbərini eşidib kədərlənmişdilər.

“Əzrayılın yadından çıxasan”... Əzrayıl öz-başınadı ki, kimisə yaddan çıxara? Həyat qapısını itələyib tanımadığım yerə gedirəmmiş kimi, ürkək-ürkək içəri girdim. Sağ olsun bibimi, həyat səliqə-sahmanlığıdı. Gözümü açandan dimdik, qədd-qamətli gördüyüm şam ağacının budaqları yüngüləcə titrədi. Yox, bu bəzəmə-filan deyildi, məni bu şam ağacıyla çox məsələlər məhrəmləşdirmişdi. Nişanlımı da ilk dəfə burda, bu ağacın altında öpmüşdüm. Barsız, meyvəsiz ağaclar mənə daha doğma idi, çünkü onlar daha dərin mətləblərdən ötrü yaradılmışdı. Dayaz,

dərin nə fərqi, can üstədi deyilən bibim oturmuşdu artırmada, yuxarıdan-aşağı mənə baxırdı. Şükür Allaha, salamatlıqdı! Ancaq deyəsən, yeriməyə heyi qalmamışdı, yoxsa ayağa durub aşağıda mənlə görüşərdi. Qalxıb arvadın üzündən öpdüm. Dairəvi masanın yanındakı kətildə əyləşdim.

– Nolub, ay bibi?

– Heç nə, ölürəm, bayırı çıxdım ki, mənə hava dəysin.

– Kim baxır sənə?

– Heç kim. Mənə nolub ki?

– Əstəğfürullah, gah deyirsən ölürəm, gah deyirsən sağlamam...

Yox, vədə yaxınlaşır, amma yenə şükür, ya-taşa-zada düşməmişəm.

– Bibioğlu deyir qorxmusan...

– Qarı qaxaca dönmüş əlini yellədi:

– Ey... Onun nə vecinə... O, elə mənim ölməyimi istəyir...

Ömrümdə birinci dəfəydi ki, bibimdən qeybət eşidirdim.

– Boş ver görək. Kim qorxudub səni, ay bibi?

– Əmin canını tapşıranda üzəndim. Əlimi elə sıxdı ki, ruhu bədənindən çıxanda... – sağ əlini gözünün qabağında oynadıb səsini yavaştı.

– Aparacaq məni...

– Səksəni ötmüsən, nədən qorxursan? Əzrayıl özü səndən qorxur.

– Mən ölümdən yox, ordakı sorğu-sualdan qorxuram.

– Sən Allah adamısan, sənin nə günahın var ki?

– Hamımızın günahı bəs deyincədi...

Yox, bu arvadın könlünü almaq çətindi. Bilmirdim səhbəti necə dəyişim. Yaxşı ki, özü köməyimə gəldi:

– Sən nə təhərsən?

– Pis deyiləm.

– Şəhərdə nə var, nə yox?

– Şəhərdi də, camaat bir-birini aldada-alda başını girləyir.

Üzümə baxdı:

– Tək yaşayırsan?

– Başımı tərpətdim:

– Hə.

– Gərək nişanlını maşın vurandan sonra sən evlənəydin...

– ...

– Ata-anan, yəqin, orda nigarandı sənnən...

– ...

– Nə vaxt gedəcəksən?

– Elə bu axşam...

– Düz eləyirsən, işinnən qalma...

Qarı adamayovuşmaz olmuşdu. Elə bil özgəsi ilə üzbəüz əyləşmişdim.

– Day mən gedim...

Bağışla ki, ötürə bilmirəm səni. Heyim qalmayıb, – yerində qurcalındı, yəqin, canı ağrıydı.

– Durma, durma, – qalxıb ehmalca ariq ciyinlərindən tutdum. – Mən bir də yas yerinə dəyim, sonra yolcu yolda gərək...

– Yaxşı yol, bala... – yalnız indi sezdim ki, kirpikləri nəmlənib... Yavaş-yavaş pilləkəni enib həyətə düşdüm.

Deyirlər, doğulduğu yer adımı çəkir, bəs niyə mən həyətimizdən tez-tələsik uzaqlaşmaq istəyirdim? Gün batırdı. Əslində, təcili bir işim də yoxdu. Yas yerinə qayıtmaq bəhanəydi. Bimbidən yaxa qurtarmaq istəyirdim. Söhbətimiz tutmadı. Səbəbini anlamırdım, o, dəyişmişdi, ya mən. Elə bilirdim həyətdən çıxıb sinədolusu nəfəs alacam, yungülləşəcəm, rahatlanacam. Çünkü boğazımı nəsə tıxanıb qalmışdı. İlahi, həyət qapımızın önündəki bu iri şam ağacı hər-dan peyda oldu? Bu ağac mən həyətə girib-çı-xanacaq əkilib yekələ bilməzdı axı... Demə, darvazaya gedən cığırдан sola burul-muşam və gedib dayanmışam həyətimizdəki şam ağacının qabağında... Adı ağacdı.

Düz mənim boyuma

qədər gövdəsi

çılın-çılpaqdı, yuxarıdakı budaqlarisa sımsıxdı, sanki aşağıdakı “keçəlliinin” əvəzini çıxırdı. Atam deyərdi ki, aylı-ulduzu gecədə ürəyinə yaxın ağacın altında hərkətsiz dayanıb gözlərini yumsan, qulağına musiqi sədası gələcək. O musiqi uzaqlardan gəlsə də, apaydın eşidiləcək. Bu ruhun musiqisidi. Hər kəs öz ruhuna uyğun musiqi eşitməlidir... “Əgər eşitməsə?” “Eşitməsə, deməli, ruhu ölüb?..”

O musiqini eşitmək üçün bir həftə gecələr nəfəsimi qısılı gözlərimi yumaraq narahatlıqla, nigaran-nigaran gözlədim. Bəs necə? Söhbət ruhumun musiqisindən gedirdi. Bəlkə, mənim ruhum ölü idi? Bir həftə sonra lap uzaqlardan qulağıma musiqi sədası gəldi. Səs get-gedə yaxınlaşırıdı. Simli alət olduğu şübhəsizdi. Tar deyildi, heç saza da oxşamırdı. Səkkizinci gecə simli alətin səsini tanıdım. Uduñ həzin, ritmik, ahəngdar nəğməsi bütün varlığıma elə hakim kəsilmişdi ki, elə bilirdim ayaqlarım yerdən üzülür, havaya qalxıram, bir azdan başım buludlara dəyəcəkdi. Xudaya, demə, insan da quş kimi uça bilərmiş. Demə, ağaclar, ələlxüsus, barsız ağaclar insanla yaradan arasında bələdçilər, vasitəçilərmiş. Meyvə ağacları yox, barsızlar, meyvəsizlər... Meyvə ağaclarının ayağına daha çox günah yazılıb...

Adəmlə Həvvə yasaqlanmış meyvədən dadmaqla təkcə özləri günaha batmadılar, ağacı da suç yiyesi elədilər. Xəbər vermədi Allaha Adəmlə Həvvvanın əməlini ağac. Tanrı suçluları cəzasız qoymadı, amma özünəbənzər yaratdığına az-çox mərhəmət göstərdi. Ağacına daha ağır şərtlər gözləyirdi; qiyamətəcən başı qaranlıq, bədənisə işıqlı dünyada yaşamalı idi. Beləliklə,

ağac bu dünya ilə o dünya, Tanrı ilə insan arasında bələdçiyyə, körpüyə çevrildi.

Günahı ucbatından həzrəti İsa ilə bərabər – əslində, İsa peyğəmbərdən əvvəl çarmixa çəkilən ağacın yeganə təsəllisi elə boynuna düşən vasi-təcəlik missiyası oldu. Bir də haçansa bağışlanmaq ümidi...

Külək qalxanda ağacın yarpaqları, budaqları əsər, yellənər, önməndəki şam ağacınınsa aşağısı, “keçəl” gövdəsi əməlli-başlı tərpənirdi, titrəyirdi. Hərçənd külək-zad qalxmamışdı, hava lał-mat idi.

Qəfil mənə elə gəldi ki, ağacın gövdəsi yellənib-yellənib dairəsindən çıxacaq və məni caynağına alacaq. Mən ağacın kökünə, gövdəsinə, budaqlarına, hətta yarpaqlarına hoparaq içində daxil olacam, göz qırpmında ağac məni “yeyəcək”. Gördükərimə tamam-kamal inanmaq üçün gözlərimi yumub-açıdım, açıb-yumdum... Ağac oynamağında idi. Ağac dairəvi oynayırdı, dairə get-gedə genişlənirdi. Bəlkə, belə də olmalıydı. Ruhən yaxınlar, yaxınlar da yox, eynilər birləşməlidilər ki, kainatdakı tarazlıq dayanıqlı hala düşsün. Mən isə hələ ağac olmağa hazır deyildim. Çünkü ağlıma gələnlərdən xoflanıb həyat qapısına sarı götürüldüm. Qapının ağızında ayağım nəyəsə ilişdi. Müvazinətimi güclə saxlayıb birtəhər küçəyə çıxdım. Dəmir darvazanın balaca qapısı zərbələ örtüldüyündən ətrafa uğultu düşdü. Küçəyə çıxanda mənə elə gəldi ki, bir də heç vaxt bu evə, bu kəndə qayıtmayacam.

Ancaq on gündən sonra geri döndüm; bibim ağır səfərə yollanmışdı...

BU DA

“Xinalı yağış”

Rübəbə SAHİB

Günümüzdə fikrin apaçıq ifadəsinə xidmət edən yazıların çoxluğu içində az-az fəlsəfi – metaforik nümunələrə rast gəlinir. Bu səbəbdən təhlil süzgəcindən keçirəcəyim cənublu gənc şair Ümid Nəccarının “Xinalı yağış” şeirinin öncəliklə fəlsəfi mahiyyətinin metaforik ifadə üsulu, eləcə də əsərin adındakı çılgın romantik tutum və ithaf modeli nəzərimi cəlb etdi. Gəlin əvvəlcə şeirin özüylə tanış olaq:

Şeirlərim saçlarına ilişib qaldı,
Uşaqkən çərpələngim ağaclarla ilişən kimi...
Saçlarından asılan şairlərin adını bilməm,
Amma saçlarının altıncı qatından
Çoxları özünü yerə çırpıb.
Çoxu savaş açıb,
Əsir düşüb saçlarına,
Ölənlərin qayıdanı olmayıb.
Oğulsuz qalanların diləkləri qalmayıb.
Kandarlardan yetim-yesir asqırır,
Xiffətindən burum-burum boğulur
Sevdalı əllərin zənguləsi.
Axı sən saçlarını
dənizin dalğalarını itələyirsən
Əsir alırsan bütün qağayıların
Ayaq izini.
Yenə yağış yağır bir evə...
Xəyal yağışı, xinalı yağış...

Sən hələ də otağımdan
xəbərsizsən.
Deyəsən, qapım döyüür,
Gələni sən olmayan evimin
qapısında
Fəhlə çöhrəli bir usta astaca:
“Bağışlayın, otağınızın divarlarını
Xına rənginə boyamalıyam” – deyir.

Əslində, bu cür fəlsəfi şeir heca vəznində yazılısa, şairdən daha böyük ustalıq tələb edərdi. Çünkü fəlsəfi-semantik qat yaratmaq, özü də bunu heca və ya əruza məxsus trafaretlərlə işləmək çətindir. Həmqafiyə sisteminin, daxili ölçünün, rədifen, bədii təkrirlərin, eləcə də digər bədii təsvir və ifadə vasitələrinin qrammatik qanuna uyğunluğunu pozmadan öz mənini fəsəfi – ekzistensionist şəkildə ortaya qoymaq qələm sahibindən ədəbi-bədii təcrübə və elmi potensial tələb edir. Bu mənada sərbəst şeir şəkli fikirlərin nəzəriyyədən qaçaraq ifadə etməyin ən optimal variantıdır. Bununla belə, “Xinalı yağış”ın metaforik məna çalarlığı, şairin öz üslubunu yaratma meyilləri əsərə ədəbi tənqiddə yer almağa haqq qazandırır deyə düşünürəm.

Elə ilk misralara doğru qayıtsaq, görərik ki, şeirdəki “Şeir” ifadəsi burada varlıq, ümid anlamını ehtiva edir. Saç anlayışı isə bir qadının

gözəllik simgesi olan tellərindən daha çox, bəşeri dəyərlərin ifadəsidir. Şair elə ilk misralardan fikirlərini ortaya qoyub. Belə ki, bir uşağın çərpələngi ağaca ilişəndə necə ümidsizləşir, ardınca həsrətlə baxırsa, şair də əsərdə ümidlərinin bir gözəllikdən asılı qaldığını deyir. Lakin bu asılılıqdan xilas olub-olmayacağını bilmir. Şairanə şəkildə bundan həm də zövq alır. Müəllif gözəlliyyin, qadınlığın şəninə peymanlanan ümidlərin adını bilməsə də, “saçlarının altıncı qatından çıxları özünü yerə çırpıb” deməklə var olanın ən çox ruhun gözəlliyindən riqqətə gəldiğini bildirir. Hətta bunun üçün savaş açıb, əsir düşənlər də var. Ölənlər, itib qara kağızı gəlməyənlər də var, deyir. Bu, insanın qadiri-ali (hər şeyə qadir) olduğuna birbaşa eyhamdır. Buradakı novator misralardan biri də “Oğulsuz qalanların diləkləri qalmayıb” ifadəsidir. Sənin sevdiyin kəs bir başqasını sevəndə, yaxud sənin doğduğun, uğruna yaşadığın bir başqası üçün nəfəs alıb, başqasının uğruna yaşayırsa, külli-kainatın qədəri itir. İnsanın aqoniyası halı baş verir. Oğul ifadəsi burda güman yeri, ümid yeri bildirən varlıq anlayışını əxz edir.

“Kandarlardan yetim”, yesir asqırır.
Xiffətindən burum-burum boğulur
Sevdalı əllərin zənguləsi”.

— İki məqamda insanın əlləri titrəyir: qorxanda və sevəndə. Əllərimiz titrəyərkən onu sakitləşdirməyin ən asan yolu bir-birinə pərcimləmək, ovuc-ovuca ovuşdurmaqdır. Şair bu durumu “əllərin zənguləsi” adlandırır. Əlləri zəngulə çəkənlərin üzəriyi xiffətdən oyulur, şairin təbirincə desək, burum-burum boğulur. Və bu halı yaşayanlar dünyadan kandarlarındakı insanlardır, yəni bizim “sadə təbəqə” adlandırdığımız cəmiyyətin üzvləridir. O insanlar ki, onların hayqirtisi, səsi-sorağı ancaq asqırıq, öskürək səsi qədər yayılma bilər. Beləliklə, “kimlərdir gerçəkdən sevməyi bacaranlar?” sualının cavabını da qoyduq ortaya.

“Axı sən saçlarını
dənizin dalğalarını itələyirsən
Əsir alırsan bütün qəğayıların
Ayaq izini.”

Belə bir yazılmamış, əsrlərdir yaşanmaqdə olan qanun var; özü, üzü, gözü, sözü və əməli saxta olan insan daim bəla gətirər ətrafına. Lakin bakırqədəm, əməlisaleh insanlar bələləri itələyir. Dəniz şeirdə dünya evini yansıdır. Onun dalğaları isə çətinliklərin, bələlərin təsəvvürüdür. Buradakı saç anlamı mənəvi paklığa, təmizliyə işarədir. Yəni sən, ey var olan kəs, öz paklıq nurunla bütün bələləri itələyib, bir qəğayı təmizliyində qorunmaq üçün özünü ruhsal əsirliyə həbs etmişən. Və

“Yenə yağış yağır bir evə
Xəyal yağışı, xinalı yağış”.

Bu təmizliklə evimin üstünə xəyalən yağış olub damcılaysırsan – demək istəyir şair. Özü də xına boyaqlı yağış. Məncə, bu, yağışın şairanə növüdür.

Şeirin son misralarına nəzər salsaq, görərik ki, dünyani xına rəngində təsvir etmək, əslində, çıxçalarlı (əslində, konkret rəngi olmayan) şair həyatına işarədir.

İnsanın evi, otağı onun dünyası, vətənidir. Ustanın otağı rəngləməsi isə dünyanın rəngini dəyişməsinə işarədir.

Şeirdə bir qadının (dolayısıyla bir şairin, bir fərdin) həyat çırpınışını şeir dilinə çevirən müəllif Ümid Nəccari sonda elə həmin qadına – sən saçlarına (xilqətin səni gözəl yaratmağının heyrətamızlıyinə) inan, mən də xinalı yağışımı seyr etməyə (qəm selinə batmağıma davam edim). – mesajını da verir.

Son olaraq bir nüansi da qeyd edim ki, şeirə məxsus harmoniya və ya melodiyalılıq, həssas ruhi çırpıntılar, oxucuda özünü tapmaq meylləri “Xinalı yağış”da çox nəzərə çarpmasa da, şeirin özünəməxsus işlənmə texnikası və hazırda ədəbi prosesdə bu səpkidə şeirlərin artımı yeni bir ədəbi cərəyanın gəlişindən xəbər verir, desək, yanılmarıq, məncə.

Buludxan XƏLİLOV

MOLLA PƏNAH VAQİFLƏ BAĞLI HƏQİQƏT VƏ YENƏ DƏ HƏQİQƏT...

Molla Pənah Vaqifin yaradıcılığı həmişə təzə və təravətli olacaqdır. Ona görə ki, M.P.Vaqifin şirin, anlaşıqlı, aydın dili vardır. Hər bir azərbaycanlı oxucu M.P.Vaqifin yaradıcılığını oxuyur və asanlıqla başa düşür. Doğrudan da M.P.Vaqifə qədər Azərbaycan dilində sadə, aydın və anlaşıqlı bir üslubda yazan şairimiz az olubdur. Bəlkə də əsas səbəblərdən biri bununla bağlı olduğundan M.P.Vaqifin yaradıcılığı insanların hafızələrindən, yaddaşlarından ötürülərək bizim dövrümüzə qədər gəlib çatmışdır. İnsanlar onun yaradıcılığını qəbul etməsəydi, onda onun şeirləri itib-batar, dövrümüzə gəlib çatmadı. Ona görə ki, onun əsərləri vaxtında itib-batmış, əlyazmaları talan olmuşdur. Ancaq onun yaradıcılığını sevən insanlar, bütövlükdə xalq M.P.Vaqifin əsərlərini yaddaşlarında yaşamış, xanəndələr sözlərini məclislərdə ifa etmiş, yaz-

maq bacarığı olanlar şairin qəzəllərini, qoşmlarını müxəmməslərini qələmə almışlar.

Bu cür real həqiqətlər bəzən Molla Pənah Vaqiflə bağlı uydurmaların da yaranmasına səbəb olmuşdur. Nəticədə bəzən ədəbiyyatşünaslar Molla Pənah Vaqifə elmi yanaşmadan daha çox onun barəsində təhrifli fikirlərə istinad etməklə tədqiqat aparmışlar. Odur ki, Molla Pənah Vaqiflə bağlı müxtəlif dillərdə olan materialların toplanaraq çap olunması, kitabxanalarımızda özünə yer alması onun barəsində əsl həqiqəti üzə çıxarar və vaqifşünaslığın inkişafına xidmət edər. Bu mənada Yusif Vəzir Çəmənzəminli "Molla Pənah Vaqif haqqında" adlı məqaləsində yazar: "İndiyə qədər Vaqifin həyatına və dövrünə dair ətraflı olaraq bir əsər meydana çıxmamışdır. Yazılanlarda tarixi materiallarla bərabər bir çox uydurma şeylər var. Bunun başlıca səbəbi ədə-

biyyatçılarımızın tarixi materiala elmi olmayaraq yanaşması və tarixçilərimizin fəaliyyət göstərməməsidir. Halbuki Vaqifin dövrünə dair türk, rus və fars dillərində olduqca bol material var. Başlıca qüsurlardan biri də materialların ayrı-ayrı əllərdə olub istədikləri kimi şərh edilməsindədir. Əsər basılsa, ya kitabxanada olsa, belə fərdi yanaşanlar olmaz və ümumin yoxlamasına imkan verilərək həqiqət meydana çıxar". [1, 320] Deməli, Y.V.Çəmənzəminli vaqifşunaslıqda görürləcək işlərin istiqamətlərini aydın şəkildə göstərir: yazılanlarda tarixi materiallara yanaşı, uydurma şeylərin olması və bunun nəticəsində ədəbiyyatşunaslarının tarixi materiallara elmi olmayaraq yanaşması, tarixçilərimizin vaqifşunaslıqla bağlı fəaliyyət göstərməməsi, Vaqifin dövrünə aid türk, rus və fars dillərində olan materiallardan lazımı səviyyədə istifadə olunmaması, Vaqiflə bağlı əldə olan materialların fərdi adamlarda olması və ondan istədikləri kimi istifadə etmələri və s. Göründüyü kimi, Y.V.Çəmənzəminli vaqifşunaslıqla bağlı mövcud olan problemlərin müəyyən bir qismini dəqiq şəkildə göstərmişdir.

M.P.Vaqif öz dövrünün böyük şairi, mütəfəkkiri və dövlət xadimi olmuşdur. "Hər oxuyan Molla Pənah olmaz" fikri sübut edir ki, Vaqif dövründə oxuyanlar, savad sahibləri çox olmuşdur. Ancaq onların içərisində heç kəs M.P.Vaqif səviyyəsinə yüksələ bilməmişdir. Atasının adı Mehdi ağa, adı Pənah olan şairin Vaqif təxəllüsü sünü götürməsi də təsadüfi deyildir. Belə ki, "Vaqif" sözü "xəbərdar", "vəqf edən" mənalarında olmaqla Molla Pənah Vaqifin öz dövrünün mütəfəkkiri olduğunu təsdiq edir.

Molla Pənah Vaqif yaradıcılığının özünə-məxsus realist ədəbi-estetik mövqeyi olmuşdur. Bundan başqa, onun yaradıcılığı təsdiq edir ki, milli özünüdərk M.P.Vaqif yaradıcılığında daha güclüdür. Onun yaradıcılığı azərbaycançılıq ideologiyasının təşəkkülündə önəmli rol oynamışdır.

Molla Pənah Vaqif saray adəmi olmaqla yanaşı, vəzir kimi çalışmaqla yanaşı, həm də el-obaya, xalqa yaxın adam olmuşdur. Xalqın içərisində çıxıb dövlət səviyyəsinə yüksəlmək və yaradıcılığında xalqın ruhunu, dövlətdə siyasi fəaliyyət qabiliyyətini, bacarığını qoruyub saxla-

maq yenə də M.P.Vaqifə məxsus keyfiyyətdir. Məhz bu baxımdan da "Hər oxuyan Molla Pənah olmaz" zərb-məsəli M.P.Vaqifin kimliyinə verilən yüksək qiymətdir.

Vaxtilə M.F.Axundzadə "Nəzm və nəsr haqqında" məqaləsində M.Füzulinin nəzm ustası, ancaq onunla müqayisədə Qasim bəy Zakirin və Molla Pənah Vaqifin şair hesab olunması təsadüfi deyil. Bunu M.F.Axundzadə tərəfindən irəli sürülən təsadüfi fikir hesab etmək olmaz və ədəbiyyatşunaslıqda belə də hesab olunmamışdır. M.F.Axundzadə nə dediyini və dediyinin elminəzəri əsasını yaxşı bilmışdır. O yazırı: "Bəhər surət, türk arasında dəxi bu zamana qədər mütəqəddimindən şair olmayıbdır. Füzuli şair deyil və xəyalatında əsla təsir yoxdur; ancaq nazimi ustaddır. Amma mən əyyami-səyahətimdə səfheyi-Qarabağda Molla Pənah Vaqifin bir para xəyalatını gördüm ki, zikr etdiyim şərt bir növ ilə onda göründü və dəxi Qasim bəy Sarucaluyi – Cavanşirə düçər oldum ki, əlhət türk dilində onun mənzumatı mənim heyrətimə bais oldu. Ondan ötrü ki, dediyim şərt ziyadə onun mənzumatında tapıldı. Mənim əqidəmə görə tarixi-hicridən indiyədək türk arasında şair mühəssirdir məhz bu iki şəxsə. Bir də bir Məsiha var imiş, xəyalatı az tapılır". [2, 89-90]

M.F.Axundzadəyə görə, islam tarixindən indiyə qədər, yəni M.F.Axundzadə dövrünə qədər mövcud olan şairlər sırasında M.P.Vaqif və Q.Zakir fərqləndirilir. Təbii ki, Nəsimi, Nəvai, Füzuli və başqa türkdilli şairləri unutmaq olmaz. Bununla belə, M.F.Axundzadə yalnız M.P.Vaqifi, Q.Zakiri şair hesab etməklə şeirə, sənətə və onun qarşısında duranlara yeni tələblərlə yanaşmışdır.

M.F.Axundzadə Molla Pənah Vaqiflə Qasim bəy Zakirin bir-birindən fərqliinin incəliklərini də açıqlamışdır. O yazmışdır: "Bu iki şəxsin də fərqi bir-birindən budur ki, əgərçi Molla Pənah müqəddəm ərsəyə gəlib bu fənndə Qasim bəyə nisbət rəhnümadır və lakin ləzzət və təsir və mühəssənatı-nəzmiyyə Qasim bəyin xəyalatında çoxdur". [2, 90] Deməli, M.F.Axundzadəyə görə, M.P.Vaqif zaman etibarı ilə Qasim bəy Zəkir dən öndə gələn şair olmaqla onunla müqâ-

yisədə yol göstərəndir, yəni bələdçidir. Ancaq dad, tam və iz buraxma, daxilinə işləmə və gözəl işlər, gözəl keyfiyyətlər (şeirdə) Qasım bəy-də çoxdur. M.F.Axundzadə öz fikrini təsdiq etmək üçün yazır: “Məsələn: Qasım bəy qafiyatında öz məhbubəsi ilə bir növ müxatibə və mükalimə edir ki, adam valeh olur və vəqaye və güzarişatı və əhvali-müasirini və ətvaripirü cavani bir növ ilə bəyan edir ki, insan vəcdə və zövqə gəlir. Bunun xəyalatı binəzirdir. Ancaq bunun əşarəni oxuyanda müstəme inana bilir ki, şeir vəqiqən ləzzətə bais olurmuş”. [2, 90] M.F.Axundzadəyə görə, Q.Zakir şeirlərində öz sevgilisi ilə elə danişir ki, adam valeh olur, hadisələri, baş verənləri və öz həməsrlərini, vəziyyəti elə təsvir edir ki, insan cuşa və zövqə gəlir. Bunun qiyməti misilsizdir. Onun şeirlərini oxuyanda dinləyici, həmən şeirlərə qulaq asan inanır ki, şeir həqiqətən ləzzət verir.

M.F.Axundzadə islam millətini xəbərdar edir ki, onlar şeirlə nəzmin fərqinə vara bilsinlər. Əslində M.F.Axundzadə zamanın şairini və zamanın şeirini anlatmağa çalışır. Bununla da özləri barədə bədgüman olanların diqqətinə çatdırır ki, onlar şair olmadıqlarını anlaşınlar və “yavan nəzmlərin” yaranmasına vaxt sərf etməsinlər. Bu mənada M.F.Axundzadənin fikirlərini olduğu kimi təqdim edirik: “Lilaza (buna görə də – B.X.) milləti-islami şeirlə nəzmin fərqindən vaqif və bu iki şəksin haqqında arif etmək üçün onların mənzumatını – o miqdarda ki, dəstgir oldu (ələ keçdi – B.X.), – bir mücəllədin içində basdırıb müntəgir edirəm. Taki, bundan sonra şeir maddəsi ilə zühura gələn vücundlara nümunə və əndazə olsun və buların əşarəni görəndən sonra bir para öz haqlarında müştəbeh olan nəzm sənətkarları şair olmadıqlarını anlayıb, bihudə özlərini zəhmətə salmaqdan və yavan nəzmlərin inşasına övqat şərf eləməkdən əl çəksinlər”. [2, 90] Beləliklə, M.F.Axundzadənin “Nəzm və nəsr haqqında” məqaləsində M.P.Vaqifin ədəbiyyat tarixində mövqeyi ilə bağlı fikirlərini belə ümumiləşdirmək mümkündür:

a) M.P.Vaqif şairdir. Ona görə ki, o, təsviri realizmin banisi kimi qəzəlcilikdən uzaqlaşdı, ədəbiyyatı yeni istiqamətə yönəltdi.

b) M.P.Vaqif zaman etibarı ilə Q.Zakirdən qabaqda olduğu üçün o, ədəbiyyatda yeni bir yol açdı.

c) Mirzə Fətəli Axundzadə çox yaxşı bilirdi ki, ərəb, fars dillərinin Azərbaycan dilinin lüğət tərkibinə təsiri olmuşdur. O, “Süavi Əfəndinin əqidəsinə qarşı kritika” adlı məqaləsində yazırırdı: “Ərəblər bizə qalib gələrək öz dillərini bizə qəbul etdirdilər və öz dillərini bizim dilimizə qarışdırırlar. Bizi əsil öz dilimizdə yazılın kitabları dərk etmək üçün ərəb dilini və qaidələrini bilməyə məcbur etdilər. Buna görə fars dilində yazılın kitabları anlamaq üçün iki, türk dilində yazılın kitabları anlamaq üçün isə üç dil bilməyə məcburuq”. Bu mənada doğma ana dilini yabançı dillərin təsirindən təmizləmək M.F.Axundzadəni narahat etməyə bilməzdi. Axı M.F.Axundzadə millətinin, xalqının, dilinin tərəqqisi üçün əlindən gələni əsirgəməyən ictimai xadim idi. O, Azərbaycan balalarının məktəbdə çəkdiyi əziyyətləri də başa düşürdü. Məmməd Cəfərin sözleri ilə desək, “Azərbaycan balası məktəbdə öz ana dilinin qayda-qanunları əvəzində ərəb, fars dillərinin qayda-qanunlarını, ərəb, fars sərf-nəhvini öyrənməli olmuşdu. Odur ki, Axundov ədəbi dili sadələşdirməyi, yabançı kəlmələrdən təmizləməyi təklif edirdi”. [3, 432] Məhz bu məqam M.F.Axundzadəyə imkan yaradırdı. Belə ki, M.P.Vaqif dilimizi sadələşdirməyə, milliləşdirməyə üstünlük verirdi. Bu üstünlük isə M.F.Axundzadənin tələblərinə cavab verir, onun istəklərini təmin edirdi. M.F.Axundzadə Azərbaycan ədəbi dilini hansı halda görmək istəyirdi, M.P.Vaqif də həmin halda Azərbaycan ədəbi dilinə xidmət edirdi. Yenə də Məmməd Cəfərin sözleri ilə desək, “O, (M.F.Axundzadə – B.X.) Azərbaycan ədəbi dilini elə bir hala gətirmək istəyirdi ki, bir azərbaycanlı da rus və ya fransız kimi təkcə öz dilinin qayda-qanunlarını öyrənməklə öz kitablarını başa düşməyə qadir olsun”. [3, 432] Məhz M.P.Vaqif yaradıcılığını Azərbaycan dilinin qayda-qanunlarını bilən hər bir kəs oxuyub başa düşə bilməsi ilə bağlı olaraq M.F.Axundzadə onu təqdir edirdi. M.F.Axundzadəyə görə, hər hansı bir dil başqa dillərin hesabına zənginləşə bilər və bu, məqsədə uyğun

prosesdir. Ancaq hər bir dil bu zaman başqa dillərin təsiri altında əzilməməli, korlanmamalı və təsir altına düşməməlidir. Odur ki, M.P.Vaqif bu baxımdan da Azərbaycan ədəbi dilinin ruhunu, təbiətini qoruyur və bu dilin lügət tərkibinin milli imkanlarına daha üstünlük verirdi. M.P.Vaqifin belə bir mövqe tutmasını M.F.Axundzadə dəyərləndirir nəzm ustادının (M.P.Vaqifin) özü-nəməxsusluğunu kimi qiymətləndirirdi.

ç) M.F.Axundov belə hesab edirdi ki, hər bir xalq ədəbiyyatını, mədəniyyətini öz doğma dilində yazmalıdır. Doğrudan da, bunun özü ən böyük siyasətdir. Həm də ən böyük mədəniyyət ətdir. Ən böyük siyasət də, ən böyük mədəniyyət də xalqa bağlılıqdan qaynaqlanır. Təsadüfi deyil ki, M.P.Vaqif canlı xalq dilinə bağlı bir sənətkar olmaqla şeir dilinin incəliklərini özündə əks etdirir, ədəbi dilin inkişafına xalq dilinin imkanları çərçivəsində xidmət edirdi. Bu cəhəti M.F.Axundzadə M.P.Vaqifdə aşkar etdiyi üçün onu qiymətləndirirdi. Deməli, M.P.Vaqif M.F.Axundzadənin ədəbi-tənqidini görüşlərinin tələblərini bu baxımdan da ödəyirdi. Təsadüfi deyil ki, Məmməd Cəfər Mirzə Fətəlinin ədəbi-tənqidini görüşlərinə belə yanaşırıdı: Axundova görə, sənət əsərinin dili xalqın canlı dili üzərində qurulmalıdır və bu dilin zənginləşməsinə xidmət etməlidir. O, (M.F.Axundzadə – B.X.) ədəbi dil də yüksək üsluba və “izhari-fəzl üçün” işlənilən sözlərə zidd idi. O, (M.F.Axundzadə – B.X.) ədəbi-bədii dildə sadəliyi, aydınlığı və reallığı müdafiə edirdi, göstərirdi ki: “Ləfzidən qərəz, ifadəyi-mənadir”. [3, 432] Beləliklə, bir daha qeyd etmək yerinə düşər ki, M.P.Vaqifin dili sadə, aydın və reallığı əks etdirən dil olmaqla M.F.Axundzadənin ədəbi-tənqidini görüşlərinin tələblərini ödəyirdi.

d) M.P.Vaqifin dili şeir dili olmaqla yeknəsəq, köhnəlmış söz, ifadə və ibarələrdən uzaq idi. Həm də M.P.Vaqifin dili şeir dilinin (nəzm dili) tələblərinə cavab verirdi. Nəzm və nəsr dilinin hər birinin özünəməxsusluğunu, təbii ki, M.F.Axundzadənin də ədəbi tənqidini görüşlərində özünə yer alırıdı. Odur ki, Məmməd Cəfər M.F.Axundzadənin nəzm, nəsr əsərlərinə və onların dilinə yanaşmasını nəzərə alaraq yazır:

“O, (M.F.Axundzadə – B.X.) ayrı-ayrı ədəbi janların da xüsusi dili olduğunu göstərir. Axundzadəyə görə, şeir dili nəşr dilində ciddi fərqlənməlidir. Şeirin dili nəşrə görə həyəcanlandırıcı olmalı, şeir dili xalqın canlı dili və xalq ifadələrinin bütün incəliklərini, inkişafını, yeniliyini özündə əks etdirməlidir. Yeknəsəq, zəhlətökən və köhnəlmış sözlər, ifadələr, ibarələr şeir dili üçün yaramaz. Axundov Siruşun öz qəsidəsində işlətdiyi “əzzə və çəllə”, “əleyhümüssəlavat”, “əqarib”, “həşərat”, “dəhüdü” kimi sözləri misal gətirərək qeyd edir ki: “Bu kəlmələrin nəşrdə işlənilməsinə yol verilə bilər, lakin şeirdə işlənilməsi məqbul deyildir. Məsələn, “əzzə”, “çəllə” vaizlərin minbər üstündə zikr etdikləri kəlmələrdəndir. “Əleyhümüssəlavat” چовuşların Xoran və Kərbəla züvvərələrinin qabağında oxuduqları minacatlarında olan kəlmələrdəndir”. [3, 432-433] M.F.Axundzadənin mövqeyi ilə M.P.Vaqifə yanaşsaq, görürük ki, onun dili oxucunu həyəcanlandırır, o, çəkinmədən, tərəddüb etmədən sözləri, ifadələri, ən başlıcası fikri oxucuya təqdim edir. Doğrudan-doğruya oxucu M.P.Vaqifin şeirlərinin təsiri altında həyəcanlanır.

M.P.Vaqif lirik şeiri realist inkişaf yoluna saldı. Həmid Araslı yazır: “Vaqif yaradıcılığı lirik poeziyanın artıq müəyyən inkişaf yolu keçib formallaşmaqdə olduğu bir dövrə təsadüf edir. Vaqif isə formallaşmaqdə olan lirik şeiri yeni realist inkişaf yoluna salaraq, onu xalq ruhuna, xalq zövqünə yaxınlaşdırmış, özünə qədərki fərqli bir yolla istiqamətləndirmişdir”. [4, 5] M.P.Vaqif zamandan, dövrdən, həyatdan narazı şeirlərində də, nikbin əhval-ruhiyyəli şeirlərində də olduqca real, zövqlü bir şairdir. Bunu onun şeirlərindən hər biri, o cümlədən “Bayram oldu, heç bilmirəm neyləyim”, “Kür qıraqının əcəb seyrangahı var” qoşmaları təsdiq edir. Qoşmaların hər ikisində M.P.Vaqifin narazılığı real olduğu qədər də o, nikbin əhval-ruhiyyədədir. Müqayisə edək:

*Bayram oldu, heç bilmirəm neyləyim,
Bizim evdə dolu çuval da yoxdur.
Dügiylə yağı hamı çoxdan tüketmiş,
Ət heç ələ düşməz, motal da yoxdur.*

Yaxud:

*Kür qıraqının əcəb seyrəngahi var,
Yaşılbaş sonası, hayif ki, yoxdur!
Ucu tər ciğalı siyah tellərin
Hərdən tamaşası, hayif ki, yoxdur!*

Beləliklə, M.P.Vaqif yaradıcılığı ədəbiyyat tarixində fərqli və özünəməxsus bir mahiyyətdə təsdiqini tapdı.

Molla Pənah Vaqif yaradıcılığı vaqifşunaslıqda nə qədər tədqiq edilsə də, hələ də onun əsərləri tam şəkildə bizə gəlib çatmadığı üçün, tam sona qədər toplanmadığı üçün şairin bütün əsərlərini təfsilati ilə öyrənib təsəvvürdə canlandırmış çox çətindir. Ancaq bununla belə, M.P.Vaqif o tipli sənətkardır ki, onun yaradıcılığı əsasında tərcümeyi-halının ən mühüm məqamlarını təsəvvür etmək mümkündür. Və tərcümeyi-halının ən mühüm məqamlarını yazmaq mümkündür. Yəni M.P.Vaqifin yaradıcılığı ədəbiyyatşünaslar, tədqiqatçılar, tarixçilər və geniş oxucu kütləsi üçün əsas mənbələrdən biridir. Bu, Firudin bəy Köçərlinin, Həmid Araslinin, Salman Mümtazın, Mirzə Yusif Nersesovun (Qarabağının), Mirzə Adığözəl bəyin, Mirzə Camal Cavanşirin, Əhməd bəy Cavanşirin, Mir Mehdi Xəzaninin, Rzaqulu bəy Mirzə Camal oğlunun və digərlərinin xidmətlərinə kölgə salmaq deyil. Əksinə M.P.Vaqifin yaradıcılığının, eləcə də özünün (dövlət xadimi kimi) mükəmməlliyindən

irəli gəlir. M.P.Vaqif yaradıcılığının və dövlət xadimi kimi özünün mükəmməlliyi hətta bir məqamı da öz kölgəsində saxlayır. Həmin məqam budur ki, M.P.Vaqifin özü qədər obrazını yaradan ikincisi yoxdur. Burada Y.V.Çəmənzəminlinin “Qan içində” (“İki od arasında”) romanını, S.Vurğunun “Vaqif” dramını nəzərdə tuturuq. Yenə də Y.V.Çəmənzəminlinin, S.Vurğunun Vaqif barədəki ədəbi-bədii yaradıcılıqlarına kölgə salmadan qeyd etməli oluruq ki, M.P.Vaqifin yaradıcılığı onun obrazı barədə daha dərin təsəvvür yaradır, nəinki Y.V.Çəmənzəminlinin, S.Vurğunun əsərlərindəki Vaqif obrazı. Ancaq Y.V.Çəmənzəminlini də, S.Vurğunu da Vaqif obrazını bədii ədəbiyyata gətirməyə məcbur edən səbəb və yaxud səbəblər vardır. Həmin səbəb və səbəblər sırasında olanlardan biri də milli bədii təfəkkürə və etnoqrafik yaddaşa bağlılıqdır. Y.V.Çəmənzəminlini də, S.Vurğunu da milli bədii təfəkkürə bağlılıq, sədaqət, heç şübhəsiz ki, hörmət, ehtiram Vaqifin bədii obrazını yaratmağa imkan yaratmış, kömək etmişdir. Başqa bir tərəfdən, XVIII əsr tarixinin qaranlıq məqamlarını, ictimai-siyasi mənzərəsini açmaq təkcə siyasətçilərin, tarixçilərin deyil, həm də tarixi mövzulara müraciət edən ədiblərin işi olmuşdur. Bu məsələ ədəbiyyat tarixində ənənəyə çevrilmiş bir hal olmaqla, təbii ki, Y.V.Çəmənzəminlini də, S.Vurğunu da narahat etməyə bilməzdı. Ona görə də hər iki sənətkar (Y.V.Çə-

mənzəminli, S.Vurğun) Vaqif obrazı ilə yanaşı, XVIII əsrin ictimai-siyasi mühitini ictimailəşdirməyi özlərinə borc hesab etmişlər. Yeri gəlmışkən onu da qeyd edək ki, M.P.Vaqifin dövründə Azərbaycandakı ictimai-siyasi vəziyyəti açmaq, təhlil etmək üçün Y.V.Çəmənzəminlinin romanının, S.Vurğunun dramının böyük əhəmiyyəti vardır. Hər iki sənətkarın yaradıcılığı əsasında geniş oxucu kütləsinin anlaya biləcəyi bir üslubda (bədii üslubda) o dövrün ictimai-siyasi mənzərəsi yaradılır. O dövr barədə təsəvvürlər dərinləşir. Türkiyə və İran istilasından xilas olunaraq öz müstəqilliyini bərpa etmək üçün Rusiyaya meyilin güclənməsi, hakimiyyət iddiasında olan xanlıqlar arasındaki ziddiyətlər (İbrahim xan, Fətəli xan) və s. məsələlər geniş oxucu kütləsini XVIII əsrin ictimai-siyasi mənzərəsi ilə tanış edir. Və bu məqamda Molla Pənah Vaqifin Rusiyaya meylini birmənalı qəbul etmək olmaz. Molla Pənah Vaqif çox yaxşı biliirdi ki, Rusiya da imperiya maraqlarına uyğun olaraq, İran kimi Azərbaycana (o cümlədən Zaqqafqaziyaya) münasibət bəsləyir. Ancaq bununla belə, M.P.Vaqifin Rusiyaya meylinin özündə də bir siyaset olmuşdur. Bu siyaset M.P.Vaqifə görə, Qarabağ xanlığının müstəqilliyini (o cümlədən Azərbaycanın) qorumağa xidmət etmişdir. Odur ki, S.Vurğun “Vaqif” dramında Qarabağ xanı İbrahim xanın dili ilə deyir:

*Bir yandan Türkiyə, bir yandan İran,
Ordan da Rusiya göndərir fərman...*

Eləcə də Y.V.Çəmənzəminlinin “Qan içində” (“İki od arasında”) romanında Vaqifin yaşadığı dövrün reallıqları təsvir olunur. Həm də Vaqifin siyasi mövqeyinin xarakterini açır. Ən azı onun siyasi mövqeyində qətilik, birmənalılıq özünü göstərir. “İki od arasında” seçimi etmək, daha doğrusu, hansı tərəfi seçməyin özü də bir siyasetdir. Bu cür siyaseti tarixin sınağından çıxmada bir cəsarət, mövqe sahibi olmaq, sabaha inam və etibarın açarını tapmaq kimi də qəbul etmək olar. Elə bu məqamda bir məsələni də aydınlaşdırmağa ehtiyac var. Aydınlaşdırılmasına ehtiyac olan məsələ nədir? Aydınlaşdırılmasına ehtiyac

olan məsələ budur ki, İbrahim xanın da, Fətəli xanın da gücləri, qüdrətləri olsa da, vahid və bütün Azərbaycan düşüncələri, həmin düşüncəni həyata keçirə bilmək siyasətləri yoxuydu. Belə olan təqdirdə şərq elmlərini bilən, mükəmməl mədrəsə təhsili olan, Salahlıda məsciddə bir müddət məktəbdarlıq edən Molla Pənah, daha sonra Vaqif təxəllüsü ilə yazan Molla Pənah Vaqif dünyagörüşü, biliyi baxımından İbrahim xandan da, Fətəli xandan da fərqlənirdi. M.P.Vaqifin milli və azərbaycanlıq düşüncəsi, siyasi dünya-görüşü və biliyi İbrahim xandan, Fətəli xandan üstün göründürdü. Odur ki, M.P.Vaqifin mövqeyinə təkcə Qarabağ xanlığının vəzirinin tutduğu mövqe kimi yox, həm də elmlı, bilikli, dünya-görüşlü, siyasi cəhətdən yetkin olan bir siyasetçi-vətəndaşın mövqeyi kimi baxmaq lazımlı gəlir. Axı M.P.Vaqifin sarayda olması təsadüfi deyil. Onu saraya xalqın istək və arzusu, özünün ağılı və istedadı gətirir. M.P.Vaqifi saraya nücum və mühəndislik elmlərini bilməsi gətirir. Onun istedadı, biliyi və elmi sayəsində xan bütün səfərlərdə onu özü ilə aparır. Deməli, təcrübəli, istedadlı diplomat (M.P.Vaqif) Qarabağ xanlığının taleyinə elə-belə yanaşa bilməzdidi. Onun yanaşmasında böyük həqiqətin, gerçəkliliyin olduğuna şübhə ilə yanaşmaq olmaz. Bir daha qeyd etmək lazımdır ki, M.P.Vaqifin Rusiya ilə olan əlaqələrinin möhkəmlənməsi səbəbsiz olmamışdır. Belə ki, Ağa Məhəmməd şah Qacarın hücumundan qorunmaq üçün, o zaman Azərbaycandakı xanlıqların birləşməsinə nail olmaq üçün, bir müddət ölkədəki təhlükəsizliyi təmin etmək məqsədilə M.P.Vaqif Rusiya ilə olan siyasi əlaqələri möhkəmlətməyə çalışmış və bunu çıxış yolu hesab etmişdir. Öz dövrünün görkəmli diplomatı M.P.Vaqif başqa bir yolu görə bilməmişdir. Həm də başqa bir yol olmuşdurmu? Eyni zamanda M.P.Vaqifin mövqeyindən fərqli olan başqa bir yolu hansı üstün cəhətləri olmuşdur? Həmin üstün cəhətlərə (?!?) Azərbaycan xanlıqları hazır olmuşdurmu? Çıxış yollarının (bəyənilən və bəyənilməyən) hansı reallıqla uyuşmuş, hansı reallıqdan uzaqda olmuşdur? Bu qəbildən olan çoxlu suallar M.P.Vaqifin mövqeyinə bəraət qazandırır.

Bahar

1985-ci ildə Bakıda doğulub.
Gəncə Dövlət Pedagoji
Universitetini bitirib.
İşləmir. Şeir yazır.

Şair, bunu götür içək taleyə,
Bu taleyi yazana da min şükür!
Qələminin mürəkkəbi bol olub
Qaralayır... üzərindən xətt çəkir.

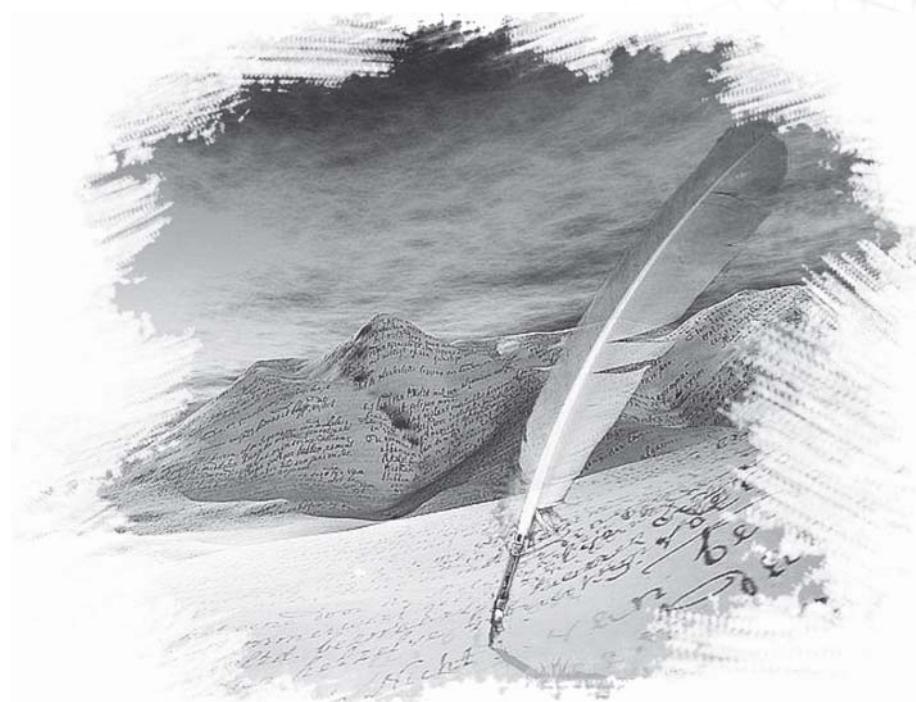
Şair, axı kim deyir ki, xoşbəxtlik
Nə qafiyə, nə də hecaya sığır...
Bu darıxmaq xoşbəxtlikdi, mən ölüm,
Dayan görüm, heç bədbəxtlər darıxmır?

Şair, axı siqaret də ziyandı
Sevgiliyə “nəfəsimən” demişdik.
Şair, axı balacayı boyumuz,
Bu dünyaya “qəfəsimən” demişdik.

Şair... Sənə yazmadığım şeirlər
Hər gün gəlib yuxuma həmdəm olur.
Bilirsən də, yazmayanda şairlər
Sərxoş olur, əyyaş olur, dəm olur...

Şair, gedək... gecə bitir, dur gedək,
Mən içmişəm zəhirmərin çoxusun.
Qorxma, polis saxlasa da nə bilir,
Nə bilir o, ayrılığın qoxusun?!

Nə vaxta qədər çəkər, nə vaxt bitər, sən bilən?
Darıxmağı deyirəm... Axırıma çıxır axı...
Dağıdır saçlarını, barmağına dolayır,
Darıxmağı deyirəm... Evimi yixır axı...

Göy tökülür üstümə, yer çekilir elə bil,
Nəfəs də almaq olmur, durub şah damarında
Ağriyır toxunduğun hər yer, bir-bir ağriyir...
Darıxmağı deyirəm... Axır, bax, damarında...

Nə yağış ara verir, nə küləklər səngiyir
Tapdalayır noyabr ümidi xəzəllərini,
Burdan ora aparır küləklər həsrətimi...
Darıxmağı deyirəm... Üşütmür əllərinə?

Bir vaxt de, bir zaman ver, ömür gözləmir axı
Məni də ki bilirsən, xəstə-xumaram bir az.
Nə vaxt bitəcəksə de, nə vaxt ötəcəksə, de...
Darıxmağı deyirəm... Sən dərdimsən,
mən dərdbaz.

Yoruluram, birdənəm, büküləcək dizlərim,
Sənsiz kimə güvənim, sənsiz hara yixilim?
Məni indi kim anlar, məni kim xatırlayar?
Darıxmağı deyirəm... Darıxmağı, ağıllım...

Daha başqa yataqda yatma gəl, yanında yat
Gəl nəfəsinlə qoru saçlarımı... Ağriyir!
Səhər sənlə oyanım, son səhərim də olsa,
Darıxmağı deyirəm... Xəyalları doğrayır.

Bu dəli darıxmağın bir öpüşlük canı var
Gəl çıxar əynimdən, çıxar boz darıxmağı!
Bundan sonra onu yaz alnimin hər küncünə
Darıxmağı deyirəm... Allah, poz darıxmağı!

mən dərdin dərd arısıyam,
dərddən dərd cəkirəm, ata,
icimdə hər gün aşura,
hər gün qan tökürəm, ata.

nə əlimdən bir iş gəlir,
nə dost gəlir, nə eş gəlir,
bax evimə dərvish gəlir,
səcdəyə çökürəm, ata.

daha dolanma qanımda,
ruhum da olü, canım da.
atalı qızlar yanında
boynumu bükürəm, ata.

qalmadı haqqı-payın da
nə ilimdə, nə ayımda,
mən hər gecə xəyalımda
bizə ev tikirəm, ata.

sürgünə gəlmış əsirdim,
həyat dərsindən kəsildim,
bir vaxt sənə tələsirdim,
indi gecikirəm, ata.

payızda yaz yağışımı
bagışla, ata, yaxşımı?
sən saldığın naxışımı
əlimlə sökürəm, ata.

tək yaşayıb tək qalıram,
xəstə olub sağılرام,
yollarına bağ salıram,
ağaclar əkirəm, ata.

qolunu boynuma dola,
ehtiyacım var o qola
bircə dəfə imkan ola
ağlayam hönkürəm, ata.

tanrıının mənlə qəsdi nə?
yox oluram gündən-günə
dur gəl məzarım üstünə,
gülümsə... çəkirəm, ATA.

Sən bir az atama bənzəyirdin.
Pəncərə öündə açdığını səhərlərdən sonra
bildim,
çay içməyindən siqaret söndürməyinəcən,
köynəyinin rəngindən
qaşlarındakı düyüñəcən
eyniyidi...

Dodağını sol tərəfə əyib gülümsəmən də,
addımlarının səsi də bənzəyirdi.

Gəlişiniz də, gedişiniz də eyni idi,
mənə “qızım” deyişiniz də.

O səndən yüz on il əvvəl getmişdi,
sən ondan on beş il sonra gəldin.
bilirsənmi,

əllərini saqqalında gəzdirəndə
İstanbul bir daha fəth olunurdu.

Təlaşlı gözlərini saniyələrcə ayırmadığın
o bir nöqtədə çıxırı canım.

Sənin “Allah qoysa” sözündən başlamışdı
mənim dinim, etiqadım, imanım.

Gözümü yumub söykənmışdım ciyninə.

Hər nəfəs alışında

Günəş bu yer üzünə bir addım yaxın gəlirdi,
hətta qadınlar da nə istədiyini bildirdi...

Oxuduğum bütün kitabların inkarıydı səsin,
Kozettaya ev tikirdim,

Kafkaya məktub yazırdım.

Mən bütün olmazlara hazırlıdm
sənin atama bənzədiyini bildiyim günə qədər...

Sonra addımlarının səsi kəsildi küçəmizdən...

Sonra səssizliyə alışdım...

Sonra Anna Kareninani yıga bilmədim
reślərin arasından...

Sonra bütün pis adamlarla barışdım.

Sonra saçımı kəsdim...

Sən isə atama bənzəmək üçün tələsdin...

Səndən sonra od vurub yandırdım dənizi,
yetmədi...

Ələk-vələk etdim küçənizi,
icimdə hər gün bir intihar böyüdüm,
hər gün bircə-bircə oldum,

heç kim yoxdu yanımda,
mən təmtəkcə oldum.
Bunu nə sən bildin, nə atamın xəbəri oldu...
Amma ümidi var, hələ də
bir gün görüşəcəyik ötələrdə
mən, atam və bir də sən –
atama bənzəyən adam...

Dünyanın dərdini yiğib içində
Gecə ulduz qovur göyün üzündən.
Öz səsi özünün başına düşür
Şikayət eləyir özü özündən.

Nağıllar uydurur – divli nağıllar
İndi nə biri var, nə də biri yox.
Bir quş dimdiyində qəfəs daşıyır
Daha o ağaçda yuva yeri yox.

O Ağaç da atıb o quşu yerə
Yalandan deyir ki, budağı sınbı.
Bir zaman nəğmələr deyən qızın da
Səsi itib-batıb, dodağı sınbı...

İndi yuxusunda ağaclar görür –
Gövdəsi qırılmış, yarpağı solmuş.
Bir də insanlar var qollu-budaqlı
Sanki doğulanda Ağac doğulmuş.

Bu quş yavaş-yavaş tökülür yerə
Tük-tük, lələk-lələk, qanadbaqanad.
Sən də insaf etmə, balaca oğlan
Sən də quşatanla o quşu qanat.

Qanat, qan götürsün bu Yer üzünü
Bütün ağacların kökü kəsilsin.
Buludlar toqquşub leysan yağırsın
Yağış o yuvanı ağaçdan silsin...

Daha şəkillərdə o quş düşməsin
Ağaca sarılmış, ağaca qonmuş.
O quş dimdiyindən asıb özünü
Tapılıb Ağacda qanadı donmuş.

Daha Götürtüdən də quşu saxlamaz
Uçar Ağacına qovuşanacan.
Bu quş o ağaçın son ümidiydi
Yuva əvəzinə özünü asan.

Beləcə nəgməsi bitər o quşun
Qəfəsini alıb dünyadan qaçar
Dözməz həsrətinə o Ağac olər
Qoşular o quşa Ağac da uçar.

Keçirmişəm şışə ağıcyərimi
Sən də ocaq çatıb köz oynadırsan.
Ölüb-dirilirəm, itib-batıram
Arxamca baxmırısan, göz oynadırsan.

Çıxıram yollara üzü şimala
Bir eşq xəstəsi ki ya ölə, qala
Yeyirsən ömrümü sən bala-bala
Ləpirim üstündən iz oynadırsan.

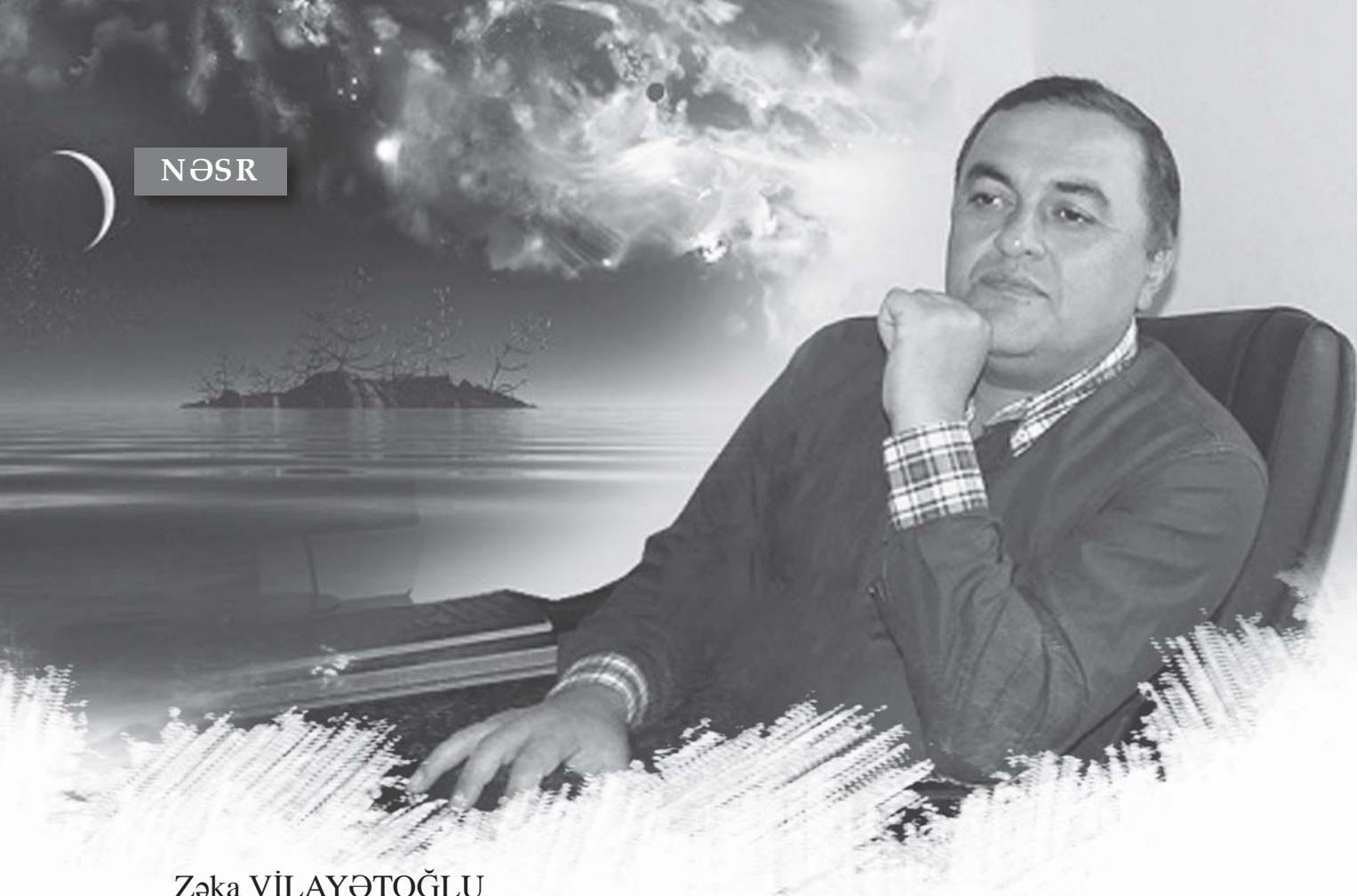
Yaram qaysaq tutur, qopar, deyirsən
Soyuq qış gününə bahar deyirsən
Mən sə-bir atıram, cahar deyirsən
Bütün zərlərini düz oynadırsan.

Görüşdük nə yaxşı “Salam, cox şadam”
Bilmədim hələ də doğmayam, yadam
Şeirlər yazılan adamsan, Adam
İndi gethagetdə söz oynadırsan?

Təpədən-dırnağa yara icində
Azmişəm... hara var hara icində?
Cəkirsən ruhumu dara icində
Deyirsən “bir az da dözl!” oynadırsan..

Ovulur gözlərim, çıxb tökülür
Başım dumanlanır, qanım çekilir
Ay Allah, ağrıdan belim bükülür
İynə batırırsan, biz oynadırsan.

Mən öz işimdəyəm sən öz hayında
Şeytan məclisində, iblis toyunda
Tanrı, son pərdədə, bu son oyunda
Ölümlə sevişən qız oynadırsan.

Zəka VİLAYƏTOĞLU

TUTİN AZ

Ruh bir quş kimi çırpinirdi. Aradan ötən uzun illər boyunca ilk dəfə idi, bu cür çırpındığı. Hələki xilası mümkünsüz idi. Qadının gözlərindən daxilinə süzülən işığa aldanın, ruhu özünü pəncərəyə çırpıb xilas olmağa can atan balaca sərçəcik kimi aramsız çırpinır, sonda bərk yorulur, süst düşürdü.

Qadın əzab çəkirdi. Bütün bədənini dolaşan ağrının şiddətinə baxmayaraq, balalarını təşvişə salmamaq üçün hər şeyi içində çəkir, zorla gülümsəməyə çalışırdı. Ruhun çırıntılarını bütün varlığıyla duyurdu. Hər il evlərinin pəncərələrini çiçəkli bahara açdığı kimi açmaq istəyirdi, canında, qəlbində çırpinan ruhunun qapılarını. Açımaq, uçurmaq və əbədi rahatlanmaq istəyirdi. Altmış doqquz il həyatın şirinliyinə aldadaraq, öz ruhunu da aldatmış, öz bədən qəfəsində onu

daim ovutmağa çalışmışdı: "Hər şey yaxşı olacaq, gözəl olacaq, sakit ol, darixma! Sıxılma! Həyat şirindir, gözəldir!" Beləcə ruhunu alda-da-alda ömrünün altmış doqquzuna gəlib çıxmışdı. Amma bu yaşı ona vermək olmazdı. Uca boylu, düz qamətli, dolğun, şüx yanaqlı, yaşından çox-çox cavan idi. Ağappaq, gur saçları da ona ayrıca bir gözəllik vermişdi. Sanki illərin ağappaq işığına bələnmışdı üz-gözü, yanaqları. Qəfil beynində bir fikir ildirim kimi çaxdı: "Birdən ölsəm?! Həəə, deyəsən, yanılmırıam! Odur – Ölümdür! Qapının ağızında dayanıb baxır, mənə!.. Gəl, yaxın gəl! Mən də hamı kimi, mən də adı insanlardan biri! Gəl, gəl al canımı! İllərlə ağrımış, sizləmiş bu üzgün, yorğun canımın məlhəmi, bəlkə, sən olasan! Gəl, yaxın gəl!"

Ölüm qara kölgə kimi qadının gözləri öünüdən, gah çəkilir, gah da yenidən görünürdü. Bu dəfə qadın Ölümü və onun qara-qorxusunu undaraq, tək bircə şey haqda düşüñürdü: "Görəsən, canımdan can verdiyim, uğrunda hər zəhmətə qatlaşdığım O, gələcəkmi, ölüm xəbərimi eşidəndə?! Eeeh, niyə gəlsin ki? Bu qoca qarı, artıq illərdir, kənd adamından daha çox bir şəhərlini xatırladan, üstəlik şöhrəti ellərə yayılmış birisinin yadınamı düşəcəkdi, yəni? Niyə də düşsün ki?.. Yox, inanmiram, ola bilməz ki, o, mənim ölüm xəbərimi eşidib gəlməsin! Gələcək, əminəm ki, gələcək! Əgər o, mən tanıdığım adamsa, mütləq gələcək! Görəsən, hansı hissləri keçirəcək? Gözlərindən bircə damla yaş axacaqmı? Kaş bunu görə biləydim! Görəsən, doğrudanmı insan öldükdən sonra onun ruhu yaşayır?" Qadın öz ruhunu görməyi, bütün bu düşündüklərini ondan sormağı arzu edirdi. Ruh isə bu dəm çırpınır, ondan xilas olmağa can atıldı.

Ruh son dəfə çırpındı və qəfil qadını tərk etdi. Əvvəlcə azad, sonsuz göyləri bir an ərzində dörd dolandı, nəhayət, yenidən qayıdır gəldi və otaqda döşəməyə uzadılaraq, bir ağ örtüyə bürünmiş qadının nəşinə baxıb durdu. Ağlayan, hönkürən adamların başı üstündə dövrə vurub yenidən bayıra uçdu və həyətin bir tərəfindəki qızılıgül kolunun budağına qondu. Orda da qərar tuta bilməyib daha uzaqlara uçdu. Uçdu və qos-qoca şəhərin bir küncündə yaşayan Adamı tapdı. Tapınca çox sevindi və ucub sağ ciyninə qondu. Və bu adam az sonra qadının öldüyünü eşidib sarsıldı. Qadının arzuladığı bir cüt göz yaşı axıb yanaqlarından süzülüncə onu izleyən Ruh fərəhə gülümsədi. Adamı öpmək, oxşamaq istədi, bacarmadı. Sadəcə, fərəhlənməklə kifayətləndi. Sonra bir az kənarə ucub Adama diqqətlə baxdı; yetkin bir kişi idi. Saçları da çallaşmışdı. Amma üzündəki xoş ifadə həmişə olduğu kimi qalırdı.

Ruh ötənləri xatırlayıb, həyəcanlanırdı. Sanki elə indicə olmuşdu hər şey. Göylər qara buludlarla örtülmüşdü. Az sonra göylərin qorxunc hönkürtüsündən dağ-daş lərzəyə gələcək,

tir-tir titrəyəcəkdi. Dərələrdə hayqıran qorxunc sel qabağına keçəni aparacaq, hər şeyi uçurub-dağıdacaqdı.

Göylərdən aramsız süzülən yağış altında iliklərinəcən islanan qadın o axşamçağı göylərdən betər hönkürüb ağlayırdı. Üzünü gah qaralmış göylərə, gah azğınlaşıb dərələrə qorxunc şaqqıltı salmış dağ çayına, gah işi qayalara tuturdu: "Gördünümüzü, mənim əmanətimi?! Ay azğın sular, sizmi apardınız, sizmi parçaladınız ürəyimi?! Eeeey, qoca dağlar, işi qayalar, gördünümüzü, burdan keçmədi ki, mənim şirinim?! Allah, Allah, görəsən, qurd-quşmu yedi, hara getdi, niyə getdi? Sənə qurban olum, Allah, elə burda, bu yerdəcə al canımı, məni peşman eləm!"

Daha heyi qalmamışdı qadının. Cismiyələ bir-gə ruhu da əzab çəkir, ağrıyr, sızlayırdı. Səsinə səs, harayına haray verən yox idi. Sanki dağ çayının azğınlaşımış sularının şaqqıltısından dərələr də, dağlar da, insanlar da kar olmuşdular, eşitmirdilər onu.

Qadın düşünür, təsəvvüründə canlananlardan vahimələnir, nitqi quruyurdu. Uşağı bir ac canavar parçalayıb yeyir, qanlı ağızının qıraqlarını yalayırdı. "Yooox, ola bilməz!.. Allah, Allah, bu nədir, düşünürəm?!"

Uşağı sel aparırdı. Çarəsiz uşaq bulanıq suların qoynunda çabalayıb, imdad diləyir, ağlayır, qışqırırdı. Sonda səsi tamam kəsildi. Qadın bir daha vaysındı: "Vaaay, Allah məni öldürsün! Kaş heç yana getməyəydim, əmanətimi gözdən qoymayaydım! Yooox, yox, o, ölməyib! Onu canavar yeməyib, sel aparmayıb! O, yaşayır!.. Qurban olum, Allahım, məni bu qara düşüncələrdən xilas et! Qiyma balama!"

Qaranlıq ətrafi bürümüşdü. Uzaqdan alaçıqlarda yanın neft lampasının zəif işıqları süzülüb gəlirdi.

Göylər hönkürüb qəfildən kirimiş, sakitləşmişdi. Yorulub əldən düşmüş, tamam islanmış qadın başındakı kəlağayışını açıb islaq saçlarının suyunu sıfqardı. İslanmış kəlağayıni ağlamaqdan şişkinleşmiş gözlərinə sıxdı. Yerimək istədi, ayaq-

ları sözünə baxmadı. Keyləşmişdi. Öz alaçıqları yaxında olmasına baxmayaraq, burdan ora aparan yollar çox yoxuş idi. Qadın bir qayaya söykənib çarəsizcəsinə təzədən içün-için ağlamağa başladı: "Getdi, balam getdi!!!!!"

O zaman Ruh çox əzab çəkirdi. Hətta bu sızılıtya, ağrıya tablamayaraq, elə o vaxtdan qadının bədənindən xilas olmağa can atıldı. Xilas üçünsə hələ illər lazımlı olacaqdı. Tanrı onu, düz altmış doqquz illik bir müddətə həbsə məhkum etmişdi.

...Çətindərə deyilən yerə aparan yollar çox rahatsız idi. Üstəlik enişli-yoxusu. Bu çətin yollardan keçib son dərəcə ürəkaçan, ofsunlayıcı gözəl bir məkana gəlib çıxınca isə insan bütün yorğunluğunu unudurdu. Burda çıçeklər də bir başqa cür qoxurdu. Burda havanın da bir başqa cür saflığı, yağışların da bir başqa cür heyranedici qoxusu vardı. Ürək gərək idi, bu gözəlliyə, bu saflığa tablasın. Yayın üç ayını burda yaylayan insanlar, qədimdə də bu yerlərdə məskunlaşmışdılar. Sonradan buralardan köç edərək, yolu, izi qismən rahat, havası müləyim olan yerlərdə yuva qurmuşdular. Yayda isə yenidən bu yaylaqlara köçərək alaçılq qurur, yayın üç ayını burda mal-qara saxlayır, qısa tədarük göründülər.

Bir çox yaylaqlardan fərqli olaraq burda qara damlar tikildilər. Hər tərəfi taxtayla örtülmüş qara damın üstünə qır çəkildilər. Yayda da havası sərin olan bu yerlərdə bu cür qara damlarda qızınmaq daha asan olurdu.

Qara damın girişində sağda ocaqlıq qurulmuşdu. Sonra azı yeddi nəfərlik taxt düzəldilmişdi. Taxtla üzəbzüz taxça idi. Burada qab-qaslıq, sərinc kimi şeylər düzülürdü. Lap arxada sandıqlar üst-üstə yiğilmişdi. Hər birinin içərisində pal-paltar, geyim şeyləri var idi.

Taxtin yuxarı başında qadının əri, sonra qadın, sonra uşaq yatırdı. On yanında olan uşaq üçün burda hər şey olduqca maraqlı idi. Bu yerlər çox ürəyincə idi. Allı-gülli yamaclarda gəzməkdən, nəgmə oxumaqdan, tay-tuşlarıyla oynamadan doymurdı. Hər sübh çağrı qadın onu öpərək, oxşayaraq yuxudan oyadır, bu dağ-

ların qırmızı moruğundan bişirilmiş dadlı mürəbbəyə qatdığı təzə qaymağı bir böyük dilim çörəyin üstə yaxaraq, uşağa verir, buzovları örüşə aparmağı tapşırırırdı.

Uşaq, illər ötsə də o yaxmacın, o nəvazişin dadını, şirinliyini heç vaxt unuda bilmirdi və unutmaq da istəmirdi. Coxdan böyüüb, yetkinləşsə də bu dad, bu şirinlik onu çəkib öz uşaqlığına qaytarırdı. Hər kəndə gedəndə mütləq qadına baş çəkir, zorla onun ovcuna, azdançoxdan pul qoyur, deyirdi: "Elə bir şey deyil! Özün istədiyin bir şeyi alarsan!" Qadın isə etiraz edirdi: "Qadan alım, başına dönüm, təki özün, ailən yaxşı yaşayın, mehriban dolanın, kimsəyə möhtac olmayın! Bizə nə var ki, bu gördüyüün kənd-kəsəyin hər yanından bərəkət yağır, başımızı girələyir, dolandırırıq!" O, ikinci bir söz demədən təkrar böyük məhəbbətlə qadının boynuna sarılıb, onun qızartdaq çöhrəsindən öpür, ayrılrırdı...

...Darıxmaq kimi dəhşətli bir hiss, nə uşaqa baxır, nə böyüyə. Ürəyə hakim oldusa, insanların əli heç nəyə yatırıb. Uşaq da o vaxt beləcə darıxmışdı. Yeri nə qədər isti olsa, günləri nə qədər xoş keçsə də bir gün kimdənsə və ya nədənsə ötrü darıxmaq kimi bir hiss ürəyinə hakim olunca, insan ona doğru can atrı. Bu anlarda kiminsə, - uşağın və ya böyüyün, onun qəlbinə azacıq toxunması yetərlidir ki, baş götürüb qaça, ilim-ilim itəydi. Və belə bir şey baş verdi, o zaman. Öz tay-tuşlarında biri niyəsə onun xətrinə dəydi. Buna bəndmiş kimi, qadının harasa getməyindən istifadə edərək bir axşamçağı hönkürə-hönkürə üz tutub öz kəndlərinə sarı qaçmağa başladı. Arxasınca nə qədər haraylasalar da məhəl qoymadı. Qaça bildiyi qədər qaçırdı. Gözdən itdikdən sonra bir qayanın başında dayanıb dörd tərəfə göz gəzdirdi. Çox keçmədən hava qaralacaqdı. Vahimələndi. Hara getsin, neyləsin, düşündü! Geri qayıda bilməzdi. Nüfuzdan düşərdi. Qorxaqlığına görə tay-tuşları onu ələ salıb gülərdilər. Yalnız irəli! Qurd-quş yesə, sel-su aparsa belə, irəli getməli idi.

Başını qaldırıb göy üzünə baxdı. Buludlar qapqara qaralmışdı. Mütləq yağacaqdı. Onacan

bir neçə çayı keçə bilərdi. Yəqin yolda-izdə bir atlıya-filana da rast gələr, yoldaş olardı. Belə də oldu. Xeyli irəlilədikdən sonra arxada at ayaqlarının tappiltisini eşitdi. Dönüb baxdı. Bir atlı gəlirdi. Kəhər atın belində yəhər yox idi. Bir yaşılı, ariq kişi atın belində əyləşib qucağında da iri bir toğlu tutmuşdu.

Atlı uşağa yaxınlaşışib soruşdu: "A bala, ki min uşağısan, bu axşamçağı hara gedirəsən? Demirsənmi qarşına qurd-quş çıxar?.. Qorxutmaq üçün demirəm, bu meşələrdə hər cür vəhşi heyvan var, Allah göstərməsin, adamın rastına çıxsa sağ tikəsi ələ gəlməz!"

– Kəndə – evimizə gedirəm!

– Lap yaxşı! Gəl, belə edək; düz yolda minərsən atın tərkinə, yoxuşda, enişdə isə düşüb yanımca piyada gedərsən, razılaşdıq?

Kişiylə əməlli-başlı dostlaşdırılar. Məlum oldu ki, onun oğlu əsgərlilikdən gəlib və kişinin qucağına alıb apardığı da oğlunun qurbanlığıdır...

Gedirdilər. Arxada nələrin baş verdiyindən xəbərsizdi, uşaqq. Qarşıda nələrlə, kimlərlə üzləşəcəyini, görüşəcəyini təsəvvür etdikcə sevinir, fərəhlənirdi. Yəqin, indi atası sanatoriyadan gəlmış, onun üçün gözəl hədiyyələr almışdı. Atasının, anasının boynuna sarılıb bütün darixmaq hissini ram edəcək, heç nə olmayıbmış kimi sabahki həyatına əmin-axxayn davam edəcəkdi. Dağ çayının azğın sularına axıb tökülen göz yaşlarından

xəbərsiz halda gecələr rahatca uyuyub, səhər tezdən Günəşin gözəl təbəssümündən ayılacaqdı.

O, dünyaya göz açandan anasını xəstəhal görmüşdü. Günləri, ayları, demək olar, xəstəxanalarda keçən anasının mehrinə, nəvazisinə həsrət qalmış, beləcə də böyümüşdü. Bir neçə dəfə ağır cərrahi əməliyyatlara məruz qalmış anasını xəstəxanalara aparıb götürən atasının da üzünü az-az gördü. Bu üzdən də bu ağır günlərdə həmin qadın böyük mərhəmət hissilə onlara yardım əlini uzatmış, onların mal-qarasını öz mal-qarasına qatıb uşaqla birgə yaylağa aparmışdı. O vaxtdan da uşaqq bu qadını öz doğma anası kimi qəbul etmiş, candan sevmişdi. Bunca zəhmət, bunca diqqət unudulmaz idi. Hələ ona göstərilən qayğı... Həqiqətən, qadın ona öz doğma balalarından da doğma münasibət göstərmmiş, analıq etmişdi. Uşaqq çox yaxşı dərk edirdi, bunları. Burda günləri çox şən keçirdi. Atasının onuncun aldığı rus gitarası da onunlaydı. Hər axşam əl-ayaq çöldən-bayırdan yığışanda yaylaq əhlinin bütün azyaşlı uşaqları, genbalaq, irituman qarlıları bir ocaq başında onun ətrafında dövrələnib otururdular. Hamı maraqla, fərəhlə gözləyirdi; o, gitarasını bağırına basıb çalacaq, kövrək, titrək uşaqq səsiylə onlar üçün mahnilər oxuyacaqdı. Bu sevgi, bu həvəslə, uşaqlı-böyüklü hamı hər gün axşamın düşməsini gözləyirdi. Hələ kəpənək qızlar. Hər birinin bir ayrı cür heyranlığı duyulurdu,

ona qarşı. Bu heyranlığı içlerində boğub gizlədən qızlar, yayın sonlarına yaxın dərələrdə yetişmiş qırmızı moruqları dərməyə gedərkən heç cür gizlədə bilmirdilər. Onun qulaqları eşidə-eşidə biri-biriyə mübahisə edir, “O, mənim sevgilimdir. Mən ona ərə gedəcəm”. O, eşitdiklərindən utanıb qızarır, dinmirdi, qəlbini dərinliklərində isə çox xoşhal olurdu. Bu an xəlvətcə bir uşaq istehzasiyla gülündü də. Bu qızlar əbəs yerə özlərini əldəndildən salırdılar. Onun sevdiyi qız bir başqası idi. O qız, bu qızların arasında yox idi. Onu anası, niyəsə moruq dərməyə göndərmirdi. O da həmin qızın eşqiyə alışib-yanır, bütün nəğmələrini onunçün oxuyurdu. Digər qızlar da bu nəğmələrdən öz paylarını götürürdülər...

Yaylağa gözəllik qatan, bu yerləri mənayla dolğunlaşdırılanlardan biri də Keçəl idi. Əsl adı Qədim olsa da hamı ona, niyəsə Keçəl deyirdi. Keçəl nağıl dünyasının adamlarına bənzəyirdi. Xırda, cuxura düşmüş gözləri, iri burun pərələri və böyük ağızıyla ilk görünüşdə qorxunc bir canlıya bənzəyən Keçəlin o qədər gözəl, saf və yumşaq ürəyi vardı ki... Aralarında on beş yaşa qədər fərq olsa da, onlar çox tez dostlaşmışdılar. Keçəlin saysız-hesabsız nağıllarla zənginləşmiş, bütövləşmiş, gözəlləşmiş gözəl bir mənəvi dünyası vardi. O, Keçəli hədsiz çox istəyirdi. Keçəl onunçün Cəlayi-Vətənin nağılini elə maraqlı bir dillə nağıl edirdi, uşaq büs-bütün sehrlənirdi. Amma darıxmaq bir ayrı şey idi. Bu dəhşətli darıxmaq hissi burda hər kəsi, hər şeyi son günlər unutdurmuşdu ona. Elə bu darıxmağı üzündən də bütün bu gözəlliklərə, maraqlı yaylaq həyatına “əlvida” deyib, gözlənilmədən baş alıb kəndə doğru qaçaraq, yazılıq qadının başını bəlalara soxmuşdu...

Bir neçə il qadını yuxularında gördü. Hər dəfə oyanıb yeni günə başladığında xeyirlə, uğurla uğradı. Qadını yuxuda gördüyü gecələrin səhəri özünü xoşbəxt, güvənlə hiss edirdi. Tam əmin idi, yaxşı pul qazanacağına. Qəribə idi; qadını yuxuda gördüyü gecənin səhəri o, mütləq, gözlənilmədən xeyli pul qazanırdı. Sonra bu haqda bir çox adamlara söz açdı. Bununla da o sırr, o sehr

birdəfəlik tərk etdi, onu. Qadını yenidən yuxularında görsə də heç bir xeyirli, uğurlu iş baş vermədi, həyatında. Heç zərərlisi də olmadı. Lap sonralar isə qadın çox nadir hallarda gəldi, yuxularına. Görünür, yuxu sırrını başqalarına açdığından qadın inciyib, küsmüşdü ondan.

Ölümündən sonra qadının ruhu həmişəlik onunla qaldı. Onun bundan heç xəbəri olmasa da ürəyindən, yaddaşından çıxmayan qadın onu bir an belə tərk etmədi...

...Ağ maşın üzüdağlara qalxıb dolaylanan yolla irəliləyirdi. Hər dəfə bu yolları qalxdıqca Onun ürəyi sizlayır, gözlərindən yaş süzüllürdü. Burnuna toxunan dağ havasından saflıq qoxusu duyulur, ciyərlərinə yayılırdı. Bir şeyi heç cür anlaya bilmirdi; dağlardanmı o qadının qoxusu gəlirdi, ya qadındanmı dağların qoxusu gələrdi, həmişə?!

Yuxarı qalxdıqca, dağlara yaxınlaşdıqca daha da saflaşır, uşaqlaşırı. Yenə o gözəl illər, o gözəl qoxular! Yenə də qaymaq qatılmış qırmızı moruq mürəbbəsinin yaxmacı! Yenə də o dad, o şirinlik, o doğmalıq!

Sonra düzəngahla getməyə başladı. Kəndə çox qalırdı. Yolun solunda qəbristanlıq idı. Hər kəndə yolu düşəndə maşını qəbristanlığın yanında saxlayıb kövrək-kövrək qəbirlərə baxırdı. Maşından enib içəri daxil olmaq, qadının qəbrini tapıb ziyarət etmək keçirdi, könlündən. Hasara alınmış qəbristanlığın dəmir darvazasından asılmış kilidi görəndə isə fikrindən daşındı. Bu an Ruh ona nəsə demək istəyir, dillənə bilmir, səsi çıxmırırdı. Beləcə azadlıqda da çırpınaçırpına qalırdı. Amma bu dəfə baş verənlər Ruhda da çox xoş gəldi.

Adam yenə maşını qəbiristanlığının yanında saxladı. Yenə dəmir darvazadan kildə asılmışdı. Xeyli dayanıb qəbiristanlığa baxdı, darvazadakı kilidə göz yetirdi. Ağır addımlarla darvazaya yaxınlaşdı. Fikri qəti idi; hər necə olsa da, bu dəfə mütləq qəbiristanlıq daxil olub, qadının qəbrini tapmalı, ziyarət etməli idi. Bu dəfə də bunu etməsəydi, heç zaman özünü bağışlamayacaqdı.

Darvazanın büyük kapısından iri kilid asılmışsa da, balaca giriş kapısı adı bir vintciklə bağlanmışdı. Sevincək vintciyi burub çıxardı və qapını açdı. Sanki təzə bir dünyaya daxil olurmuş kimi qəbiristanlıq daxil oldu. Payızın nəfəsindən saralmış uzun otlar yerə sərilib yapmışdı. İlk qəbrə yaxınlaşanda ürəyi əriyib gözlərindən tökülməyə başladı. Həyəcandan titrəyirdi. Bu, bir qəbiristanlıq vahiməsindən doğan həyəcan deyil, sevinc həyəcanı idi; indi və ya bir az sonra qadının qəbrini tapacaq, baş daşından öpəcək, baş endirəcək, səcdə qılacaqdı.

Qadının dəfnində iştirak etmişdi. Burda dəfn olunduğunu gözlərilə görmüşdü. Ancaq o vaxtdan bu vaxta çox ölen olmuş, qəbristanlıq xeyli böyümüşdü.

Xeyli axtardı, tapa bilmədi. Canı sıxıldı, kədərləndi. Bəlkə, qadının qəbir daşını kasıbılıq üzündən düzəltdirməmişdilər. Düzdür, onlar çox kasib, halal zəhmətlə dolanan adamlar idilər. Qadının əri arabır bazara aparıb satdığı qaramalın, qoyun-quzunun pulunu çox səxavətlə xərcləyir, bazar-dükandan ailəsi üçün hər cür ərzaq, şirniyyat, mer-meyvə alıb gətirir, onları korluq çəkməyə qoymurdu. Buna baxmayaraq, kasıbılıq kasıbılıq idi. Çox güman elə bu üzdən də qadının və ondan bir neçə il öncə ölmüş ərinin qəbir daşlarını hazırlatmaq mümkün olmuşdu. Görünür, lənətə gəlmiş kasıbılıq burda da insanlar arasında şərəfsizcəsinə ayrı-seçkilik salmışdı! Nə yaziq ki, indiyəcən bircə dəfə də bununla maraqlanmamışdı. Bununçün də özünü çox qınadı.

Çox axtardı, qadının qəbrini tapa bilmədi. Burda hələ üstü götürülməmiş, yalnız torpaqla örtülmüş bir neçə qəbirvardı. Bəzisinin lap təzə, bəzisinin də köhnə olduğu torpağının rəngindən bəlli idi.

Ruh çırpinirdi, yenə. Adam qadının qəbrini tapa bilmədikcə Ruh inləyirdi. Adamsa bu iniltini heç cür duymurdu. Ruh çırpinaraq onu başqa səmtə yönəltməyə çalışırdı, o isə torpağının rəngi quruyub bozarmış bir qəbrin önündə dayanıb maddim-maddim qəbrə baxır, düşündürdü:

“Görəsən, odurmu, İlahi?!” Ciyninə qonmuş Ruh səslənirdi: “Bu onun qəbri deyil! Arxaya dən! O, buradadır!”

Özündən ixtiyarsız arxaya döndü və ümidsiz, küskün halda çıxıb getmək istədi. Bu an qarşısında, sanki Günəş doğdu. Qamaşan gözlərini təkrar-təkrar yumub, açdı. “Həəə! Odur! Hmm! Yanındakı da ərinin qəbridir! Şəkilləri necə də diridir!”

Qəbrə lap yaxınlaşdı. Sağ əlini baş daşına söykəyib başını əydi, qaynar bir məhəbbətlə “Ana” deyib, piçildədi! Doğmaca xalası olan bu qadına, xala deməyə dili gəlmədi. Onun doğmalığını, mehrini, qayğısını, əvəzsizliyini anlatmaq üçün “xala” sözünün yetərli olmadığını duydular. Bir sözlə “xala” sözü ona çox yad gəldi, çox uzaq göründü. Onunçün də dilində təkrar-təkrar “Ana” səsləndi. Dodaqlarını uzadıb baş daşından boylanan şəkli öpdü. Bu an Ruh sevindi, çırpındı, fərəhindən göy üzünə qanadlandı, yüksəkliklərdə dövrə vurub şənləndi.

O, geri çəkilib bir daha doğma, əziz adamların qəbirlərindən boylanan susqun, soyuq şəkillərə tamaşa etdi. Bir qəribəlik diqqətini çəkdi. Həyatda özü qadından boyca kiçik olduğu kimi, burda da ərinin qəbri qadının qəbrindən kiçik idi. Yəqin ki, bu, bir təsadüf idi.

Adamın yaddaşı gizildədi. Təzədən qəbri qucaqladı. Bir anlıq elə zənn etdi, yenə uşaqdır, yenə dumanlı-çiskinli yaylaq gecələrində qara damda qurulmuş taxtin üstündə bu qadının isti qoynuna girib yatır. Astaca piçildədi: “Anam, anam, gözəl anam, azaciq yanında mənə də yer elə! Qucaqla, torpaqla mənim də sinəmi ört! Sənsiz çox üzüyürəm, bu dünyada!”

Ruh ağlayırdı. Duymuşdu, Adamın piçiltilərini. Yenidən onun sağ ciyninə qonub saçlarını tumarlayır, astaca deyirdi: “Gəl gedək, axşam düşür! Tələsmə, buranın da öz vaxtı var! Gəl, gəəəə! Gəl gedəəəə! Atan, anan intizarla yolunu gözləyirlər...”

Qəbir daşında iri hərflərlə yazılmış adı son dəfə oxudu: “Tutinaz”. Bu adı gözəl bir dua kimini piçildaya-piçildaya qəbiristanlığı tərk etdi...

**"ULDUZ" JURNALI
İLƏ AXAR.AZ
SAYTININ BİRGƏ
LAYİHƏSİ**

“SAATİN SƏSİ yazmağıma mane olur...”

Bir vaxtlar poçtalyonlar səhər tezdən poçt qutularına məktublardan çox qəzet atardılar. Hər kəs abunə olduğu qəzətləri mənzilinin nömrəsi yazılın dəmir qutulardan çıxarıb həvəslə oxuyardı. O vaxtlar nə sosial şəbəkələr vardi, nə də telekanallar indiki qədər çox idi. Adamlar xəbərləri isti-isti qəzətlərdən oxuyardılar. “Ədalət”lə ilk tanışlığımız da elə o vaxtlardan başlayır. “Yazı masası”nın bugünkü qonağı “Ədalət” qəzətinin baş redaktoru, gözəl xanım, maraqlı insan, yazıçı-publisist İradə Tuncaydır.

İradə xanımın gözlərində parıltı var. Bu parıltıda onun ömür yolu var, göz yaşı var, sevinci var və elə böyük iradəsi var ki... Əslində, mən o parıltını hansısa ulduza, çox güman ki, Alfa Sentavraya bənzədirəm! Gözəl, cazibədar, görüntüsü soyuq, özü qaynar ulduza!

– İradə xanım, sizi yazmağa nə vadar edir?

– Yaradıcılıq prosesinin izahını vermək çətindi. Düşünürəm ki, bunu heç kim dəqiqliyə bilməz. Amma prinsip etibarı ilə ən böyük yaradıcı elə təbiətin özüdür. Bu fəsillər, dəyişmələr, yaşılın sarıya dönməsi, sonra sarının tökülməsi və yenidən həyatın dirilməsi... Bütün bunlar yaradıcılıqdır. Baxanda biz heç onun elədiyinin mində birinə, milyonda birinə yaxın

düşə bilmirik. Hər rəngin altında o qədər rəng var, çalar var ki, onu heç bir rəssam çəkə bilməz. Mümkün deyil. Təbiət özünün qabiliyyətindən bizə də bir az pay verib. Və biz bu prosesin içində qaynayıraq. Qaynayıraq, amma bəzən olur ki, uzun müddət – hardasa altı ay, yeddi ay, bəzən də daha çox heç nə yaza bilmirsən. Bu – tənəzzül dövrü hər kəsdə baş verir. Bir də görürsən ki, beynində elə bil düyməni basdılar və işə düşdün. Yazı özü gəlib süzüldü təxəyyülündən və bir anın içində hazır oldu. Ona görə də izah və təqdimat vermək çətindir. Amma elə adamlar var ki, qarşılara məqsəd qoyurlar bu gün filan qədər yazı yazacağam. Yox, məndə belə deyil. Bəlkə də, bu yaxşı şeydi – yazını rejimə salmaq. Bilmirəm, bəlkə də yox. Hər halda məndə alınmır bu cür.

– Yazı masanızda əlinizin altında nə olur?

– Əvvəller ancaq qələmlə yazırdım, indi də qələmlə yaza bilmirəm. Əlifba dəyişəndən sonra bu, müəyyən narahatlıq törətdi. Daha klaviaturaya öyrəşmişəm. Atam deyirdi ki, əlimdə qələm olmayanda fikirləşə bilmirəm. Yazıya nə təkan verirsa, həmin prosesdə “o” lazımdı mütləq.

Əgər yazım gecə saatlarına təsadüf edibsə, mütləq qəhvə içirəm. Gündüz saatlarında isə çay, ancaq çay...

– Bəs prosesin özü necə gedir?

– Hər kəsin yaradıcılığı onun içini xarakterizə edir. Bu proses insanın özüdür. Mən sakit adamam. Yazı prosesim də sakit gedir. Arada durub pəncərədən baxıram. Fikirlərimi toplayıb yenidən davam edirəm.

– Bəs yazıdan sizi nə ayıra bilər?

– Saatın səsi məni narahat edir. Mən yazanda sakitlik istəyirəm. Bəzən iş saatlarında vaxt ayırıb nəsə yazmaq istəyirəm, gələn-gedən məni yorur. Bir yandan da telefon zəngləri. Hər dəfə yazıdan, düşüncədən ayrılib yenidən yazıya adaptasiya olmaq çox çətin olur. Mümkün qədər sakitlik istəyirəm.

Bütün bunlardan başqa şəxsi problemlərim məni yazıdan yayındırı, düşüncələrimi parçalayıb fikrimi dağında bilər...

– Nəsr səbr tələb edən janrdı. Sakitlik, bir kənara çəkilib fikirləri cəmləyib yazmağı sevir. Siz çox aktiv, qaynar xanımsız. “Yol” romanını yazmaq necə alındı bəs?

– Mən, əslində, çox səbirli adamam. Qətiyyən göründüyüm kimi deyiləm. Məndən sakit, səbirli adam yoxdu. Amma daha çox kiçik həcmli mətnlər yazmağı sevirəm.

– Bəs yeni roman necə? Bu barədə nə düşünmürsüz?

– Beynimdə böyük nəşr əsəri var, hazırkı. İntəhası yaza bilmirəm... Qorxuram... Qorxuram ki, mənə pis təsir edər.

– Yazdıqarınız sizi incidir?

– Publisistika məndə şeir kimi yaranır, yazılır. Rahat, incitmədən... Ona görə daha çox publisistik yazılar yazıram.

– Bəs şeir necə, yazmısız heç?

– Heç vaxt yazmamışam, heç cəhd də etməmişəm. Düşünməmişəm bu barədə. Amma son vaxtlar – hardasa beş-altı il içində üç dənə, adının nə deyim bilmirəm, qoy elə eksperiment deyim, yazmışam. Mən şair deyiləm və yazdığını böyük şeir nümunəsi saymırəm. Sadəcə, içimdən gələn düşüncəni yazmışam. Vəssalam...

– Yazarının şeir yazmayı da maraqlıdı. Adətən, poeziyadan nəşrə gəlirlər...

– Ədəbiyyatı, sözü bilən adam sistemləşdirib nəsə edə, nəsə yaza bilər, əlbəttə ki. Burda qeyri-adi heç nə yoxdur. Amma bu, böyük poeziya nümunəsi olacaqmı?! Bax sual budur.

Atam həmişə evdə ədəbiyyat mühitindən səhbətlər edirdi. Danışındı ki, bir dəfə iclasda Mirzə İbrahimovla Mehdi Hüseyn mübahisə edirlərmiş. Mehdi Hüseyn deyib ki, mən nəsrə şeirdən gəlməmişəm, sizin kimi. Mirzə İbrahimov da cavab verib ki, ona görə belə qurusan da!..

Şeir tam başqa auraya, qalaktikaya aparan bir nəsnədi. Xüsusi bir anlam daşıyır, ələlxüsus da Şərq aləmində. Şərq adamı poeziyaya çox meyillidi. Şeir bir ayrı dünyadı, bir ayrı aləmdi...

– Televiziya verilişlərinə ssenarilər yazmısız. Bəs kinossenari yazmaq heç vaxt ağlınzdan keçməyib? Yazmaq istəməmiz? –

– Yox, düzü mən buna real baxmamışam. Bir az praqmatik adam olduğumdan buna heç vaxt maraq göstərməmişəm.

– Yaradıcı adamların işləməsi çətin olur. Qəzetiň baş redaktorusuz, məsuliyyət var üzərinizdə. Qəzətdə gedən bütün materialları gözdən keçirirsiz, hər şeyə nəzarət edirsiz. Bunlar sizi yormur, daha doğrusu, yaradıcılığınız mane olmur ki?

– Sovet dövründə yazıçılar böyük qonorar alırdılar. Onunla dolanmaq olurdu, həyatlarını təmin edə bilirdilər. Tütülüm, ssenari yazıldılar, qonorar alırdılar, tərcümə edildilər, qonorar alırdılar. Amma indi bunların heç biri yoxdur. Yazıçı, şair çap etdiyi kitabdan da heç nə qazanmış. Əksinə, özü xərcləyir. Tiraj da əvvəlki illərə baxanda çox aşağıdır. Oxuyan azdı, kitab alan azdı. Problem bundadı. Çoxu da öz cibindən kitab çap etdirir ki, imzası itməsin, qalsın. Amma bu imzanın da qalib-qalmayacağı sual altındadır...

Şoloxov bir kənddə yaşayıb. Ömür boyu da işləməyib. Elə aldığı qonorarla yaşayıb. İndi gəl bunu transfer edək bizim dövrümüzə. Necə olar, səncə? Dolanmaq olar? Mümkün deyil axı. Ona görə də bəzən çox istedadlı adamlar da bu məişət qayğılarının içində itib gedirlər. Məsələn, dövrümüz haqqında gözəl romanlar yazıla bilər. Material, mövzu həddindən artıq çoxdur. Amma heç nə yazılmır, demək olar ki.

Məişət qayğıları, problemlər imkan vermir. Yəni bu baxımdan işsiz olmur, alınmır.

– Bayaq qeyd etdiz ki, yazıçılarda tənəzzül dövrü – durğunluq olur. Yazmayanda darix-mırsız ki? Narahat olursuzmu ki, mən niyə yazmırıam, niyə yaza bilmirəm? Bu sizi incidirmi?

– Yox, mən öz tənbəlliymə haqq qazandırmış üçün bəhanə axtarıram. Deyirəm ki, bu elə belə olmalıydı. Yazmırımsa, deməli, hələ yazmamalıyam.

– Bəs yazmağa can atan, ortalığa çıxməq, öz istedadını göstərmək istəyən gənclərlə bağlı nə düşünürsüz?

– İstedadlı gənclər var. Yazırlar. Amma bu sosial şəbəklərdə ədəbiyyatla yaxından-uzaqdan əlaqəsi olmayan adamların “Əla!”, “Möhtəşəm!”, “Super!” kimi rəyləri bəzən cavan adamı yoldan edə bilər. Bilirsiz, hələ özünə tam qiymət verə bilməyən, hələ tam formlaşmayan bir gənci bu cür “təriflər” çəsdirdə bilər. Bu cür dost “möhtəşəm”ləri onları uçuruma aparır. Tərif çox lazımlı şeydi. Xüsusi, yaradıcı adam üçün çox vacibdir. Amma bu yalançı “afərin”lər baş gicəlləndirir bəzən. Bir dəfə bir gəncə dedim ki, bu şəkildə davam etsən, səndən nəsə olacaq. Gördüm ki, üz-gözünü turşutdu. Yəni necə yəni olacaq?! Mən artıq şairəm!

Bilirsinizmi, hər bir insanın öz limiti var. Onu heç cür aşa biməz. Məsələn, Lermontov 28 yaşاقan nə yazacaqdısa, yazdı və dünyasını dəyişdi. C.Cabbarlı 35 yaşında artıq klassik idi. Çexov, Müşfiq... Bu, həmin adamlara verilmişdi. Amma hamida belə olmur axı. Ona görə oxumaq, çalışmaq, mütaliə etmək, öz üzərində işləmək lazımdı...

İradə xanımla söhbətimiz elə maraqlı keçdi ki, onu deyə bilmərəm, biz onun onun qonağı olmaqdan çox şad olduq.

Daha bir yazı adının yazı prosesini, yazı “mətbəx”ini öyrəndik. İradə xanım gözündəki işıqla bizi “Ulduz”a yola saldı.

Xanım AYDIN
Vüsal NURU

“Seirin özündən yurdu sırındı”

Şəfa VƏLİ BİR NEÇƏ SEİRİN YARANMA TARİXÇƏSİNDEN YAZIR

Sumqayıtda Xalq şairi Zəlimxan Yaqubun yubileyi keçirildi. İbrahim İlyaslı şairə bir qılinc hədiyyəsi hazırlatmışdı. Səhnəyə çıxanda qılinci qınından sıyırib Zəlimxan Yaquba uzadır. Hədiyyəni məmənunuqla qəbul edən yubilyar odlu-alovlu bir nitq söyləyəndən sonra qılinci qınına qoymaqda xeyli çətinlik çəkir və bu, salonda əyləşən tamaşaçıların güllüşünə səbəb olur.

Sonralar Zəlimxan Yaqub İbrahim İlyaslıya bundan çox rahatsız olduğunu deyir. Onların arasında, təxminən bu cür telefon söhbəti olur:

– Dostum, sən məni pis vəziyyətdə qoydun, yeganə halıydı ki, çıxışlarıyla böyük salonları lərzəyə gətirən Zəlimxan qağan camaat qarşısında pərt olurdu. Ayə, o qılinci elə qınındaca verəm-mirdinmi?

– Ustad, yurdu yağmalanan, milləti elindən-obasından didərgin düşən, bu qədər qaçqını köçkünü olan xalqın şairinin qılincının qında nə işi var? Onun qılinci daim sıyrılmış halda olmalıdır.

– Ayə, indiyənəcən məni sözlə divara qışnayan olmamışdı belə. Ancaq haqlısan. Düz deyirsən...

– Ustad, bəlkə, bu olayı mübarək qələminə alasan...

– Yox... Buna bais sən olmusan, şeirini də özün yaz. Gözləyəcəyəm.

Aradan bir müddət keçəndən sonra İbrahim İlyaslı Zəlimxan Yaquba belə bir şeir təqdim edir:

Boşuna baş vermir dünyada heç nə,
O Gözə görünməz, o Pünhan, deyir.
Qılinc sıyrıldısa, demək, qəsdi var,
Demək, qəsdi varsa, qana-qan – deyir.

Ulusu göynəyir ulu yurdaların,
Qaçqındı, köçkündü kamanın, tarın.
Gözünə ağ damıb ağ umudların,
Şuşa: “Geləcəksən bə haçan?” – deyir.

Gecələri ərşə çəkilir yuxum, –
Çöldə qurd ulayır, hava qan qoxur.
Başımın üstündə bir şəhid ruhu:
“Beləmi şirindi yəni can?” – deyir.

Nə yırtılmaz oldu tarixin toru?
Qara kösöv oldu ovcumun qoru...
Pənahəli xanın çatlayır goru,
Xankəndin hələ gör kimə xan deyir?!

O vaxt ki, yağıya tutacaq dirə,
Qını Qarabağda dönəcək pircə.
Ustad, öz sözünü mərə kafirə
Sıyrılmış qılınclar sonacan deyir!

İbrahim İLYASLI

2004-cü il idi. Rauf Qərib Alagöz iki il idi ki, İstanbulda yaşıyordu. Doğmalarının həsrətini yaman çəkirdi. Nəhayət, avtobusa bilet alır və doğmalarıyla görüşmək üçün yola düşür... İstanbuldan Tiflisə gələn avtobus Trabzonda dayanır. Sərnişinlər hava almaq üçün avtobusdan düşürlər. Qəfildən Raufun gözü divardan tutaraq yeriməyə çalışan bir qadına sataşır. Yüyürür ki, onu tutsun, lakin... Qadın qəfildən yerə yixilir və nəfəsi dayanır. Təcili yardım maşınında gələn həkimlər qadının infarktdan dünyasını dəyişdiyini deyr.

Gördüyü mənzərə Raufa pis təsir edir və o, avtobusdaca təəssüratını misralara tökür...

Rauf ALAGÖZ

ANAMI YADIMA SALDIM

Bir ana gördüm ki, gözləri yaşlı,
O anda anamı yadıma saldım.
Niyə ağlayırdı nurlu gözüylə?
Düşündüm, daşındım, xəyalə daldım,
Kədərli anamı yadıma saldım.

Bükülüb qaməti, əyilib qəddi,
Ömrünə çəkilib qocalıq səddi,
“Cənnətdən əzizdir ananın cəddi”.
Peyğəmbər ırsindən mən bunu aldım,
Müqəddəs anamı yadıma saldım.

Nə olub? Övladı atıbdır, bəlkə?
Ya da ki, yuxusun qatıbdır, bəlkə...
Ömrünün sonuna çatıbdır, bəlkə,
Gözlerim yaşardı, yerimdə qaldım,
Ağlayan anamı yadıma saldım.

Yaxına getdim ki, silim gözünü,
Soruşum, anlayım, duyum sözünü,
Taqəti yox idi, tutsun özünü,
Yıxıldı, dolmuşdum, yağıdım, boşaldım,
Yıxılan anamı yadıma saldım.

Bir ana ölmüşdü tək-tənha bu gün,
Aləmi qaranlıq bürüdü bütün,
Utandım mən insan olduğum üçün.
Bir ildə, bəlkə də, yüz il qocaldım,
Qocalmış anamı yadıma saldım.

Səfa Rəşid tələbəydi. Nənəsi uzun müddət idi ki, xəstəlikdən əziyyət çəkirdi. Hər gün gənc Səfa nənəsinin dilindən ölüm arzusunu duyurdu. Hər gününü son gün kimi yaşayan nənə ölümünü sevərək gözləyirdi. Müharibə illərində beş uşağını öz zəhmətilə böyüdən qadın indi ölümə könül vermişdi, bu dünyadan əl üzmüştü...

1998-ci ilin sentyabrında Səfa Rəşid təhsilini davam etdirmək üçün Bakıya gedir. Və nənəsinin vəziyyətindən hər gün telefonla xəbər tutur. 1999-cu ilin bir may gecəsi gənc şair yuxusunu qatır. Səhər ertə evlərinə zəng vurur və nənəsinin ölüm xəbərini alır. Nənəsinin yanındaykən onun ağrısını öz ağrısı kimi hiss edən nəvə evə çatana kimi yolda nənəsiylə misra-misra “söhbətləşir”...

Səfa RƏŞİD

NƏNƏMƏ YAZDIĞIM ŞEİR...

Ölümdü...
Yolunu salıb,
Hamı, nənə, səsdən düşür...
Mələklər çaldığı hava
Yüzdən birə qəsdən düşür...

Baxma əliboş köçürsən,
Torpaq üstə daş köçürsən...
Sən dünyadan xoş köçürsən,
Ayağın qəfəsdən düşür...
Dəymirəm, yara vaxtındı,
Saçını dara vaxtındı...
Bu sənin qara baxtındı,
Əzrayıl həvəsdən düşür...

Budağın barı göynəyir,
Yarpağı sarı göynəyir...
Burda bir qarı göynəyir,
Ürəyi nəfəsdən düşür...

Xəyalə SEVİL

ANAMIN ƏLLƏRİ

Xəyalə Sevilin qardaşının toyu ərəfəsi idi. Anası ilə birgə qardaşının nişanlısı üçün üzük seçməyə getmişdilər. Çox axtarış-arayandan sonra, nəhayət ki, incə bir üzük ikisinin də ürəyini ovladı... Əvvəl Xəyalə, sonra da anası üzüyü barmaqlarına taxıb necə yaraşdığını yoxladılar. Anası üzük barmağında əlini işığa tutub soruşdu:

– Qızım, bir bunun əlimdə duruşuna bax
görüm...

– Yaxşıdı... – deyən Xəyalənin səsindəki titrəkliyi o an anası bacı sevincinə yozmuşdu...

Lakin Xəyaləni kövrəldən anasının əllərinin qocalması idi... Anası bunu yalnız “Anamın əlləri” adlı şeiri oxuyanda anladı...

Anamın əlləri qocalır yaman,
Əllərinə cavan qırışlar düşür.
Aybaay, günbəgün, saatbasaat
Cavanlığı barmağından sürüsür.

Anamın əlləri qocalır yaman,
Əllərinə illər ağrısı çökür.
Bizim qayğımızı, zəhmətimizi,
İndi də qocalmış əlləri çəkir.

Bu qocalmış əllər cavan əllərin
Beşik yürgələyən xatirəsidi.
Anamın əlinə düşən qırışlar
Onun taleyinin xəritəsidi.

Anamın əlləri qocalır yaman,
Ömrümü bu qoca əllərə yazın.
Ölsəm, ruhumu da yaşadər mənim,
Qəbrimi anamın əllində qazın.

Bir gün dostu Həsən Yetim Qacara yazır:
– Şair, 28 May Respublika günü ilə bağlı
şeirin varmı?

Yetim Qacar sualın qarşısında donur...
Düşünür ki, doğrudan da, niyə onun bu mövzuda
şeiri yoxdur ki? Ürəyi riqqətə gəlir, dostuna
cavab verməyə söz tapmir...

Həmin axşam Yetim Qacarın gözü öündən
Odlar yurdı Azərbaycanımızın şanlı tarixinin
müxtəlif səhifələri keçir, xəyalı səfəli guşələrini,
tarixi məkanlarını “seyrə çıxır”...

Səhərisi artıq onun dostuna verəcəyi bir
cavabı vardı. Bu cavab bir şeir idi...

28 MAYIMIN 99 İLLİYİNƏ...

Gəldilər bir araya, bir dövlət yaratdilar,
Qul olmağa “yox” deyib azadlığa çatdilar.
Qanları bahasına bir bayraq ucaldilar,
O gün işgalçıların əbədiyyən lal günü!
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

İnsanlara hürriyyət, millətlərə istiqal.
Azadlıq verilməyir – qanını ver, buyur, al.
Həmin gün millətimi birləşdirdi bu amal!
Azadlığa kökləndi millətin səsi, ünү,
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

O gün döndü özünə Babəkimin qolları,
Bir hədəfdə birləşdi azadlığın yolları.
Tapdı öz cavabını tarixin sualları,
Gec-tez azad olacaq kimin azaddır dünü,
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

Dönərək öz soyuna millət “qana-qan” dedi,
“Köləlik geri dönməz çıxmayınca can!” dedi.

Yetim QACAR

Talış, türk, ləzgi, avar: “Azərbaycan!” dedi.
Bir vurdular hədəfə həmin günü süngünü,
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

Quş gəlsə, qanad salar, at nalın qoyub gedər,
Millət girdi səngərə, olmasın əmək hədər.
Bu bayraqla bu millət gec-tez qazanar zəfər!
Çox çəkməz ki, bu yurddan azadlığın sürgünü,
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

Millət yumruğa döndü: “Geriyə yol yox!” dedi.
“Azadlıqa bu yurdun haqqı çıxdan çox!” dedi.
“Köləliyə millətin daha gözü tox!” dedi.
Həmin gün dəfn elədi millət qorxu-hürkünü,
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

Gəldilər bir araya bir dövlət yaratdilar,
Qul olmağa “yox” deyib azadlığa çatdilar.
Qanları bahasına bir bayraq ucaldilar,
O gün işgalçıların əbədiyyən lal günü!
Bu gün həmin o gündür: Milli İstiqlal günü!

"Ulduz" jurnalında ədəbi müzakirə

Moderator: **Gülnar Səma**

Nasir: **Pərvin**

Şair: **Ulucay Akif**

Gülnar Səma:

— Mən istəyirəm, bizim söhbət boyu konkret mətnlərə və imzalara müraciət edək. Həm yazı gələcəkdə oxunsun və münasibət olsun, həm də faktlar əsasında danışaq. Pərvin xanım da ədəbiyyatşunasdır, tədqiqatçıdır, mən də tədqiqatla məşğulam, Ulucay, sən də magistr-sən, tədqiqat işlərinin içindəsən. Başlayaqla çağdaş dövrümüzün ədəbi prosesinə olan münasibətimizdən.

Pərvin:

— Əslində, bir dövr haqqında danışmaq üçün bir qədər vaxt keçməlidir. Çünkü müəyyən zaman keçəndən sonra bəlli bir dövr daha yaxşı, daha aydın görünür. Vaxt mütləq şəkildə öz təsirini göstərir, ədəbiyyat meyarlarından başqa, tarix meyarları da var ki, onlar da ədəbi əsərlərin dəyərləndirilməsində rol oynayır. Bununla belə, indi içərisində olduğumuz, hər gün müşahidə etdiyimiz mühit haqqında, imzaları tanınan, oxunan müəlliflər haqqında müəyyən fikir söyləmək olar, sadəcə, obyektivliyi yüz faiz qoruyub saxlamaq çətin olar bir az. Onu da deyim ki,

artıq universitetlərdə “Müasir ədəbi proses” fənni tədris olunur, bu fənni mən də tədris edirəm və elmin çağdaş ədəbi mühitə ciddi münasibətini çox bəyənirəm...

Gülnar Səma:

— Əlavə edim ki, 2013-cü ildən bəri hər il ədəbi proses akademianın Ədəbiyyat İnstitutunda izlənilir, kitablar çap olunur. Son iki cildlik “Müasir Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi” kitabı nəşr edilib. Bu, o deməkdir ki, ədəbi proses diqqətdədir.

Pərvin:

— Bəli. Eyni zamanda müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatı üç cildliyi çap olundu. Burada da, demək olar ki, müxtəlif oçerkərdə, yazıldarda son dövr gənc yazıçıların və şairlərin yaradıcılığı yer alıb. Son illərdə böyük bir axın gəldi ədəbiyyata. Bunun bir səbəbi də internetdi, çünki hər adam yazısını, peşəkarlığından asılı olmayaraq, yayımlamaq, tirajlamaq imkanına malikdir. Bununla belə, yəni ədəbi mühitə yeni-yeni gənclərin, müəlliflərin gəlməsinə baxma-

yaraq, ciddi ədəbi jurnal redaktorları şikayət edirlər ki, yaxşı əsərlər tapa bilmirik çap etməyə.

Ulucay Akif:

– Mən burası gəlməmişdən qabaq “Ədəbiyyat qəzeti”ndə ədəbi tənqid haqqında müzakirəni oxudum. O müzakirədən sonra gördüm ki, əslində, bu durğunluğun, bizim dərgilərin, qəzet redaktorlarının narazılığının səbəbi elə bizim tənqidçilərin passiv olmasına dair. Klassik rus ədəbiyyatına baxanda görürsən ki, Belinski tanınmış imzalardan yazmırıdı, gənc imzalardan yazırıdı...

Gülnar Səma:

– Bilirsən, Ulucay, mən bir müdaxilə etmək istəyirəm. Tənqidçi passivdir, nəyə deyirsiniz? Məsələn mənim ən azı 15-20 nəfər gənc yazar haqqında yazım var. Və 2015-ci il ədəbi prosesindən bəhs edən bir yazım var. Hansınız o yazınızı bir dəfə oxudunuz, bir münasibət bildirdiniz ki, Gülnar, burada nə var, nə yox. Məsələn sən oxudun, dedim ki, Gülnar, Pərvin haqqında yazında hansısa qüsurlar var, hansısa yaxşı tərəflər var. Yaxud Arzu Hüseyn, Faiq Hüseynbəyli, Elməddin Nicat, Emin Piri, Ramil Əhməd və s. gənclər haqqında mənim bu qədər yazım var. Əgər sən bunu oxumamışsan, bu barədə məlumatın yoxdursa, buna fikir bildirmirsənsə, bu o demək deyil ki, bu proses getmir.

Pərvin:

– Gənclərin bir-birini oxumaması bir problemdir, yazıçının özü haqqında yazılıana reaksiya verməməsi başqa problem. Məsələn, Gülnar xanım, siz deyirsiz ki, Ulucay başqa gənc yazarlar haqqında olan məqalələrinizi oxumayıb, reaksiya verməyib. Bu da qüsurdur, yəni bu cür yazıları oxuyub nəticə çıxara bilər gənc müəllif. Amma daha böyük qüsür odur ki, haqqında yazdığını adam reaksiya vermir məqaləyə. Yəni müəllif öz mətninin arxasında durub o araşdırmaçıya bir ciddi reaksiya vermir ki, bax sən bunu düz yozmusan, bunu səhv deyirsin, bu müqayisə yanlışdı və s. Bir-birini oxumamaq isə, doğrudan da, qəribədir. Hər gün saytlardan nə qədər yaxşı, ya zəif mətn oxumalı oluram.

Yalnız ona görə ki, xəbərim olsun, bilim ki, bu imzanın arxasında nə durur. Ümumiyyətlə, son illərdə yaradıcı gənclərdə bir süstlüklük var, bu süstlüyün səbəbi nədir, bilmirsən... Həmişə yuxuludular, yorğun səs, səliqəsiz görkəm bir imicə çevrilib.

Gülnar Səma:

– Razıyam. Ancaq mən! Məndən başqa heç nə! Mən yazım, oxunum, təriflənim, ayrı kiminsə yazdığını mənə maraqlı deyil və kiminsə yazdığınına olan münasibət də mənə maraqlı deyil. Sadəcə, mən fiquru var ortada. Ona görə də əgər biz hazırda hər həftə çap olunan Vaqif Yusiflinin, Elnarə Akimovanın, Cavanşir Yusiflinin, Məti Osmanoğlunun və adlarını çox çəkə bilərəm, bu ədəbiyyatşunaslıqla məşğul olan, birbaşa tənqidlə məşğul olan müəlliflərin ortaya qoyduğu mətnləri, gündəlik mətbuatımızda dərc edilən mətnləri oxumuruqsa, onlardan xəbərsiziksə, bu, o demək deyil ki, tənqid yoxdur. Elə “Ədəbi proses-2016” kitabında Qürbət müəllimin 2016-ci ilin ədəbi tənqidindən bəhs edən yazı var və o yazida 2016-ci ildə ədəbi tənqiddə baş verən proseslər izlənilib. Deməli, ortada nəsə var. Bizim xəbərimizin olmamağı o demək deyil ki, hec nə yoxdur.

Ulucay Akif:

– Yox, mənim dediyim bilirsən nədir, o tanınmış imza sahibinin yazdığını yazı ilə digər birinin yazdığını tamam fərqlidir...

Gülnar Səma: İmza necə tanınır? İmza ya gündəlik dərc edilməlidir, tanınmalıdır, ya da məsələn, mən Ulucay haqqında bir yazı yazmışam, Ulucay da gəlib onu Pərvinə deyir. Belə-belə tanınır də. Əgər mətbuatda çap etmirlərsə, Ulucay özü onun haqqında yazılıan yazıya qarşı biganədirə, bu imza dediyimiz, bu müəllif dediyimiz necə məşhurlaşar?

Ulucay Akif:

– Deyim də, necə məşhurlaşar. Məsələn, sanballı, yaxud məşhur tənqidçi deyək, yaşlı, qocaman tənqidçi deyək, gənc bir yazıçı haqqında

yazı yazsa, heç tanınmayan müəllif də təqdim olunar.

Pərvin:

– Vaqif Yusiflinin son dövr gənc müəlliflərin az qala hamısı haqqında geniş məqalələri var. Elnarə Akimova bütün ədəbi gəncliyin yeni çıxan yazılarına, kitablarına, romanlarına reaksiya verir, məqalələr yazır.

Gülnar Səma:

– Bəli, Vaqif Yusiflinin yazıları...

Ulucay Akif:

– Amma bir Vaqif Yusifli ilə bizim ümumi ədəbi tənqid prosesini necə qiymətləndirmək olar?

Pərvin:

– Ulucay, mənəcə, bu işləmək istəməyən adamın böyükələri günahlandırmışından başqa bir şey deyil. Məgər ədəbi tənqid bizə yazmaq öyrətməlidir, yaxud ruh, ilham verməlidir? Siz deyirsiz, ümumiyyətlə, tənqidçilər gənc müəlliflərin yazılarını görmürlər, oxumurlar, biz də deyirik ki, lap o qədər deyil, yaxşı əsərlərə reaksiya var. Amma yenə də ədəbi meyar bu deyil, bir gənc haqqında bütün tənqidçilər durmadan tərif yağırsalar belə, o adam çalışmaq, əziyyət çəkmək istəmirə, heç nə alınan deyil.

Gülnar Səma:

– Bəli, haqlısız, çox böyük problemdi təbəllik. Mən elə öz yaşıdlarımı baxıram və heyrət edirəm ki, necə tez yorulurlar, necə qaçırlar əziyyətdən.

Pərvin:

– Mən bunu tələbələrimə də deyirəm. Məsələ burasındadır ki, gənc nəsildə dəhşətli dərəcədə bir yorğunluq, həvəssizlik var. Elə bil hər şeyi yaşayıb və doyub artıq. Bəlkə, əslində, öz yaradıcılıq planları var, o yol ilə gedir adam. Amma süni bir yorğunluq imici yaranıb. Bu yaxınlarda cavan həmkarlarımdan birindən soruşdum ki, siz nəyə görə belə yuxulu

danişırsınız həmişə, cavab verdi ki, mən yorğun adamam. Sonra çox düşündüm ki, biz nağıllardan, bədii əsərlərdən oxumuşduq ki, adətən qoca, əldən düşmüş adam həyatdan şikayət edir, deyir yoruldum və s.

Gülnar Səma:

– Saxta obraz yaratmağa cəhd edirlər. Elə bilirlər, bu cür görünməklə yaradıcı adama oxşayacaqlar. Mən istəyirəm ki, artıq biz ümumidən bir az xüsusiyyə keçək. Məsələn, Pərvin xanım, həm nasir kimi, həm bir ədəbiyyat tədqiqatçısı kimi sizin haqqınız var ki, müasir ədəbi prosesə, gənclərə münasibət bildirəsiniz. Diqqətinizi cəlb edən xüsusi imzalar varmı?

Pərvin:

– Əlbəttə, mənimlə eyni vaxtda ədəbiyyata gələn ayrı-ayrı imzalar var ki, mən onların hamısının yazılarını izləyirəm.

Gülnar Səma:

– Yaxşıdır ki, siz gənc ədiblər 1-in, mən gənc ədiblər 2-nin, Ulucay da 3-ün nümayəndəsidir.

Pərvin:

– Gənc Ədiblər Məktəbindən bir çox imzalar gəldi ədəbi mühitə, bu gün elə çox oxunan, ardıcıl yaradıcılıqla məşğul olan onlardır. O zaman elə görüşlərdə oxuyurduq yazılarımızı, fikirlərimizi deyirdik. İndi də, demək olar ki, hamısını oxuyuram.

Gülnar Səma:

– İstərdim konkret adlar çəkəsiniz...

Pərvin:

– Əlbəttə, birinci gənc ədiblər məktəbindən bu gün ədəbi mühitdə Elxan Qaraqan, Qismət Rüstəmov, Cavid Zeynallı, Fərid Hüseyn, mərhum Zərdüşt Şəfizadə, xanımlardan Günel Eminli (bu yaxınlarda kitabı təqdim olundu, mütləq oxuyacam), Ülviiyə Heydərova, Feyziyyə Soltanmurad... Bütün bunlar bir nəsil ədəbiyyata gəldi ki, onlar hərəsi öz sahəsində, öz janrında maraqlı qələm sahibləridir. Artıq bu birinci

Gənc Ədiblər Məktəbinin üzərindən az qala 8-9 ildən çox vaxt keçir. Bu müddətdə zaman göstərdi ki, yeni gələn gənclər müəyyən mənada öz imzalarını təsdiq edə bildilər. Öz yaradıcılıqlarındaki ardıcılıqla, davamlı işləməklə, özünəməxsusluqla özlərini göstərə bildilər. Məsələn, elə o zaman Elxan Qaraqanın “A” romanının Milli Kitab Mükafatını alması böyük hadisə idi, ədəbi gəncliyin qələbəsi idi. Qismətin ilk şeirləri nə qədər təsirli idisə, zamanla o şeirlər bir az da cilalandı. Hazırda Qismət həm də ciddi bir esseist kimi, çox maraqlı mətnlərin tərcüməçisi kimi tanınır. “Meqapolis hüznləri” şeirlər, “Gələcəyin tarixi” esselər kitabları sənballıdır. Daha sonra Cavid Zeynallının “Günəş gözləyənlər” romanını çox böyük maraqla oxumuşdum. Cavidlə bu roman ətrafında müsahibəmiz də olmuşdu. Cavidin, mənim düşünəmdə, çox cilalı nəşr dili var. Nəşr dilini publisistika dilindən seçən yazıçıdır. “Günəş gözləyənlər”i bəyəndim, sonrakı “Leyla”ni “Günəş gözləyənlər” qədər bəyənmədim. Hər halda, Cavid nasir kimi zəngin, koloritli dilin üzərində çox çalışan yazıçıdır. Fərid Hüseynin şeirlərini, esselərini bəyənmişəm, özü ilə də söhbətlərimiz olub bu haqda.

Gülnar Səma:

– Mən hesab edirəm ki, bu sözlər Fəridin, Cavidin Gənc Ədiblər Məktəbi qələm yoldaşının yox, sadəcə, ədəbiyyatçı, tədqiqatçı Pərvinin sözləridir.

Pərvin:

– Əlbəttə, mənim sözlərimdə heç bir qo-humbazlıq, dostbazlıq ola bilməz... (gülür) Ülviviyə Heydərovanın “Noutbuk” hekayəsini çox bəyənmişdim, son vaxtlarda çap olunan “Kirayə arzular” silsiləsi haqqında da müsbət fikirlərimi özünə demişəm. Feyziyyənin təsirli, qadın duyğularını, qorxunu, həyəcanı ifadə edən şeirləri ilə yanaşı, çox gözəl esseləri də var. “525-ci qəzet”də silsilə şəkildə çap olunurdu. O zaman magistr yoldaşlarım mənə deyirdi ki, sən də çap olunursan “525-ci qəzet”də, amma biz Feyziyyəni oxuyuruq.

Gülnar Səma:

– Bu açıqlamamızdan belə başa düşdüm ki, ədəbi prosesi birbaşa izləyirsiniz. İstəyirəm eyni suali Ulucaya verək. Ulucay, sənin öz həmyaşıdların, öz qələm yoldaşların, Gənc Ədiblər Məktəbi -3 haqqında fikirlərin, onların kitablarına, əsərlərinə, lap sosial şəbəkələrdə paylaşıdığı yazılarına olan münasibətin konkret adlarla daha çox bəyəndiyin, hələ ümidi etdiyin, ümumiyyətlə, qəbul etmədiyin imzalar kimlərdir? Təbii ki, öz növbəmdə mən də adlar çəkib deyəcəm.

Ulucay Akif:

– Təbii ki, Pərvin xanımın adını çəkdiyi imzalar mənim də hörmətim olan imzalardır. Bir-iki xanım istisna olmaqla, yəni onları, ümumiyyətlə, tanımiram.

Pərvin:

– Təəssüf ki...

Ulucay Akif:

– Hə, təəssüf ki... Amma siz deyəndən sonra tanış olacam onların da yazdıqları ilə.

Gülnar Səma:

– Elə bu söhbətimizin məqsədi o tanışlığa xidmət edir.

Ulucay Akif:

– Birinci gənc ədiblərin yaradıcılığını yaxından izləyirəm və çox bəyənirəm. O nəslə Şəhriyar del Gerani aiddir, hazırda gənc şairlər arasında ruhuma ən yaxın olan odır.

Gülnar Səma:

– Şəhriyar del Geraninin mükafata layiq olan kitabını mən oxudum. Şəhriyaren o kitabdakı şeirlərində, əslində qeyri-adi bir şey tapmadım, amma özünə də bir dəfə etiraf elədim, esseləri çox təsirli və mükəmməl idi. Şeirləri mənə sıradan şeirlər kimi gəldi. Şişirdildiyi qədər də qeyri-adi gəlmədi.

Pərvin:

– Şəhriyar yeni nəslin ən maraqlı və istedadlı şairlərindəndir, poeziyaya çox ciddi yanaşır, yəni şeir yazmaq əyləncə deyil onun üçün. Bu sıraya Fərid Hüseyni, daha gənc olan Ramil Əhmədi də qatıram, onların şeirləri intellektual oxucuya daha çox təsir edər. Bununla belə, poeziyanın tələbi olan emosianallıq, hissələr, zəriflik kimi vacib şərtlərə də əməl edirlər.

Gülnar Səma:

– Yenə qayıdaq Ulucayın özünə. Ulucay, sənin hazırkı üçüncü gənc ədiblər, lap gənc ədiblərin üzvü olmayan digər müasir yazarlarımıza haqqında fikirlərin necədir?

Ulucay Akif:

– Ümumi baxdıqda, əslində, vəziyyət məni qane eləmir. İstedad qalsın bir qıraqa, passivdirlər.

Gülnar Səma:

– Səhv eləmirəmsə “Ulduz” jurnalının bir nömrəsi də sənə həvalə olunmuşdu.

Ulucay Akif:

– Hə, mən redaktorluq eləmişdim jurnalın Gənc Ədiblər – 3-ə ayrılan sayına. Həddindən artıq passivdirlər və nəsə gözləyirlər. Elə bilirlər ki, yazdıqlarına görə nəsə etməlidirlər onlara... Ədəbiyyat, əslində, fiziki bir iş deyil. Mən fəhlə deyiləm ki, gedim daş daşıyım, pul gözləyim. Ədəbiyyat sənin ruhunun tələbatıdır. Sən bunu nəyinsə qarşılığında eləmirən. Şəxsən mənim üçün özünüifadə tərzidir.

Gülnar Səma:

– Bəs ona görəmi sən özün deyirdin ki, bütün şeirlərimin canı cəhənnəmə, sən olmayandan sonra. Hardasa, ciddi bir müsahibədə sən özünü inkar edib, poetik gündəmə gələndə başqa cür deyirsən axı.

Ulucay Akif:

– Yox, əslində, orada dediyim elə həmin şeydir ki, bütün şeirlərimin canı cəhənnəmə, əgər sən yoxsansa. Mən onu demək istəyirəm ki, mənim məqsədim sənsən, mənim məqsədim şeir deyil. Belə nəticəyə də gəlmək olar ki, mənim məqsədim ədəbiyyatdan maddi baxımdan nəsə qazanmaq deyil, ancaq özümü ifadə etməyə çalışıram.

Gülnar Səma:

– Amma problem ondadır ki, indi bəzi insanlar sanki məqsədlə gəlirlər. Gəlsinlər, Birliyə üzv olsunlar, təqəüd alsınlar, missiyaları bitsin, çıxıb getsinlər. Hətta utanmaz-utanmaz bunu açıq şəkildə ifadə də edirlər ki, başqa bir fikrim yoxdur, elə buna görə gəlirəm. Bəs yaradıcılığa ciddi yanaşan, gecəsini gündüzünə qatanların illərlə çəkdiyi əziyyət? Səninlə onun nə fərqi olmalıdır?

Pərvin:

– O insanlara qarşı təpkini zaman göstərir. Məsələn, Gənc Ədiblər Məktəbi-1-in yüzlərlə

üzvü var idi, əlli nəfər bitirdi. Gəlin görək, bu gün ədəbi mühitdə neçə nəfər qalıb.

Gülnar Səma:

– Necə olur ki, mən dissertasiya da yaza bilirəm, məqalə də yaza bilirəm, işdəki işimi də görürəm, bütün bunlarla yanaşı, hər axşam bir gün Uluçayın, bir gün Eminin, bir gün Vüsəl Yurdoğlunun kitabını və ya on-on beş şeirini oxuyuram ki, hazırkı ədəbi prosesdən xəbərim olsun. Son gənc ədiblərin görüşünə çox gəlmədiyimə görə çoxunu yaxından tanımiram, amma əvvəldən də tamdığım Sevil İşığa gənc ədiblər müsbət mənada təsir edib. Xaxud Vüsəl Yurdoğlunun, Habil Rzanurun şeirlərinin yaxşılığı doğru dəyişməsinə təsiri oldu. Ola bilsin ki, mənim tanımadığım başqa imzalar var, ona görə səndən soruşdum.

Uluçay Akif:

– Ədiblər – 3-ün içində təkcə şairlər yox, həm də gözəl nasirlər var. Biri Müşfiq Şükürlüdür. Amma Müşfiq xaraktercə bir az pessimist, bir az xaotik adamdır. Ona görə də məhsuldar deyil o qədər də.

Pərvin:

– Məsələn, hansı hekayəsi var ki, məsləhət görərdiniz gedib onu oxuyum və həmin hekayə haqqında yazı yazım?

Uluçay Akif:

– Adı yadimdən çıxıb. Anasına aid yazdığını esesi idi...

Pərvin:

– Üç hekayəsini deyin. Həqiqətən, mənə maraqlıdır ki, siz öz həmkarınızın əsərini tövsiyə edəsiniz.

Uluçay Akif:

– İndi sizə bir söz deyəcəm, gülməyiniz gələcək, bəlkə də, Müşfiqin mən oxuduğum yazıları heç yerdə dərc olunmayıb. Müşfiq onu şəxsən mənə götürüb. Bu adam elə bir adamdır ki, dərc olunması xoşlamır.

Gülnar Səma:

– Səndən qələm yoldaşı kimi məsləhət bildiyini soruşur.

Pərvin:

– Ən azı hekayənin adını, mövzusunu deyin, nə sizi təsirləndirdi, onu deyin.

Uluçay Akif:

– Sevgililər günü haqqında yazdığını bir hekayəsi var idi. Xəyalı olaraq sevdiyi qızla görüşməsi haqqında yazı yazmışdı. Amma o hekayənin adı mənim yadimdə qalmayıb, gətirdi, oxudum. Oxuyanda hiss edirsən ki, bu adam cümlənin birini belə boşuna yazmaq istəməyib. Ona görə onun yazdığı hekayələr mənə çox xoş təsir edir. Görürsən ki, bu adam, doğrudan da, yazmağı bacaran biridir. Elə-belə yer tutsun deyə, yazdığını bir cümləsi yoxdur. Bütün cümlələri hansısa bir məqsədlə yazıb qoyub.

Gülnar Səma:

– Başqa kimlərə sən bələdsən və bizə tanıda bilərsən?

Uluçay Akif:

– Orxan Cuvarlı var, keçən il Gənc ədiblərdə oldu, indi Türkiyədə magistraturada oxuyur. O da nasirdir. “Ulduz” jurnalında da onun iki-üç hekayəsi dərc olunub. Bir də ki, Elçin Toran var nasılardən. “Kəpənəyin ölümü”nı yazmışdı.

Gülnar Səma:

– “Kəpənəyin ölümü” “Ulduz”un siz çıxartdığınız nömrəsində vardi, mən oxumuşdum.

Uluçay Akif:

– Bu adını çəkdiyim üç nəsir də dərc olunması heç xoşlamırlar.

Pərvin:

– Sizcə, niyə?

Uluçay Akif:

– Onu bilmirəm, məsələn, Müşfiq özünü çox vaxt yetərsiz sayır. Deyir ki, hələ mənlik

deyil. Amma onun yazdıqlarını özünüz oxuyarsınız və görəcəksiniz ki, ədəbi prosesdə mənəm- mənəm deyən, hətta orta və yaşılı nəslin nümayəndələrinin çoxundan qat-qat güclü yazır.

Pərvin:

– Məsələn, kimdən güclü yazır Müşfiq Şükürlü?

Ulucay Akif:

– Mən axı tənqidçi deyiləm...

Pərvin:

– Cox maraqlı məqama gəlib çatdıq. Konkret olaraq, Müşfiqdən söhbət getmir, onun hekayələrini oxumamışam, oxuyacam yaxın günlərdə. Qəribədir ki, son illərdə müşahidə edirəm, hansısa, cavan, özünə yazıçı deyən biri çıxır ortaya. Bir ciddi mətni yoxdur, amma üç-beş dostu onun haqqında danışanda deyir ki, bizim bir çox yaşılı yazıçılardan yaxşı yazır. Bizim yaşılı yazıçılarımız gəlib bu səviyyəyə çatmaq üçün, oxucunu qazanmaq üçün ömrünü sərf edib. Amma bu cavan həvəskar bir normal hekayə yazıb arxasında durmayıbsa, necə müqayisə eləmək olar? Mən də soruşuram ki, hansı yaşılı, ya orta nəslə mənsub yazıçıdan yaxşı yazır. Məsələn, Anardan, Sabir Əhmədlidən, Elçindən, ya Seyran Səxavətdən yaxşı yazır?

Ulucay Akif:

– Şəxsi fikrim ola bilər, mən tənqidçi deyiləm deyə...

Gülnar Səma:

– Bilirsiniz, Pərvin xanım, onlar Anar, Elçin, Sabir Əhmədli, Seyran Səxavət yaradıcılığına bələd deyillər deyə, elə bilirlər, öz yazdıqları şedevrdir.

Pərvin:

– Bəli. Sosial şəbəkədə insan bir dənə şeirini qoyur, səhər durub deyirsiniz ki, sən Ramiz Rövşəndən yaxşı şairsən. Bir dənə bapbalaca hekayəsini qoyur, durub deyirsiz ki, bu, Çexov səviyyəsində hekayədir. Soruşturmaq

istərdim ondan ki, sən Çexovdan neçə hekayə oxumusun?

Gülnar Səma:

– Bəli, problem ondadır ki, müqayisə elədikləri, adlarını əzbərlədikləri yazıçıların əsərlərindən xəbərsizdirlər.

Pərvin:

– Bu gün heç bir şey etməyən insanın iddiası böyükdür. Konkret olaraq yeni gələn nəslin Vəqif Səmədoğluṇa, Ramiz Rövşənə, lap elə son on ildə imzasını tanıtdıran Fəridin, Şəhriyarın özünə aqressiyasını hiss edirəm. Aqressiya da ondan ibarətdir ki, sanki biz bunlardan yaxşıyıq, çəkilsinlər kənara, meydani bizə versinlər. Amma soruştonda nə yazmışan, ortadan da aşağı şeirlərini şedevr kimi qələmə verirlər.

Ulucay Akif:

– O aqressiyanın da hamida olduğunu düşünməyin. Gənc ədiblər – 3-də elə gənclər var ki, içi mən daxil, həmin o adını çəkdiyiniz yazıçıları sevirlər, yaradıcılığını da izləyirlər. Həmin o aqressiv yanaşanlar, deyirlər e, boş qazanın səsi bərk çıxar, o məsələdir ki, əslində, insan özü biləndə ki yaxşı yazmır, başlayır başqasını tənqid etməyə. Bir adam özü yaxşı yazırsa, başqasının pis yazması, yaxşı yazması onu narahat etməz. Ümumiyyətlə, öz işində olan birini başqa birinin işi çox maraqlandırır. Məsələn, birinin zəif yazması məni narahat eləməz, çünki o öz imzası ilə yazır. Ona görə də həmin o aqressiv yanaşanlar özlərinin qabında heç nə olmadığını bilənlərdir.

Gülnar Səma:

– Məsələn?

Ulucay Akif:

– Elə gənc ədiblərin əksəriyyəti.

Gülnar Səma:

– Gəl ümumi söhbət etməyək. Həmişə başqa müzakirələrdə və başqa tənqidçilərin dilindən ümumiyyə deyilən söhbət olanda mən onlara

aqressiv yanaşmışsam və sərt reaksiya bildirmişəm ki, əgər sözü ümumiyyət deyirsənsə, konkret kimin səhvidirsə, ona demirsənsə, heç demə.

Ulucay Akif:

– Mənim adını çəkdiyim, sən də adını çəkdiyin iki-üç şairin, iki-üç nasirin adını çəkdim.

Gülnar Səma:

– İnkər elədiklərindən, qəbul eləmədiklərin-dən də ad çəkmək lazımdır.

Ulucay Akif:

– O birilərini o qədər tanımiram ki, heç adalarını, familiyalarını, təxəllüslerini düz-əməlli bilmirəm.

Gülnar Səma:

– Ad çəkmək istəmir başqa söhbətdir, gə-tirdiyi bəhanələr başqa söhbətdir. Məsələn bizim Gənc Ədiblər – 2-dən də əllidən yuxarı sertifikat alan oldu. Demək olar ki, mən onların əksəriyy-yətini tanıyırdım və əksəriyyəti ilə də müna-sibətim var idi. Elə həmin dövrlərdə də, ondan sonrakı dövrlərdə də çoxunun ədəbi prosesdəki mövqeyini izləyirdim. Hazırda onların içində daha çox mübarizlik göstərən Şəfa Vəlidir. Hansı ki, heç Bakıda deyil, ədəbi mühitin içində deyil. Söhbət ondan gedir ki, içində bir fədakar ədəbiyyat sevgisi var. Həm özünün şeirlərini, əsərlərini yazar, həm də sənin, mənim, onun, bunun yazdığı əsərləri oxuyur, hələ vaxt ayırib o əsərlər haqqında nəsə yazar da. Bu fədakarlığı qarşılıqsız, təmənnasız, içindən gələrək edir. Amma bizim gənc ədiblərdən mənimlə eyni bölgədən olan Taleh Mansur, Rüfət Axundlu, Elməddin Nicat indi sanki bir arxayınlışma mərhələsinə keçiblər. Sankı artıq üzv oldum, təqaüd aldım, işim bitdi. Taleh çox istedadlı bir

yazardır, amma heç kitab çıxarmaq haqqında düşünmək istəmir. Yaxud Rüfəti götürək.

Ulucay Akif:

– Talehin həm də problemləri var səhhəti ilə bağlı.

Gülnar Səma:

– Şükür, səhhəti ilə bağlı problemlər hamısı qaldı arxada. İndi hər şey qaydasındadır, hər şey yaxşıdır. Mənə elə gəlir ki, özlərini missiya-larını başa vurmuş kimi hesab edirlər. Bunlar mənə daha yaxın olduğu üçün, biz bir gəlib, bir fəaliyyət göstərdiyimiz üçün bunların konkret olaraq adlarını çəkirəm. Yaxşı, missiyan bitdisə, iki il hər ay rayondan durub gəlmək nəyə görə idi?

Pərvin:

– Əslinə qalandan hər insanın öz yaradıcılıq planları var.

Gülnar Səma:

– Onlarla müqayisədə gənc ədiblərdən sonra Emin Piri məni qane elədi. Hətta getdi kənddə müəllim işlədi, amma ortaya iki kitab qoydu. Görürsən ki, məsuliyyət var, ciddi yanaşır.

Ulucay Akif:

– Təbii ki, belələri də var.

Gülnar Səma:

– Məncə, biz kifayət qədər problemlərə toxunduq, kifayət qədər də adlar çəkdik. Növbəti müzakirələrin hər birini konkret bir mövzuya həsr edərik. Ona görə də fikirlərimizi yekunlaşdırıraq. Sizlərə təşəkkürlər. Ümid edirəm ki, yeni layihəmiz uğurlu alınar. Verilən reaksiyalar da, yəqin ki, obyektiv olar.

Xatirə XATUN

DARIXDIĞIN BİRİ OLA HARDASA

Darıxdığın biri ola hardasa,
Gülüşünün həsrətini çəkəsən.
O da sənçin içün-için odlana,
Mesaj yaza, sən də bunu biləsən.

Mesaj yaza, sən də bunu biləsən,
Biləsən ki, həsrətindən alışib.
Səndən sonra işləri düz gətirmir,
Səndən sonra yuxuları qarışib.

Səndən sonra yuxuları qarışib,
Nə gecəsi gecə kimi gecədi,
Nə gündüzü çıxdığın yox yadından,
Vaxt eləsən, gəl gör halı necədi.

Vaxt eləsən, gəl gör halı necədi,
Hansı yolla gəlirsən gəl, tez elə.
Qoyma sola intizardan bənizi,
Öləziyən duyğuları təzələ.

Öləziyən duyğuları təzələ,
Bir də daha qoyub getmə, adamsan.
Darıxməğin özünün də yeri var,
Darıxdığın biri ola...
hardasan?...

DEYƏ BİLMƏDİKLƏRİM BUXOVLANIB DİLİMDƏ

Yenə kağız önumdə, yenə qələm əlimdə,,
Bayırda yaşış, külək, mənsə səndən yazıram.
Deyə bilmədiklərim buxovlanıb dilimdə,
Yenə düşüncələrin dumanında azıram.

Görən kimdədi günah, qoşalaşa bilmədik
Taleyin bizim üçün ayırdığı bu yolda.
Çox çalışdıq, yenə də yanaşı yerimədik,
Sevgimizin əyninə dar biçilmis bu yol da...

Elə o yerdə qaldım, o boyda, o biçimdə,
Üz çevirib getdiyin həmən o gündən bəri.
Kaş bileydin nələri öldürmişəm içimdə,
Sənə olan sevgimi yaşatmaqdən ötəri.

Hər gecə bir nağılla uyutdum ümidi,
Gözlərimdən boyلانan bir sevda tilsimidi.
Mənimki həsrət deyil, ayrılığından bəri
Sürüşdükə böyüyən qar uçqunu kimidi...

Bir gün bir qəfil külək əsərsə oralara,
Qulağına söyləsə mənim sənə sevgimi...
Unutma, sən də mənə bir tutam sevgi yolla,
İnanım ki, sevirsən yenə əvvəlki kimi...

Bir də geri dönməni inan ki, istəmirəm
Qürurum üzəyimə çətin ki boyun əysin...
Məni itirməyinlə nə qazandın, bilmirəm,
Kaş qazana bildiyin itirdiyinə dəysin...

HƏSRƏTİNI BÖLÜŞÜRƏM QƏLƏMLƏ

Neçə vaxtdı səndən xəbər-ətər yox,
Ay dolanır, ömür ötür beləcə.
Həsrətini bölüşürəm qələmlə,
Səndən yazır sətir-sətir beləcə.

Oxuyanlar soruşurlar, kimdi bu?
Heyran qalıb bu sevdanın gücünə.
Kor ki deyil, görür hər kəs qoymuşam
Ürəyimi qələmimin ucuna.

Macal tapıb boşaldıram qəlbimi
Etirafım misralara bükülür.
Sənə çatmir ürəyimin fəryadı,
Qələmimdən dəftərimə tökülr.

Ürəyində o əvvəlki sevginin
İzi, bəlkə, qalmış ola, baxasan.
Peşman olub xatirələr qayıda,
Məni xəbər almış ola, baxasan.

Yoxdu ömrün etibarı, bilirsən,
Yarı yolda qoyar məni, gün gələr.
Bax o zaman o incidib qırğıdın
Ürək susar, qələm də ki dincələr.

Həsrətini bölüşürəm qələmlə,
Səndən yazır sətir-sətir beləcə.
Gör nə vaxtdı səndən xəbər-ətər yox,
Ay da, gün də gəlib keçir beləcə...

MƏN SƏRSƏRİ BİR KÜLƏYİN DƏLİ DALĞASI

Bir zamanlar sənin üçün vurardı ürək,
Söz yetərmi anlatmağa indi bu eşqi?
Pərişandi boynubükük bir bənövşətək,
Eh, arayan, soraqlayan kimdi bu eşqi?

Səni qatdım dualara hər axşam-səhər,
Adın bir an düşmədi ki inan dilimdən,
Bilirsənmi, bu yalnızlıq ölümdən betər,
Ruhum elə sərgərdəndi sən gedən gündən.

Bəzən olur diksinirəm qəfil adımdan,
Unudulmuş dağ yolunda ot basmış izəm.
Sənlə keçən hər nə varsa çıxmır yadımdan,
Axı sənə söyləmişdim – pisdi hafizəm...

Çox ağlatdın, qoyub getdin, hər dəfə keçdi,
Dönüb gəldi, hey arxanca yeridi qəlbim.
İnnən belə orda sevinc axtarma – gecdi,
Bu şəhərin ən hüzünlü yeridi qəlbim...

Heç bir sevda bitmədi ki “bitdi” deyən gün,
Gedən üçün hər şey çoxdan bitib ki gedər.
Qalan çəkər bu yarımcıq sevdanın yükün,
Onun üçün bəlli deyil nə zaman bitər...

İndi daha unudarsan, düşmərəm yada,
Nağıl olar bir payızın bahar sevdası.
Sən dənizin ortasında bir uzaq ada,
Mən sərsəri bir küləyin dəli dalğası...

Samirə MƏMMƏDLİ

KO UNUN POEZİYASINDA KEÇİD MİSTİKASI

"SÜKUT ƏN İNCƏ POEZİYADIR"

KO UN

Şeir piçiltiləri daim mənə hardan gəldiyi bəlli olmayan, bir anda havada o zərif qanadlarını çırpıraq peyda olan saysız kəpənək şənliyini xatırladır. Hər dəfə o mənzərəni xatırlayanda gördüyüüm-kəpənək çırpınışlarından daha çox qeybdən gələn və bir anda havada pərvəriş tapan söz uçuşlarıdır. Bəli, gözəl və dəyərli, maddiləşməyən, torpağa gömülməyən, zaman və məkan anlayışlarını yox edərək havada fırlanan, zamanı gələndə geri – gəldiyi yerə dönən söz... O nə vaxt tanrı başlangıcıydı, nə vaxt yerə endi, maddiləşdi – bunu demək çətindir. Ancaq bir həqiqət var ki, ən gözlənilməz məqamlarda belə, qəfildən o, öz başlangıçına dönə bilir: bizim heyrət içində, az qala, diz çökərək ona səcdə etdiyimiz məqamlar həmin anlara aiddir.

Koreya fəallarından, qeyri-adi istedada malik Ko Unun möcüzəvi poetik dünyası ilə tanışlıq bu mənada heyrət doğurur. "... yerin altında daşa, suxura dönmüş kəpənək gələcəyin hansısa anında qazıntı halında tapılan şeir olacaq" – inamını yaradıcılıq kodeksinə çevirən Ko Un 1933-cü ildə Cənubi Koreyanın Günsan əyalətində doğulub. Burada keçmişlə gələcək ara-

sında məsafə bircə andır, eynilə, Koreyada çox mürəkkəb və təbəddülətlə hadisələr baş verdikdən sonra Ko Unun yardımıcılığının 30-cu illər mərhələsi də belə "suxur" a çevrildi; o illərin mühiti, kəndlərdə insanlar arasındaki ünsiyyət, hər şey – insanların hissəleri belə kökündən dəyişmişdi, yəni Ko Unun şeirlərində suxurlaşmış o həyat artıq yeni nəsillər üçün anlaşılmaz bir şeyə çevrilmişdi. Bu hissələr, bu munis mənzərələr yoxa çıxmamışdı, sadəcə, işgal edilmişdi, təkcə yaponlar tərəfindən deyil, həm də gərdişin amansız təzyiqləri altında.

Onun uşaqlığı elə bir tarixi dövrə təsadüf edir ki, yaponlar artıq Koreyanı işgal etmişdilər. Bu səbəbdəndir ki, Yapon-Koreya müharibəsi Ko Unun yaradıcılığından qırmızı xətt kimi keçir. Müharibə həqiqəti poetik nümunələrində olduğu kimi, yaddaşında, taleyində də öz izlərini salır. Və, sadəcə, iz yox, dərin şirinmlər... Yeni-yetmə ikən o zamana qədər sakit və sadə yaşamını sürdürən doğma kəndində müharibə başlayır və Ko istər-istəməz bu müharibəyə daxil olur. Yaralıları döyüş meydanlarından çıxarmağa kömək edərkən eşitdiyi fəryad səsləri onu elə bir həddə gətirir ki, özünün yazdığını görə, bu

səsləri eşitməmək üçün qulağına turşu tökür. Ümumiyyətlə, Ko Unun həyatının növbəti mərhələlərində yaşadığı hadisələrə baxarkən görürük ki, heç bir yaşantı onda nişanələrini qoymadan ötüşməyib. O, həm də qeyri-adi yaddaşa, qavrama qabiliyyətinə sahib idi. İti hafizəsi ilə böyük poeziya dünyasını hələ uşaq yaşlarında fəhmlə duya bilmədi. Elə həmin çətin illərdə qadağın olduğu halda, Koreya dilini öyrənir. Bu üstünlük sonralar da ona çox kömək olur. Özünün də qeyd etdiyi kimi, bu səbəbdən yaşanılan mərhələni digər həmvətənlərindən daha az zərərlə başa vurmuş olur. Ko Unun həyatına nəzər saldıqda şahid olduğun mənzərə səni sarsıdır. Onun bu zamana qədərki yaşantılarının mündəricəsi bir insan ömrü ilə müqayisədə tərs mütənasiblik təşkil edir; bir fiziki ömrə bu qədər sarsıntıını sığdırma həqiqətinin təhtəlşüuri tərəflərini axtarırsan. Ancaq nə qədər inanılmaz olsa da, bu, Ko Unun həyat marafonu idi: hələ gənc yaşlarında ailəsi qətlə yetirilir, ilk məhəbbətini itirir, dəfələrlə – həyatının müxtəlif mərhələlərində intihara cəhd edir. Hər dəfə də sanki sehrli bir əl onu ölümün caynağından çəkib alır. Sonuncu dəfə 1970-ci ildə intihar etmək qərarına gələndə təsadüfən, qəzetlərin birində bir fəhlənin insan haqqlarının müdafiəsi məqsədilə mitinq meydanında özünü öldürməsi xəbərinə rast gəlir. Və bu, onun intihara münasibətini tamamilə dəyişir. Düşünür ki, insan intihar etməlidir. Həyatının bir qismi pessimizm içərisində keçir. Bir insanın həm pessimist ruhu, həm də qeyri-adi mübariz əhvalı eyni ömürdə birləşdirə bilməsi ağlaşımaz görünə bilər, lakin Ko Unun həyat və yaradıcılığı əks qütbərin tandemı, mümkünzsızların reallığa doğru hərəkətiylə doludur və tam əminliklə deyə bilərik ki, bu, fenomenal şəxsiyyətin gerçək portret çizgisi dir. Ko Unun şeirlərini anlamaq yox, dərindən hiss edə bilmək üçün onun həyat tarixçəsindəki keçidləri bilmək gərəkdir. Çəkdiyi sarsıntılarından, ruhunda iz qoymuş, onu incidən nəsnələrdən xilas olmaq üçün monastıra üz tutur. Burda da buddizmin forma prinsiplərinə qarşı çıxır. Buddhist monastırını tərk etdikdən sonra düz on il müəllimlik edir. Hara gedirə, bu, onun məşğul

olduğu işdən bezməsi demək deyildi, tam əksinə, həyatında, ruhunda həqiqət, zaman, Tanrı və sair məfhumlarla bağlı sinma məqamının yetişməsi anlamına gəldirdi. Bu elə bir qırılma nöqtəsidir ki, burda “zaman” və “məkan” kimi anlayışları öz əhəmiyyətini itirir. Xüsusilə, Ko Unun poetik sistemini bu iki məfhumin xaricində anlamağa çalışmaq daha məqsədə uyğundur. Əks halda, bu mütaliə “düzgün oxu” funksiyasını yerinə yetirməmiş olar. Şair 1960-2002-ci illərdə yazılan şeirlərin toplandığı “Sabah türküləri” kitabına yazdığı ön sözdə “sıfır” ideyasından bəhs edir. Əslində, müharibə dəhşətlərinin içindən keçən istənilən koreyalı üçün “sıfır” başlangıcı aktual idi. İtirmişlik duyğusu bu nəslin iliklərinə işləmişdi. Özü bu barədə deyirdi: “O zaman məhz Koreya müharibəsinin bitdiyi dövrə təsadüf edirdi. Hər şey dağılmış, yerlə bir olmuşdu. Bu dağıntı və xarabaliqların içində sağ qalmışdım, yetim idim, heç kimim yox idi. Elə buna görə də səhbət yalnız mənim şəxsiyyətimdən və yazdığını şeirlərdən getmir, məsələ beləydi ki, hər şey yox olub getmişdi, ortada bir ovuc kül qalmışdı. Belə ki, istənilən poeziya bu sıfırın ortasından doğulurdu, mən də çılin-çılpaq sağ çıxmış adamdan qeyri bir şey deyildim... Mən deyə bilmərəm ki, bu sıfırdan müsbət tərəfə, yoxsa mənfi tərəfə getmişəm, ancaq hər şeydən önəmlisi həmişə yenidən başlamaq həvəsinin olmasıdır, bir daha sıfırdan, heç nədən başlamaq...” Konun poetik təcrübələrini məhz bu platformda – “sıfır” nöqtəsində dərk etmək və dəyərləndirmək onun poetik “mən”ini aşkarlamaq yolunda daha uğurlu addım ola bilər. Çünkü bu ideya söz-söz onun şeir divarına hörültüb. O, doğmalarının fonunda sağ qaldığı üçün ömrü boyu əzab və kədər yükü daşıyır, özünü günahkar hesab edir. Bütün bunlar faciəvi şüur yaradır. Ko Un həqiqəti yoxluqdan o yana, heçliyin dərkindən sonra başlayır. Məhz bu səbəbdən, onun poeziyası qum saatı kimi, bilinən şeylərin tərsinə çevriləməsidir. Burada, o başqa bir qata diqqət çəkir. Elə bir yer ki, orda əzabkeş ruhlar cəmləşib və həyatı yalnız bu üzü ilə tanıyıblar. Sanki, cəhən-nəmdən keçmiş bu ruhlar üzgözlərindəki, ruh-

larındaki yaraya məhəl qoymadan yola davam edirlər. İlahi, bu necə əzablı səfərdir! Hər şeyini itirmişkən belə, yola davam etməkdən başqa çarən olmadığını anlayaraq, ağır-ağır yol almaq həqiqəti... Bu, Ko Un poeziyasının yaratdığı kədərli lövhədir. Belə qəhrəmanlar onun obrazlar qalereyasını təşkil edir.

Sonuncu dəfə 20 il müddətinə həbs edildikdə... Bu zaman hər bir məhbus könüllü edam variantını seçə bilərdi, lakin bu illərdə Ko Un indiyə kimi rastlaşlığı bütün insanların simasını canlandırmaq, yada salib rəsm etmək məqsədi ilə silsilə şeirlər yazmaq qərarına gəlmişdi. Bu arzu və cəhd... yalnız faciə və dəhşətdən gözü açılmayan, ürəyi parçalanmış insanın arzusu ola bilərdi: gördüyü, amma itirdiyi hər bir insanın üzünü, aurasını canlandırmaq... Onun fikrincə, “heç kəs sadəcə unudula bilməz, çünkü hər bir insan sonsuz dəyərə malikdir”. Bu məqamda yenə də yazının əvvəlində xatırlatdığımız “suxura dönmüş kəpənəyin şeirə çevrilməsi” formulu yada düşür. Keçmişlə gələcək ani olaraq görüşür və zaman tüstü, duman kimi çəkilib gedir. Hər şeiri başqa bir həyat, tale, dolayısı ilə, bizə sadəcə, kədəri tanış olan başqa bir insan deməkdir. Bəlkə, bu səbəbdən onun Koreya dilində səsləndirdiyi şeirlər bu dili bilməyənlərdə belə güclü təsir oyadırdı.

Konun şeirləri qısa və diskursiv xarakterlidir, danışq dilinin imkanlarından istifadə edərək daha çox ictimai mövzulara toxunur. 2012-ci ildə “The Guardiana” verdiyi müsahibədə müharibənin həyatına təsirində bəhs edir. Deyir ki, mən müharibənin məzara gömdüyü bütün insanların qayıtmasını istəyirəm: “Freyd deyir ki, ölürlərə işiniz olmasın. Derridaya görə isə,

ölülər bizi tərk etmirlər, həmişə yanımızda olurlar. Mən Derridaya inanıram.” Ko Un daha çox miniatür biçimli şeirlər yazar. Uzun-uzun rəvayətləri, insan həyatının sonuna çatılması mümkünüsüz olan gerçəklərini elə ustalıqla bir qəlibin içində sığdırı bilib ki, onları oxuyanda, sadəcə, heyrətlənirsən. Şairin məqsədi də elə budur: heyrətləndirmək. Bir təsadüfdə deyirdi: “...Sözlər mənim dinim idi. Şairlik gələnə qədər torpağı qazırdım. Qazdıqca poeziyanın artıq torpağa gömülmüş hansısa ruhları cismimdə tərpənirdi. Küləkli günlərdə yerimdən qalxan kimi uzaqdakı ağacların budaqlarının necə titrədiyini hiss edirdim. Görürdüm ki, səmada neçə belə şeir uçur, uçuşur. Bir neçəsini buraxandan sonra 1-2-sini, nəhayət, tutur və ciyərlərimə çəkirdim. Tez-tez huşum başımdan çıxırdı. Ağlayırdım. Bu ağlamaqdı, yoxsa çayların di-bindən gələn səslər idi, bilmirdim. İçində olduğum dünyanın sərhədini genişləndirməliydim, ora sığmirdim.” O, Koreya müharibəsinin dəhşətlərini görüb monastırı daxil olur, yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, buddist rahibi olur. 10 il-dən sonra – 70-ci illərdə buranı tərk edir. Ümmiyyətlə, Zen-Buddizm və nirvana onun yadداşında və yaradıcılığında xüsusi zolaq təşkil edir. Ko həyatının elə bir mərhələsində bu sferaya keçid edir ki, o, buddist olmasaydı, məhv ola bilərdi”. ...Keçid ani, bu anın insan qavrayışı ilə çətin tutulan mistikası: bəzən səslə sükutun kəsişdiyi nöqtələri göstərir, sözə dünyانın, doğrudan, ani “toqquşduğu” məqamları təsvir edə bilir, nəticədə bu dünyadan başqa dünyalara

keçidi hiss edirsən, bu şeirlər və onların aşılılığı hissiyyat oxucuda ölmüşlə diri, keçiciylə əbədi olan arasındaki əlaqələri dürüst göstərir". Bu nöqtədə Ko özü üçün yeni bir cığır kəşf edir. O elə bir yerə gəlib çıxır ki, bura təsəvvürlərdəki "Bermud üçbucağı"nın xatırladır. Bu, varlıqla yoxluğun birləşdiyi, eyni zamanda da ayrıldığı məqamdır. Bura elə yerdir ki, orda əzab belə, öz hökmünü itirir. Bu transendent vəziyyət – həyatı yaralardan, kədər və əzabdən qurtulmanın mistik yolu idi. O, burda sükutun səsini eşidir. Bura nirvana idi. Bu barədə özü belə yazır: "Mənim haqqında bəhs etmək istədiyim nirvana təsəvvürlərdə kök salan nirvana deyil, onun nişan verilən yerində artıq heç nə qalmayıb, hərəkət edib və çıxıb gedib. İndiki zaman sərhədsiz keçmişlə sərhədsiz gələcək arasında baş verən hərəkət məqamının izidir". Baxaq:

Kimsə

Başqa bir dünyanın sərhədini keçib
Bu dünyaya gəlməkdə.
Bunu yağışın səsindən bildik;
Kimsə bu dünyadan ora yol alıbmış,
Hansı nöqtədəsə
Rastlaşacaqlar...
Əminəm...

Yaxud:

Min kərə en
bu qaranlıq gecəyə,
min kərə...
Təkbaşına ağlaya-ağlaya
bir çiçək açılır
yanında...
Bir qırmızı çiçək də dilsiz-ağızsız.

Varlıq və onun dərkinə belə bir münasibət mövcud zamana qədər bilinən təsəvvürləri alt-üst edir, yeni baxış bucağı açırdı. Bu fəlsəfə onun poetik özünüifadəsinə dərindən sirayət edir. O, öz həqiqətini əksliklərin vəhdətində tapırdı. Məsələn, dünya miqyasında ədəbiyyat biliciləri tərəfindən "çoxsəslə" olaraq dəyərləndirilən Ko Unun poetik "mən"i sükutun səsini ən incə poeziya adlandırır və ona tapınırdı. Bu, əlbəttə, təsadüfi nəticə deyildi. O hesab edirdi

ki, "Sükut sözlərin artıq-əskiyi, tullantısı deyildir, sükut heç sözlərin məzarı da deyildir. Mən sözlərlə sükut arasındaki barışığın tərəfdarıym, bunu arzulayıram; Onlar arasında ixtilaf-filan yoxdu. Sükut ən incə poeziyadır."

Şeir və şair münasibətlərilə bağlı müxtəlif, bəlkə bir az da qəlibləşmiş təsəvvürlər var. Bəzi məqamlarda şairlik anın, məqamın hadisəsindən daha çox peşə, vəzifə kimi qavranılır. Belələliklə, yazılın mətnlər onun (-yəni şairin!) həyat faktından kənardə dərk edilir, varlığının tərkib hissəsi ola bilmir. Halbuki, poeziyanın məqsədi bu deyil. Gerçək poetik nümunələrin doğuluş stixiyası da bu gedişdən çox uzaqdadır. Bu, möcüzəvi söz sənətinə formal yanaşmadan qaynaqlanan münasibətdir. Bilindiyi kimi, insan materiyası olduqca mürəkkəbdir. Orda nələrin hansı əks-sədani doğuracağı qətiyyən bəlli deyil. Doğulacaq söz insan kimyasına düşən sehrli maddə kimidir. Orda dövr edir, varlıqla bütünləşir və möcüzəvi şəkildə (və məqamda!) gün işığına çıxır. Bu məqam Ko Un və onun poetik dünyasını özünəqədər mövcud olanlardan ayırrı. Onun timsalında bu proses əksinə baş verir – şair şeiri deyil, şeir şairi yazır. Çox qəribədir ki, Ko Un, bəlkə, fərqində olaraq, bəlkə də, deyil; şeiri bir addım özündən irəliyə ötürürdü. Onun həyatının müxtəlif anlarının fərqli əksləri olan poetik nümunələr, haqqında dünya tənqidçilərinin səsləndirdiyi fikirlərlə tanış olanda istər-istəməz bu qənaət möhkəmlənir. Mətnə belə münasibət bir tərəfdən onun mürəkkəb, çoxsəslə, ziddiyətli və rəngli yaşam stixiyasından qaynaqlanırdısa, digər tərəfdən əsl sənətkar özünəməxsusluğunu ortaya qoyurdu. Ko Un poeziyası – birbaşa olaraq yaşanmış təcrübənin maksimum ötürülməsi ilə sıx bağlı idi. Bu səbəbdən də, onun yaradıcılığını mərhələli şəkildə qavramaq daha məqsədə uyğundur. Onunla bağlı bu məqam belə izah edilir: "Koreya şairi, yaziçisi, fəalı Ko Un-un şeirləri miniatür biçimlidir. Onun şeirlərində bir qəribəlik var: bu da ondan ibarətdir ki, Ko Un sanki dilin hansıa məsamələrindən sızan enerjini görür və oxuculara xitabını məhz bu əsasda edir". Ko Un o şairlərdəndir ki, mətnlərilə baş-başa qaldığın zaman yeganə həqiqəti anla-

yırsan; onun üçün yazmaq heç vaxt məqsəd olmayıb. Dünya mətbuatında onunla bağlı tez-tez xatırlanan fakt kitablarının sayı ilə bağlıdır – yüzdən artıq şeirlər kitabı! Amma onu yaxından tanıyanda dərk edirsən ki, bu say bir neçə kitabı keçməyə də bilərdi. Və subyektiv olaraq bu, onun üçün çox şeyi dəyişməzdı. Yəni gerçək mətn və onun varlığı məsələsi onun üçün daha aktual idi. Yazdıqları Ko Un ömrünün mündəricəsidir. Hər mətn ayrı bir ləvhə, başqa bir anımdır. Onun yaradıcılığını izlədiyin zaman özünçün bəzi konturları müəyyənləşdirirsən; Ko Un poeziyası çoxmərhələlidir, poeziya tipi olaraq olduqca mürəkkəbdür. Bəzən bir mərhələ o birini inkar edir, yaxud da tamamlayır. Bu çoxsəslilik onun zəngin gedişli həyat trayektoriyası ilə birbaşa əlaqəlidir. Onun yaradıcılıq üslubu ilə bağlı dünya mətbuatında yer alan yazıldarda bu cəhət xüsusi vurğulanır: “Koreya tənqidçiləri bəzən ona “Ko Un-lar” kimi istinad edirlər, çünki o, doğrudan da, çoxsəslidir, dəyanmadan özünü “yaratmaqla”, yenidən kəşf etməklə məşğuldur”. Bizcə, o, sözün nüvəsinə qədər gedib çıxa bilmışdır. Onun bu manera qabiliyyəti, bəlkə də, ordan gəlirdi.

Artıq çox gecdir,
Dünya artıq eşitdi
Sözümü
Onu dilimə gətirməmiş.
Soxulcan eşitdi
Və əks-səda verdi.
(“Bircə Söz”)

Ko Unun poetik portretində əsas cizgilərdən ən vacibi onun mətnlərində son dərəcə həssas tarixilik duyğusunun olmasıdır. Poetik sistem, şeirlər daxili quruluşu elədir ki, sanki hər şey çox adı və hətta primitividir, yəni bu tipli mətnləri yazmağa nə var ki?! Ancaq bu, ilk baxışdan belədir. Hətta bu qədərini də demək olar: bu sadə söz və təsvirlərdən hörülülmüş poetik mətn oxunub qavranılandan qat-qat artıqdır. Hər bir oxucu öz poetik dünyagörüşünə uyğun olaraq nələrisə fəhm edir, Koreya tarixi, insanların,

deyək ki, XX əsrədə tuş gəldikləri faciələr bu şeirlərin rişələrindən süzlür. Yəni ağacların, güllərin, yamyasıl yarpaqların, bəcəklərin və s. təsvir edildiyi bu şeirlər küll halında Ko Unun vətəninin “süxurlar” içində yatan tarixinin üzə çıxmışdır. Vətənin tarixi həm də insan təleyinin faciəvi məqamlarından keçir. Bu mənada Ko Un yaradıcılığı dünya poeziyasında unikal hadisədir və böyük poetik dəyər daşıyır.

Şairin “Sabah türküləri” şeirlər kitabı onun həyatının müxtəlif mərhələlərində gəldiyi poetik qənaətlərin məcmusudur. Yeri gəlmışkən deyək ki, şairin mətnlərə siğmayan fəlsəfi gücü və üslubu sintaksisə də təsir edir və müəyyən mənada problemlər yaradır. Xüsusilə, bu, şeir mətnlərinin başqa dillərə tərcüməsində özünü göstərir. Həmin mətnlərin orijinal variantında durğu işarələrindən istifadə olunmayıb, böyük və kiçik hərflər arasında fərqləndirici nişan yoxdur. Və bu, orijinalda mənanınitməsi və digər məsələlərə dəlalət etmədiyi halda, konkret olaraq dilimizə uyğunlaşdırılmasında müəyyən çətinliklər yaradır. Lakin bir nüans da var ki, mövcud şeir parçalarında fikir struktur etibarı ilə o qədər güclü qurulub ki, bu cəhət dili müəyyən mənada üstələyir. Üstəlik, Ko Un mətnlərinin ruhundan doğan bir ritm də var; o axır və sən onun arxasında gedirsən. Bu, şairliyin ən böyük həqiqətidir.

İnanırıq ki, onun sırlı, keçidli, orijinal poetik təfəkkürü ilə tanışlıq oxucularımızın yaddaşında yeni bir ciğir açacaq və bu hadisə milli bədii yaddaşı mətnçilik kontekstində daha da zənginləşdirəcəkdir.

KO UN

BİR PORTRET

Kəlmələr arasında bir sərhəd var –
O sərhədin bir ucunda
Keçməsi yasaqlanan bir vətənsiz.
Bax, o kəlmələrin xəlvəti yeri şairdir.

AĞ KƏPƏNƏK

Bax –
O abdal dənizin üstündə
Ağlıñ xəyaləti,
Bir kəpənək uçur.
Amma bu dünyanın kitabları
Hələ də qapalı durur.

RUH

Bir böcəkdirim,
Güvəydim,
Mavi bir kəpənəkdirim.
Harda işiq görsəm, ora koşardım.
Öləndən sonra
Yenidən doğuldum, yenidən dişim çıxdı,
Körpəydim –
Və bütün gecə uyumadan ağlayan
dalğaydım
O zaman sən və məndim.

GERİYƏ BURAXDIĞIM ŞEİR

Mümkün olarsa,
körpə kimi yenidən doğulmaq istərəm
anamın bətnindən
bir daha,
mümkünsə,
həyata təkbaşına yenidən başlamaq
istərəm.
Özündən sonrakı dalğa səslərini
dinləməlidir
insan,
vaz keçməməlidir getməkdə olduğu
bu yoldan.
İpdəki camaşır kimi yellənir
indiyə qədər dolaşan zaman parçası
orda-burda.

Kasıbdım, göz yaşım belə yoxdu.
Bir gecə
sönməyə başlamış sobada
öncə üzüyən kürəyimi isitdim,

sonra boş qəlbimi.
Başqa bir gecə
qaranlıqlar içində tir-tir titrədim.

Çox sabahlar bu gün olurkən,
hey geriyə itələnən qonaqdım mən.
Qaranlıq çökərkən də dağlar böyüyər,
gedilməsi gərəkən yol
gəldiyimizdən də uzun.
Rüzgar əsir...
Rüzgar əsir...
Üzüntü,
sonsuz qədər birlikdə ola biləcəyimiz
bir şey deyil.
Ta uzaqlarda,
bir lampa.
Eləcə üzgün-üzgün titrəşir,
Geriyə buraxdığını nə var...
Bəlkə də,
Unutduğum bir şeydir.
Oturduğum yerdən yavaşça qalxıram,
Te-An yarımadasına doğru gedən
dumanlı bir yol...
Ruh nə zaman ağlarsa, bax, o şeirdir.

CAZİB

Gözünün içindəki o dərin quyuya
sanki düşən kimiyəm.
İki ayağım da yerdən üzülür
sürətlə sözcüklerin arasına düşən
ulduz üzündən.
İnidən yüz il sonrası da qaranlıq:
Məzarında çürüməyən sümüklər
möhtəşəm və səssiz.
Bundan sonra belə olacaqlar
uzun zaman.
Səni sevirəm!

LAYLA

Ta uzaqdakı boşluğun
ortasından gələn oxla
qarşı tərəfdən uçan ox
çarşıdlar.

Birlikdə düşdülər
Minlərcə kilometr qabağa
Ayağının önünə “tak” – deyə.

Canım, körpəm!
Körpəm, şirin yuxular...

BİR VƏTƏNƏ DÖNÜŞ

Miladdan öncə 627-ci ildə
gənc buddist rahibi Hyun Jang
dövlətin yasaqladığı bir yola çıxdı.
Hamısı olmasa da,
ölürdü o yolu gedənlərin
böyük əksəriyyəti.
Bilə-bilə çıxdı yenə Hyun Jang o yola,
on yeddi il sonra geri döndü.
Halbuki o yolun dönüşü də
ölümdü.
Amma sağ çıxdı ölümən –
Çiynində böyük heybə,
başında yağlı kağız və həsir şapka,
Həsir şapkasından
Kiçicik müştüklər asılıydı,
gözəl, ənbər qoxulu müştüklər.
Sağ qolunda buddizmin müqəddəs kitabı.
Bax, beləcə döndü.

O böyük təhlükəni necə anlatsam...
Kiçicik adamın önündəki
müştük qoxu verərək
buddist rahibi Hyun Jang
öləcəyini bilərək çıxdığı
meditasiya səyahətindən
geri dönərkən çöldə,
müştükdəki tüstüsü bitmişdi,
osa könlündəki
gözəl qoxunu, azca üfləyərək
geri dönmüşdü, gizli...

HİMALAYDAN SONRA

Qədər deyildi
gözlərimi çıxarıb
başqa gözləri taxmaq istədiyim.
O acı günlərimdə
Himalaylardan döndüm,
Kiçik uşaq sordu,
orda nələr var deyə.
O an mən də bir uşağıın
cır səsi olmaq istədim...

Koreya dilindən tərcümə edən:
türkoloq Eunkyung Oh

Firuz MUSTAFA

Buż üstə yazuşmuş dətūrlar

1.

- ✓ Yaddaş adama təkcə nələrisə yadda saxlamaq üçün yox, hərdən unutqanlıq üçün də lazımlı olur.
- ✓ Dördayaqlılar kimi hərəkət edən ikiayaqlıların sayı günbəgün artmaqdadır. Əslində, baş olmayan yerdə ayaqların sayı nəyisə həll etmir.
- ✓ Həyatın həddindən artıq ciddi və sərt olması məndə həmişə gülüş doğurur.
- ✓ Tikanlı yolların hamısı məbədə sarı gedir.
- ✓ Arzularının önündə həmişə qara çalarlı qırmızı işiq yanıb.
- ✓ Ağılılı, sakit, təmkinli, bir sözlə, “ölçü-biçili” adamlar heç zaman bədii əsərin qəhrəmanı ola bilmirlər. Ədəbiyyat aləminə ötəri bir səyahət etsək, görərik ki, bütün dahiyənə əsərlərin qəhrəmanları marginallar, yəni əcaib adamlardır. Amma çox zaman bunun əksinə

olaraq bu marginal qəhrəmanları ədəbiyyata gətirən böyük yazıçıların özləri kifayət qədər “ölçü-biçili” adamlar olurlar.

- ✓ ...Təəssüf ki, son zamanlar marginal müəlliflər də meydana gəlib.
- ✓ Qarşınıza həmişə böyük məqsədlər qoyun ki, heç olmazsa sonda kiçik arzulara çata biləsiz.
- ✓ Onun fikirlərini yun çubuğu ilə çırpıb astarını üzünə çevirdilər.
- ✓ Bir var imkanda gerçeklik axtarasan, bir də var ki, gerçeklikdə imkan. Təbii ki, birinci yolu güclülər seçir.
- ✓ Gəlin etiraf edək ki, bir az pafoslù səslənsə də, bizim hər birimiz özümüz üçün yox, məhz başqaları üçün yaşayıraq. Səhv düşüncədir? Elə isə belə bir suala cavab verməyə çalışın: əgər bizim hər birimiz bu dünyada tənha qalmış olsaydıq, yaşamaq istərdikmi? Təsəvvür edin ki, siz bu Yer üzünən tək sahibsiz, ətrafdə nə

dostunuz var, nə də düşməniniz, o zaman belə bir aləmdə təkcə özünüz üçün necə yaşaya bilərdiniz?

- ✓ Məni həyatda heç vaxt inanmadığım yad və yalançı adamlar aldada bilməyib. Məni həmişə həyatda ən çox inandığım yaxın və “düzgün” adamlar aldadıb.
- ✓ Adamın özü özüylə qalanda keçirdiyi tənhalıqdan daha betər şey, başqası ilə birlikdə olarkən keçirdiyi tənhalıq hissidir.
- ✓ Əvvəllər sürtülmüş qəpiyə bənzəyən sifəti, indi əzilmiş manata oxşayırıdı.
- ✓ Xoşbəxtliyin düsturu yoxdur. Bu məsələnin həllində riyaziyyat elmi həmişə uduzur.
- ✓ Xəstə həkimdən həyat umur. Əgər həkimin ömür vermək imkanı olsaydı, o, həkim yox, tacir olardı.
- ✓ Hərdən düşünürəm ki, birdən ürəyimdən keçən arzuların hamısı çin olsayıdı, görəsən, mən nə edərdim? İntiharımı seçərdim? Axı arzusuz qalmaq elə ölmək kimi bir şeydir. Yox, düşünürəm ki, birdən belə bir möcüzə baş versəydi, sadəcə olaraq çox şeydən imtina edərdim. Çünkü bu dünyada nə xoşbəxtlərə çox şey lazımdır, nə də bədbəxtlərə.
- ✓ Bilmirəm yaşadığımız cəmiyyətin adı nədir. Mövcud sistemin nə sosializmə, nə də kapitalizmə aidiyiyatı var. Təkcə onu bilirom ki, adamların bir çoxu feodal kimi gülür.
- ✓ Bu da obraklı bir cümlə: qəbirlər azman ləpirlər kimi yamac boyu sıralanmışdı.
- ✓ Vaxtin sənə nə dediyini eşidirsənmi? Yox? Onda sən hələ dinləməyi öyrənməmisən.
- ✓ Sənin portretini çəkən rəssam bütün rəngləri qarışdırıb. Bu, bəlkə də, sənin zahirinin yox, daxilinin portretidir.
- ✓ Aldığı maaş çox gülməli olduğu üçün onu ağlamaq tutdu.
- ✓ Mən xoşbəxtliyi görürəm. Amma, deyəsən, o məni görmür, çünkü həmişə yaxınlıqından ötüb keçir.

- ✓ Bu dünyada çox yiğdi, amma gözü doymadı. Ona görə öləndə kəfəninə də cib tikdilər.

2.

- ✓ Çox vaxt havanı bizim əhvalımız korlayır.
- ✓ Ən xoşbəxt adam – xoşbəxtlik haqda heç vaxt düşünməyən adam.
- ✓ Adam bu həyatda hər bir çətinliyə öyrəşir. Hətta, həyatın özünə də.
- ✓ Çox bilmək heç də çox danışmağa əsas vermir.
- ✓ Adam hərdən arzulara dalmaqdan da qorxur. Qorxur ki, birdən hansısa gözə görünməz bir əl onun arzularına ciddi limit qoysun.
- ✓ Əldən-ələ keçib pozuldu. Əzəlki qiymətini, dəyərini itirdi. Gözdən düşdü... Əlbəttə, söhbət puldan gedir.
- ✓ Əslində, həyat çox sadədir. Sadəcə olaraq, biz nədənsə onu daim mürəkkəbləşdirməyə çalışırıq.
- ✓ Bəzən bir adamın ürəyini fəth edə bilməyənlər dünyani fəth edirlər. Belə çıxır ki, dünya daha sadədir.
- ✓ Ən asan şey səmimi olmaqdır. Elə ən çətin şey də odur.
- ✓ Ən gözəl yer sənin bəyəndiyin yer yox, sənin bəyəniləndiyin yerdir.
- ✓ Sevinc və əzab insanın dostudur. Sevinc-ötəri hissdir. Əzabsa daimidir. Özünüz seçinsizə daimi dost lazımdır, yoxsa müvəqqəti.
- ✓ Əgər diqqət yetirməzsə, yeni doğulan körpələrin çoxu kimi, yaşılaşmış adamların da əksəriyyəti bir-birinə oxşayır.
- ✓ Aqil adamlar gələcəklə, sadə adamlar keçmişlə, praktik adamlar bu günlə yaşayırlar.
- ✓ Pul az olanda, arzular bol olur.
- ✓ Çox vaxt gözəlliyi təbiət yox, insanların öz fantaziyası yaradır.

- ✓ Çoxdan, lap çoxdan eşitdiyim bir məsəl, elə hey qulağında əks-səda verir: “Qanan qanmaza həmişə borcludur”.
- ✓ Amma dərd burasındadır ki, qananla qanmaz arasındaki fərq yaman daralıb. Daha doğrusu, heç bir qanmaz özünü olduğu kimi qəbul etmir...
- ✓ Zirvələrə çox can atma, orada həmişə qar olur, dona bilərsən. Dərələrə can atma, orada qar uçqunlarının altında qala bilərsən.
- ✓ Zəlzələni heyvanlar, lap elə qarişqalar hamidən tez hiss edir. Bəs sən necə, bunu duyursamı? İnsan, bəyəm sənin qarişqa qədər də hissiyyatın yoxdur?
- ✓ Yer üzündəki bütün insanlar xoşbəxt yaşamaq istəyir; amma onların bədbəxtliyinin baiskarı da Yer üzündəki insanlardır.
- ✓ Yalan: zəncirvari reaksiya. Bir yalana bəraət vermək üçün gərk yeni bir yalan uyduran. Və bu zəncirvari reaksiya sonsuzluğa qədər uzanmalıdır. Bu, əlkimyaçıların uydurması deyil.
- ✓ Hər şeyin vaxta ehtiyacı var, hətta vaxtin da.
- ✓ Hər gün təkrarlanan yalan, unudulmuş həqiqətdən daha inandırıcı təsir bağışlayır.
- ✓ Gündə neçə adamın ölümüne fərman verir; deyəsən, əzrayilla şərikdir.
- ✓ Adətən deyirlər ki, uşaqlar (və ya uşaqlıq) bizim gələcəyimizdir; əslində isə uşaqlıq bizim keçmişimiz, qocalıq isə gələcəyimizdir.
- ✓ Düşünə bilməyənlər danışanda, danışa bilməyənlərsə düşünəndə həyat ölümən kredit istəyir.
- ✓ Pyesimdəki personajlardan biri belə deyir: “Mən bu alçaqliq yolunu heç də harınlıqdan seçməmişəm. Ehtiyac vadə edib məni”. Hər halda bu da bir etirafdır.
- ✓ İnsan Allahın yer üzərindəki sonuncu eksperimentidir.
- ✓ Hər bir sakitliyin o biri üzündə bir çılgınlıq, bir dəlilik yaşayır.
- ✓ Bizdə cahillər hələ də mədəniyyəti zəiflik, heyvərəliyi isə güclülük əlaməti kimi qəbul edirlər.
- ✓ Şərəf adama bir dəfə verilir, özü də şifrəli kodla. Onu itirəndən sonra kodun nömrəsi birdəfəlik pozulur.
- ✓ Gözəllərə mələk deməyin. Axı qanadlı adamı kim xoşlayır?
- ✓ Xoşbəxtlik gələndə o, bədbəxtliklə qol-boyun olub yatmışdı.
- ✓ Ağlım ürəyimdən xeyli yaşlıdır. Gəncliklə qocalığın bu cür yaxın “qonşuluğu” mənə yaxşı heç nə vəd etmir.
- ✓ Sən özünü heç də unudulmuş və tənha hesab etmə. Daim kredit borcunu ödəyib başa çatdırmadığın bankın yaddaşındasın.
- ✓ Əvvəllər adamları necə danışmağından tanıyırdım, son vaxtlar onları nə cür susmağından tanıyıram.
- ✓ Uşaqlıqda onun hər şeyi olmuşdu; təkcə uşaqlığından başqa.
- ✓ Sən özünü məğlub edə bilsən, hamiya qalib gələcəksən, dostum. İlk döyüş rinqinə özünü dəvət et.
- ✓ Fasiləsiz məşq idmançıları, fasiləsiz ehtiyac isə dahiləri daim formada saxlayır.
- ✓ Həyat dəqiq riyazi qanunlardan daha çox, ehtimal nəzəriyyəsinin postulatlarına bənzəyir.
- ✓ Həyatda hər bir kəsin öz missiyası var. Sənin missiyan artıq başa çatıb, amma həyat davam edir. Niyə?
- ✓ Onun təbəssümü daha çox yapışqanı az olan divar kağızına bənzəyir.
- ✓ Özünü mələk kimi təqdim etmək istəyir, amma hələ qanadları çıxmayıb. Əvəzində buynuzları görünür.
- ✓ Mən bir daha, artıq mininci dəfə, əmin oldum ki, böyük sərvət sahibləri, əslində, olduqca miskin və kasibdırlar.

- ✓ Çox zaman cəllad öz amansızlığını rəngli eynəklə gizlədir.
- ✓ Zamanın rəngləri təkcə bizim üz-gözümüzü yox, ruhumuzu da “boyayır”.
- ✓ Tarixin içindən bu günümüzə boylandım, hər yer səhraya dönüb; bəs, görəsən, o uca zirvələr hara qeyb olub; yoxsa onlar da zamanın oxlovu altda kündə kimi yayılıb?
- ✓ İndi sayıqlamalar vəhy kimi qəbul olunur. O vəhyləri dinləyənlər var, danışanlar da var. Səbəblər çoxdur. Amma bu sayıqlamalarda geni dəyişdirilmiş armudların rolü daha böyükdür.
- ✓ Yol gedəndə ayağının altına baxma: əzdiyin gülləri görüb ağlayarsan.
- ✓ Ürəyim dərdlərimin muzeyidir. Sən də bu yandan orada özünün bir eksponatını asmaq istəyirsən.
- ✓ Şöhrət sabun köpüydür. Bəzən orada, o köpüün içində boğulanlar da olur.
- ✓ Ovcumun içi dünyanın siyasi xəritəsinə bənzəyir.
- ✓ Özümə doğru uzanan yola çəpər çəkiblər, öz əlim özümə çatmır.
- ✓ İndi adamları müxtəlif rənglərə ayıırlar; bəs, görəsən, mənim rəngim necədir? “Sən şəffaf adamsan”. Bu sözləri dünən mənə içində zülmət çökmüş birisi dedi.
- ✓ Adamların çoxu dünyaya bircə dəfə gəldiklərini unudurlar. Əgər unutmasayırlar, Allahın cəmi bircə dəfə verdiyi o ömrü adam kimi yaşamağa çalışardılar.
- ✓ Əsas məsələ heç də çoxu pis bilməkdə yox, azı yaxşı bilməkdədir.
- ✓ Adamlar, adətən, düz danışana əhəmiyyət verməsələr də, yalan danışana xüsusi diqqətlə qulaq asırlar.
- ✓ Bağışlamaq-böyüklük əlamətidir. Kiçiklər bunu anlamazlar; əgər anlasayırlar, onlar da böyük olardılar.
- ✓ Arzularım yağış altda yuyunub təzələnmək istəyir; göydən çirkli yağışlar yağır.
- ✓ Üzünə baxanda bilirsən ki, bu, kreslo üçün bordanmış adamdır.
- ✓ Biz səninlə qohum deyilik. Amma ürəklərimiz bir-birilə tarixən qohumdur.
- ✓ Gözlərimiz-arzularımızın vitrinidir.
- ✓ Xoşbəxtlik gələndə adətən xəbərsiz gəlir. Amma gedəndə əvvəlcədən xəbərdarlıq edir.
- ✓ Görüşümə çıxanda baharı əyninə geyib gələrsən.
- ✓ O yaz yağışlarından sonra sənin ürəyindəki arzular da çiçək açdı.
- ✓ Gördü ki, başqaları onu sevmir, özü də özünə nifrət etməyə başladı.
- ✓ Sən bu düşüncələrlə hamidan ağıllısan, hətta özündən də.
- ✓ Özü hamiya nifrət edir, amma hamidan özünə sevgi umur.
- ✓ Sən onu həyatdan məhrum edə bilərsən, ölümdənsə yox.
- ✓ Kişiliyin ən böyük əlaməti: qadınlığı qorumaq.
- ✓ Ürəyindən keçən bütün arzular başa çatıb. Sanki onun həyatını başqası yaşayıb.
- ✓ Adamlığı olmayan adamlar sosial tullantılara çevrilərək cəmiyyətdə həndəsi silsilə ilə artmaqdadır. Dərd orasındadır ki, bu tullantıları təkrar istehsala göndərmək mümkün deyil.
- ✓ Kişi qadının ağlına, qadınsa kişinin səfəhliyinə göz yumanda ailədə “anlaşma” yaranır.
- ✓ Əldə etmək istədiyin ən qiymətli şeylərə pul yox, ömür xərcleməli olursan.
- ✓ Hər halda qorxaqlığını etiraf etmək üçün də özündə bir cəsarət tapmalısan.
- ✓ Dünyaya birinci gələn insanı “Adam” adlandırlılar. Amma nədənsə aradan keçən bu müddət ərzində insanların çoxu adam olmayıb.

- ✓ İllərdir ki, sonuncu hazırlıq işlərinə sonuncu dəfə hazırlıq işləri görülür.
- ✓ İndi işıldaböcəklərdən “ulduz” düzəltmək bir dəb olub.
- ✓ Uşaqların yox, özünüzün təbiyənizlə məşğul olun. Onsuz da bütün uşaqlar valideynlərini yamsılayırlar.
- ✓ Evdə əl-ayağa dolaşan kişini, günlərin bir günü arvad zərərli tullantı kimi qapıdan çölə atdı.
- ✓ Əlinə yemək düşənə qədər pəhriz saxlayır.
- ✓ Qocalanda sevməmək mümkündür, sevəndə isə qocalmaq qeyri-mümkün.
- ✓ Gözəl olmaq üçün, bəlkə də, sevilməyə ehtiyac var. Sevilmək üçünsə gözəl olmağa ehtiyac yoxdur.
- ✓ Mənə tarixdən yox, öz həyatından sitat gətir: hər adam özü boyda bir tarixdir.
- ✓ Əşyalara bağlı olan adamlar dünyadan ən bədbəxt varlığıdır. Belələri əşyalar məhv olandan sonra nə edəcəklərini anlamırlar.
- ✓ Həqiqət yolunda canından keçməyə hazır olan ateist, yalana qulluq edən dindardan Allaha daha yaxındır.
- ✓ Tanrım, mənə kömək et, çayları tərsinə üzüm. Çayların axarı ilə üzənlərin çoxu tərs bəndələrindir.
- ✓ Yalnız yaşamaq naminə yaşamaq, ölümdən də betərdir.
- ✓ Saxta gülüşün yaratdığı göz yaşlarını görmüşdüm, saxta ağlaşmadan doğan göz yaşlarını da gördüm.
- ✓ Yaş artdıqca yalnız təcrübə artır, ağıl artmir.
- ✓ O qədər paxıldır ki, sevmədiyi adamın təkcə sevincinə yox, kədərinə də paxilliq edir.
- ✓ Şeir yazanların sayı artıb. Amma ədəbiyyatda eramızdan bir neçə əsr əvvəl olduğu kimi yenə də şeir qıtlığı var.
- ✓ Özünəvurğunluq bütün sahələrdə durğunluq yaradır.
- ✓ Adamlar dörd qrupa bölünür: alanlar və satanlar, alınanlar və satılanlar.
- ✓ İdealistlərin fantaziyada yaratdıqlarını adətən realistlər həyata keçirirlər.
- ✓ Sən Allah, dünyanın işinə bir bax: indi alçaqlar daha çox yüksək(lik)dən danışır.
- ✓ Əgər insan emosionalırsa, deməli, o, hələ qocalmayıb, cavandır.
- ✓ Qocalan adamın üzü, gözü və sözü özündən xeyli əvvəl qocalır.
- ✓ Biri var əbədi gəmiricilər fəsli. Bu məlumdur. Biri də var ədəbi gəmiricilər nəсли. Bax bilmirəm bu ikinciləri hansı tərəfə müncər edim.
- ✓ Nədənsə düşmənlər həmişə yaxında, dostlar isə əzaqda peyda olur.
- ✓ İnsan sevgisi atom parçalanmalarına bənzəyir; zəncirvari reaksiya sonsuzluğa qədər davam edir.
- ✓ Güclülərin zəiflər qarşısında daimi öhdəliyi olmalıdır. Yoxsa cəmiyyətin təbii balansı pozula bilər.
- ✓ Dostunu çox tərifləmə. Düşmənini çox pis-ləmə. Zira elə bir zaman gələr ki, yerlər dəyişə bilər.
- ✓ Bəzən ağıl və ürək istiqaməti itirəndə instinctlər daha düzgün yol göstərir.
- ✓ Əgər sən hamını bağışlaysa... Səni heç kəs bağışlamayacaq.
- ✓ Sənin yaşadığın yer yox, sənin yaşamaq istədiyin yer sənin əsl vətənidir.
- ✓ Unutma: sənin həyatının ən çətin günü belə, bir daha təkrar olmayıcaq.
- ✓ Hamının yalan danışlığı bir mühitdə həqiqəti söyləmək... lazımdır mı?
- ✓ Həqiqətin dili həmişə lal olur. Amma onu hamı anlayır.
- ✓ Ədəbiyyatda idmanı əvəz edən janr: ədəbi tənqid.

- ✓ Dünyanın ən böyük sərvəti-vicdandır. Elə buna görə də Allah onu hər “kasib-kusuba” qismət eləməyir.
 - ✓ Bu dünyada hərənin öz rolü var. Amma epizodik və səssiz rolların aktyorları daha çoxdur.
 - ✓ Adətən, gözə girən adamların çoxu gözdən düşmüş adamlar olur.
 - ✓ Yalnız məglubiyyətin acısını dadanlar, əsl qələbənin sevincini yaşaya bilərlər.
 - ✓ Elə adamlar var ki, hər şeyə zarafatla yanaşlığı özlərinə adət ediblər. Belələri ən ağır hadisələrə belə gülə bilirlər. Hərdən adama elə gəlir ki, bu cür insanlar vaxtı yetişəndə əcəllə də zarafatlaşacaqlar. Düzü, bilmirəm bu, xoşbəxtlik əlamətidir, yoxsa bədbəxtlik?
 - ✓ Adam öldürən bir adamı cəmiyyətə qəhrəman kimi də təqdim etmək olar, cinayətkar kimi də. Bu, təkcə ölenin və öldürənin kimliyindən deyil, həm də onun ictimaiyyatə təqdimatından asılıdır.
 - ✓ O, ərini maraqsız bir kitab kimi qatlayıb kənara atdı.
 - ✓ Vaxtla insan arasında əbədi müharibə gedir. İnsan öz vaxtını öldürür, vaxt da insanı.
 - ✓ Yaddaşım çox güclüdür. Mən bunu skleroza mübtəla olandan sonra bilmışəm.
 - ✓ Bəzən başqalarından təcrid olunmaq üçün öz daxilimizdə ucaltdığımız görünməz divarlar qonşunu görməmək üçün evlərimizin arasında hörülmüş beton divarlardan daha uca olur.
 - ✓ Ona arxada qoyduğu uzun ömür yolu haqda sual verəndə, həmişə qazandığı staj barədə danışır.
 - ✓ Bura bax, heç olmasa özün bilirsənmi, sənin istifadə müddətin nə zaman başa çatır?
 - ✓ Hər gün bir yerin ağrıyırsa, sən hələ sağlamsan.
 - ✓ Nəinki yazılı, hətta şifahi nitqində də durğu işarələrinin yerini düz-əməlli bilmir.
- ✓ Sən primitiv olma, sadə ol.
Sən qəliz olma, mürəkkəb ol.
Sən qorxaq olma, ehtiyatlı ol.
Sən özünəvurğun olma, özünə hörmət et.
 - ✓ Sən axmaq və nadanlardan daha çox şey öyrənə bilərsən, ən azından onlara oxşamamagınla.
 - ✓ Sən pulun qulu olsan, pul sənə ağa olacaq.
Sən pulun ağası olsan, pul sənin qəsdinə duracaq.
 - ✓ Sən pulun nə dostu ol, nə də düşməni, sən onun tanışı ol; onsuz da indi biz tanışlarımızın çoxuna dost deyirik.

Gülşən MUSTAFA

Həsər

Son vaxtlar yaranmış narazılıq günü-gündən artaraq üzə çıxmışdı. Axşamdan başlayan sözsöhbət kiminin baxışını, kiminin ovqatını dəyişmişdi. Səs-küy artıqlıca gərilmiş, gərildikcə də münasibətlər doğmaliqləndən çıxmışdı. Hamı, sanki səs-səsə vermiş nəyisə isbatlamağa çalışırıdı. Artıq anlaşacaq hal qalmadı. Söz dəyərdən, gözdən düşdükcə əllər, ayaqlar işə başladı. Hamı bir-birinə dəydi. Yalnız heç kəsə qarışmadan, bir kənarda taxtaların üstündə yanaşı oturan Eldar və Səbinə sakitcə göz yaşı tökürdü.

Uşaqlıqdan bir-birinə beşikkəsmə – deyikli olan bu gənclər iki ailə arasında körpü salmışdır. Onların bir-birini tutan əlləri böyüdükcə, gücləndikcə ailələr arasındakı o körpü də möhkəmlənirdi. Lakin gözlənilmədən baş verən zəlzələ ilə torpaq aralanmış və bu körpünü alt-üst etmişdi...

Səhər tezdən həyətdəki səs-küy qonşulara Məmməd kişinin axşamkı qəzəbinin hələ də soyumadığını xəbər verirdi. Çardağın altındakı taxtaları hikkə ilə çəkib həyətin ortasına tökür, iki evin arası boyu düzürdü. Hər iki evin eyvanından həyət dolu baxışlar onun qəzəbli davranışını izləyirdi. Sonra da lom ilə yerin bağrını sökür, ucunu şışlədiyi dirəkləri yerə basdırırdı. Qəzəbli Məmməd kişi bütün hirsini taxtalardan çıxır kimi misamarlayırdı. Onu izləyən baxışların arasında iki cüt qorxu və həyəcan dolu baxış vardı. Bu baxışların sahibi gözlər, taxtalara sancılan hər mismarın ürəklərində acısını hiss edərək ağlayırdı. Taxtalara sancılan hər mismar, sanki Səbinənin ürəyinə, Eldarın səbrinə sancılındı. Çəkilən hasarın keçilməz sədd yaradacağı fikri qızın hönkürtüsünü, Eldarın pərişanlığını artırırdı. Bu hasar təkcə evləri, həyəti ayırmırıdı, bu sevgi dolu gəncləri də bir-birindən ayırdı.

Bu gənclərin evinə tavan olacaq taxtalar, indi iki evinin arasında hasar olmuşdular. Bir üzləri Eldarın qəzəbinə, o biri üzləri Səbinənin hüzünə şahid olurdu. Əvvəlki gülüşlər, şadlıqlar çəkilib, getmişdi. Beləcə il ötür, gənclər də böyüyürdü. Özləriylə birgə sərr kimi saxladıqları sevgiləri də böyüyürdü. Bu hasar evləri bir-birindən ayırsa da, onları ayıra bilməmişdi. Yağış yuyub, gün qurutmuş taxtalar özünə çəkilmiş, sıxılmışdı. Onlar da Eldar və Səbinə ilə birlikdə sıxıntı çəkirdi. Səbinənin göz yaşlarında islanır, Eldarın isti baxışlarında quruyurdular. Bu sıxıntıdan açılan boşluqdan həyət sakinləri bir-birini daha yaxşı görürdülər. Bu boşluq sevgi məktublarının yolu olmuşdu. Həyətdə o yan, bu yana gedən insanların kinli baxışlarına, bir-birinə acıq verən hərəkətlərinə, Eldarla Səbinənin həsrət və sevgi dolu baxışlarına şahid olmaq hasara dərd olmuşdu. Hər fürsətdə ona sığınan gənclərin sevgi dolu piçiltisi taxtalara nə qədər xoş gəlsə də, bu sevdaya yuva ola bilməmək o qədər üzürdü.

Bir vaxtlar bu taxtalar da bir-birinə sığınmış qoşa sevgili idi. Bu qoşa palid ağacı da bu

gənclər kimi yanaşı böyümüşdülər. Böyüdükcə də kökləri bir-birinə sarılmışdı. Bir-birinə qol-qanad açaraq təbiətin şıltaqlığına, yayın istisinə, qışın soyuğuna dözmüşdülər. Bir gün onları kəsib, doğrayıb bu həyətə gətirsələr də sevdaları bitməmişdi. Özləri ilə gətirdikləri sevgini bu həyətdə böyükən yeniyetmələrə ərmağan etmişdilər. Çoxdandır çardağın altında üst-üstə yığılib qalmış taxtaların bir arzusu vardı. Həyətin ayağında tikilmiş o evin üstünə döşənmək. Bir evə dam olmaqdan gözəl nə ola bilərdi. Bu ev bu həyətdə doğulub, bu həyətdə böyükən, şən, şıltaq gülüşləri və oyunlarıyla həyəti başına götürən Eldarla Səbinə üçün tikildi.

Bu şən usaqlar taxtaların ətrafında oynaya-oynaya həddibuluğa catdiqlarını hiss etmişdilər. Onların hamidan uzaq öz dünyası vardı. Oyunlarla bəzənmiş bir dünya. Baxışlarının özlərindən xəbərsiz oğurlanıb bir-birinə qaçmasının səbəbini hələ özləri də anlamırdı. Bu da onlar üçün bir oyun idi. Vaz keçə bilmədikləri gözəl bir oyun...

Beləcə günlər ötürdü. Taxtalar bu həyətdə çox şeyə şahid olmuşdular. Uşaqların gülüşünə, gəlinlərin qeybətinə, dostların söhbətinə. Bu həyətin saknları onlar üçün doğma idi. Hər səsə qulaq verir, hər addım səsini tanıydırlar. Gizlənpaç oynayan uşaqları gizlədər, onlarla

birlikdə sevinərdilər. Heç dava səsi eşitməmişdilər o günə qədər.

Bu gecə hamı yatandan sonra sevgililər hasarın dibində görüşdülər. Eldar hirsindən yumruqladı hasarı, Səbinə göz yaşı tökdü. İncə barmağını taxtaların arasından keçirib sevgilisinin yumruğuna toxundu. Sığal çəkdi qəzəblə möhkəmcə düyünlənmiş barmaqlara. Elə bil yumruğun gücü tükəndi. Barmaqlar boşaldı, yumruq açıldı. O, sehirli incə barmağa toxundu. Məktublarının yolunda barmaqları qovuşdu. Sanki illərin həsrətli sevgililəri idи o iki barmaq. O incə barmaq qəzəbli barmağı başa saldı. Atalarının davasının onların sevgisinə gücü çatmayacağını anlatdı. Səbirli olmayı öyrətdi. Heç bir qüvvənin onların sevgisindən güclü olmadığını söylədi. Xırda bir arvad qeybətindən başlanıb, bitmək bilməyən bu kinin bir gün sona çatacağına inandırdı. Hər şeyin düzələcəyinə inandırdı. Eldar başını hasara söykədi, sevgilisinin gözlərinə boyanıb, onun inamına daha yaxın olmaq istəyirdi. Birdən aralığa dözməyən taxtalardan biri mismardan çıxıb aşağı endi və hər ikisinin üzündə təbəssüm doğdu. Baxışlar fərəhlə qovuşdu, nəfəslər gərildi, ilk öpüşün şirinliyini daddılar. Susdular, baxışdılар və bu dəfə günü qarşılıamaq üçün ayrıldılar...

İslam SADIQ

XAN AGLAYIR

Əvvəl düzü əyirlər,
Sonra əyri deyirlər.
Ürəyimə dəyirlər,
Ürəyim qan ağlayır.

Hər şey bağlı, bükülü,
Yanıbsa, hanı külü?!
Çölündə nökər gülür,
İçimdə xan ağlayır.

Yaxşı gəlib yaz, tutub,
Niyə balı az tutub.
Arısına yas tutub,
Pətəkdə şan ağlayır.

MƏN, SƏN...

Hərdənbir sən toxsan,
Hərdənbir mən toxam.
Bax məndə sən yoxsan,
Səndə də mən yoxam.

Məndə sən olanda,
Səndə mən olanda,
Xurcunun sağ gözü
Solla tən olacaq.
Onda ikimizdən
Bir vətən olacaq!

BIZIK, BIZ

Neçə-neçə əyri çıxıb düz əldən,
Biz olmuşuq tərəzini düzəldən.
Tanrı bizi düz yaradıb əzəldən,
Əyriləri kəsib tökən düzük biz.

Bilən gəlsin bu dilsizin dilini,
Öpən gəlsin bu çəmənin gülünü.
Bir üfürün bu ocağın külünü,
Kül altında sübhü açan közük biz.

Bu körpünü yelli-yelli ötənnər,
Nə bilirlər qalan nədi, itən nə?
Vətən eşqi ürəyində bitənnər,
Barmaq bizik, qızıl bizik, üzük biz!

DEYİL

Ay işığı düşməz ora.
Çay işığı düşməz ora.
Toy işığı düşməz ora,
Bəs ordakı bəndə deyil?!

Düşər özü öz gözündən,
Qorxar, qaçar öz-özündən.
Nəsə yağar üz-gözündən,
Duman, çiskin, çən də deyil.

Ol deyirsən, ancaq olmur,
Odun olmur, ocaq olmur.
Qol açırsan, qucaq olmur,
Qucaqda ki gendə deyil.

Xanası yox, xalçası yox,
Palıdı yox, alçası yox.
Gün düşəsi bacası yox,
Günahı da gündə deyil.

Yumruq boyda girdə kilid,
Salar səni dərdə kilid.
Bir qapı var, bir də kilid,
Açarı da səndə deyil.

GÜLÜR

Üç alan, üç satan, üç də tərəzi,
Üç adam, üç gülüş, üç də qərəzi.
Ağ, qara, qırmızı-üç də mərəzi,
Gedən də, qalan da, gələn də gülür.

Mənə nələr demir o qaş, o qabaq,
Dərd sinisi-sinidi, qəm tabaq-tabaq.
Öldürəndən qabaq, öləndən qabaq
Öldürən də gülür, ölən də gülür.

Biri şülən verir şülənə baxıb,
Biri:-dağam,- deyir bələnə baxıb.
Ağlayan ağlayır gülənə baxıb,
Ağlayana baxıb gülən də gülür.

BU GECƏ YAĞIŞLAR YUDUMU GÖRƏN

Bu dağın vüqarı, meşənin mərdi,
Mənim palid dostum yuxuma girdi.
Kölgə yaylığını torpağa sərdi,
Bu gecə yağışlar yudumu görən?!

Ayaq izlərimi budaqlarından,
Barmaq izlərimi yarpaqlarından,
Dodaq izlərini yanaqlarından
Bu gecə yağışlar yudumu görən?!

Başına dırmaşmaq eşqim, həvəsim,
Qabığına hopmuş isti nəfəsim...
Yadında qalmışdı piçiltim, səsim,
Bu gecə yağışlar yudumu görən?!

Yağışda çətrini üstümə sərən,
Özünü qoruya bildimi görən?!

Eşqini güllərə büküb göndərən,
Onu da yağışlar yudumu görən?!

SÖZNƏN BAŞIMI QATIRAM

Gücümü vermişəm neyə,
Havam var bir udum deyə.
Əyrini unudum deyə
Düznən başımı qatıram.

Soruşan yox işin nədi,
Gedişin, gəlişin nədi?!

Əllərim öz işindədi,
Göznən başımı qatıram.

Ocaq, naşı, yada qalıb,
Ocaq daşı yada qalıb.
Ocaq başı yada qalıb,
Köznən başımı qatıram.

İşə keçmir bu qol daha,
Umudum yox bol-bol daha.
Mənlik deyil bu yol daha,
İznən başımı qatıram.

Haqqə göz yumub kim dinsə,
Qorxum ha yoxdu kimdənsə.
Bəxti gətirib kiminsə,
Siznən başımı qatıram.

Ya mayamda haram yoxdu,
Ya da başqa çaram yoxdu.
Pul saymaqla aram yoxdu,
Söznən başımı qatıram.

Günahkar otlar

Hicran HÜSEYNOVA

Gedirdi. Uzaqlaşırdı getdikcə ruhunu cırmaqlayan, saçlarını codlaşdırıb taxta yonqarına döndərən küləkdən. Gözünü oxşamayan cansız rənglərdən uzaqlaşırdı. Əyri üzlər, bulanıq gözlər arxada qalırdı uzaqlaşdıqca.

İstidən, yorğunluqdan nəfəsi təngiyirdi, mənzil başı isə... Nə mənzil başı, hansısa mənzil başı yoxdu axı, mənzil başını o özü seçməli, özü təyin etməliydi.

Özü seçirdi hər şeyi, öz parametrləri vardı, lap uşaqlıqdan bu günə qədər və yanılmırı zənnində. İndi də yanılmaz, inşallah. Amma tozlu yollar da bezikdirici idi. Bircə hər şeydən tez bezib yorulmaq xasiyyəti olmasaydı...

Yenə özünü danladı, həm də kimi danlayacaqdı ki; arabada özündən başqa heç bir canlı yox idi, özüydü, bir də yaşamaq üçün lazım olan məişət əşyaları: göy stulu, qəhvəyi fincanı, qara çətiri. Ərzaq adına isə bir kisə buğda götürdü. İndi köhnə çörəyi yeyirdi. Nə vaxtsa mənzil başına çatanda isə əzab-əziyyətlə bu bugdanı üyüdüb un eləməli, çörək hazırlamalıydı.

...Hava isti, yol uzaq. Arabanı da necə gəldi sürürdü. Yol boyu oxuduğu şən, kədərli mahnilər təkərlərin ciriltisine qarışındı. Əyri üzlər, bulanıq gözlərlə bərabər, axar-baxarlı çöllər, al qırmızı

güllər də getdikcə uzaqlaşır, arxada qalırdı. Bircə çəhrayı buludlar ayrılmırdı arabadan, gedəndə gedir, duranda dururdu. Amma indi çəhrayı buludlara baxıb çəhrayı düşüncələrə dalmaq vaxtı deyildi. Ən azı ona görə ki, köhnə yanıq çörək də artıq qurtarmaq üzrə idi. Və o, arabanı saxlayıb hardasa bu yaxınlarda bir alaçılq qurmali, tez-tələsik bugdanı üyüdüb çörək bişirməli idi.

Qeyri-ixtiyari taxta ayaqaltının üstünə qoyduğu kisəyə sarı boylandı. İlahi! Kisə bomboşdu! Kisəni kim boşalda bilərdi axı, yollar boş, bir ins-cins yox... möcüzədi...

Yox, möcüzə deyilmiş heç də. Sadəcə, kisə böyrü üstə düşüb ağızı açılıbmış, bugda da, yəqin ki, yol boyu səpələnib.

...Bir an duruxub nə edəcəyini bilmədi, az sonra dikəlib fikirlərini nizama saldı: indi səbəb – nəticə axtarmaq yeri deyil, ac qalmaq təhlükəsi var. Cəld geri qayıtmalı, yola tökülen bugdanı təzədən kisəyə yiğib gətirməliydi.

Düşündüyü kimi də etdi. Uzun-uzun yollarla geri qayıtdı, özünü danlaya-danlaya. Yenə toz-torpağa bulandı üst-başı.

...Boz yollar uzanır, bugdanın isə bir dənəsi belə görünmürdü. Bilmirdi kimi söysün, nəyi qarğısin. Axtarmaqdan bezib dayanmışdı ki,

gözünə yaşıllıq dəydi. Sonra baxdı ki, çəmən deyil bu yaşıllıq, nazik xətt boyu uzanıb gedən otları. Arif adam idi, barmağını dişlədi; onun kisəsindən tökülən buğda, yaşıl otlar... Günahkar otlara baxıb yorğun-yorğun gülümsədi. İndi aclıq da qorxutmurdu onu.

...Bircə şeyə mat qalmışdı: o, yolda olduğu müddətdə yağış yağmamışdı axı.

SOLO

“Dağlara qar yağdı, yumul, bənövşə, yumul. Dağlara gün çıxıdı, açı, bənövşə, açı.”

– Yox, olmadı, yox, yox, kiminsə səsi korlayır ümumi ahəngi. Bir də!

– “Dağlara qar yağdı...”

– Axır ki, tapdım, sən, sən, hə, sən, soldan 2-ci, çıx sıradan, xahiş edirəm.

Sixila-sixila sıradan çıxdı. Axı necə olur ki, onun hamıdan yatımlı, ahəngdar səsi pozur ahəngi? Bəyəm azıydı səsini tərifləyənlər? Biri elə qonşular; səhərin gözü açılmamış alçaq hasardan boylanar, bir ağız oxumasını xahiş edərdilər. O da gah ürkək, gah da çılgın səslə başlar, özündən razı notlarla bitirərdi oxumalarını, “Su gəlir, arxa nə var, dolanır, çarxa nə var...”

Razılıqla gülümsünən başlarında sifarişi qurtarmaq bilmirdi və başlar kimi zövqlər də müxtəlif idi, kimi muğama, xalq mahnısına, kimi də ariyaya, romansa qulaq asmaq istəyirdi. Hərdən rus çastuşkaları dinləmək istəyən də tapılırdı. Onun indi xorda belə bəyənilməyən səsi isə, qəribədi, bütün musiqi janrlarının öhdəsindən asanlıqla gəlirdi.

“Qəribə, uyarlı səsi var”, “səs belə olar də”, “istedaddı də, balam, Allah vergisidi” sözləri adidən adiydi onunçün. Ancaq bu çox kiçik auditoriya idi axı. Əgər Allah ona, doğrudan da, fitri istedad vermişdisə... Necə vermişdisə, o, buna yüz faiz əmin idi. Bircə qalırdı o şirin səsi – Tanrı hədiyyəsini təqdim etmək, cəmiyyət içində çıxarmaq. Buna gücü yetəcəkdir? “Çox çətin yoldu bu” demişdilər və bu yol öz başlanğıcını xordan götürür. Xor özü də kiçik cəmiyyətdi axı, müxtəlif səslər, ifa tərzi adlanan müxtəlif oxumalar burda bir araya gətirilir.

“Yaxşı, qoy olsun” demişdi. Xorda oxumağın bu qədər çətin olduğu isə yatsa, yuxusuna belə girməzdı. Bircə onu bilirdi ki, səsinin dəyərinə arxayındı.

Bu ki danılmaz faktdı.

İndi də ki.. işə bax, onun səsi ahəngi pozur, axı bu necə ola bilər? Məgər bu xorda onun kimi təbii səsi olan başqa bir kimsə vardımı? Əgər səsi xora uyğun deyilsə, qoy ona solo oxumağı tapşırınsınlar. Bunu yanında dayanan kişidən soruşdu. “Heç tapşırırlarımı, görmürsən, solo oxuyan tanışdı, özü də xaricdə təhsil alıb, sən nə danışırsan?” cavabı bütün ümidi lərini qaldırıb yerə cirplı. Daha burda vaxt itirməyin mənasız olduğunu duyub sağıllaşmadan bayıra çıxdı. Yerde cirpinan ümidlərini qaldırıb bağrina basdı.

Küsdüyüni zənn edib dalınca adam da göndərdilər. O isə küsməmişdi, sadəcə, başa düşmüşdü ki, xorda oxumağı heç vaxt bacarmayacaq.

Bəs indi nə etsin, hara üz tutsun? Tanışlar, dostlar çox idi, sağ olsunlar, birtəhər başa saldılar ki, səsini, özünü təsdiq etməkçün müxtəlif yerlərə üz tutmalısan, müxtəlif adamlarla görüşüb danışmalısan. Amma bununçün ən əsası, ən gərəklisi puldu. Əllərini boş ciblərinə salıb günahkarcasına gülümsədi. Əzilən ümidlərinə təzədən sığal çəkdi.

...Geniş prospekt adamlı dolu idi. Adı adamlar deyildi onlar, sehrlənmiş, ovsunlanmış adamları. Sehrlı, heç bir səsə bənzəməyən səsin axarına düşüb gedirdilər. Tanrıının gözəl hədiyyəsini pulsuz-parasız paylayan səs sahibi olduqca təmənnasız idi. Əlbəttə, onu axmaq, dəli hesab edənlər, diletant sayanlar da vardı. O, xordan gəlməmişdi, musiqi nəzəriyyələrini beş barmağı-tək bilmirdi, onun heç pulu da yoxdu, əvəzində səs vermişdi ona Tanrı və o da bu hədiyyəni heç nə düşünmədən Tanrıının bütün yaratdıqlarına paylayırdı. Təzə-təzə tumurcuqlayan ağaclarla, baş-başa verib piçıldısan otlara, irili-xirdalı çıçəklərə, böcəklərə, varlı-kasib adamlara. Ümid paylayırdı bu səs, dağların qoynundaymış kimi əks-səda verir, görünməmiş bir simfoniya yaradırdı.

O, solo oxuyurdu.

Dayandur SEVGİN

AZƏRBAYCAN BAYRAĞI

Millətimin fəxridi, haqqa gedən yoldu,
Koroğlumun qılinci, Babəkimin qolodu,
Müstəqillik günəşti, Azadlıq simvoludu,
Seyr elə, igid əsgər, dalgalanan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

“Balam” deyib ağlama, o millətin balası,
Vətən yolunda getdi, qurdı qeyrət qalası,
Düzəlt, qəddini düzəlt, şax dur, şəhid anası,
Ucalarda saxlayar, tökülen qan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Yaşılı İsləmçılıq, göyü Turan şanıdı,
Vətən oğlu, qırmızı şəhidlərin qanıdı,
Ümummilli liderin bizə ərmağanıdı,
Oğulları ucaldan, ata sancan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Tanrıdan səda gələ, yazdığın haqqa yaza,
Mələklər səcdə edə, bu aya, bu ulduza,
İgid oğlanlarımız, sevdiyi gözəl qızı,
Atsın zərif ciyinə, versin nişan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Azadlığın yanğısı alışar, sönməz dedi,
Millətim haqq yolundan, heç zaman dönməz dedi,
Bir dəfə qalxan bayraq, bir daha enməz dedi,
Endirmərik bir daha işıq saçan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Könlümdə göyərəni Qarabağda bitirsin,
Dalgalansın, arzumu Savalana yetirsin,
Ucaldıqca ucaldaq, dosta sevinc gətirsin,
Düşmənlərin köksünü oda yaxan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Hayqırır azad ölkəm tiranlara, şahlara,
Son qoyulsun deyirik zülmlərə, ahlara,
Qaranlıq gecələrdən, işıqlı sabahlara,
Oyatsın səhər mehi, oxşasın dan bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

Gözəldi qarlı qış, həm də yazı Vətənin,
Qəriblikdə bilinər dadı-duzu Vətənin,
Uğrunda şəhid olaq, ya da qazi Vətənin,
Yolunda verək qurban, qorusun can bayrağı.
Üçrəngli göy qurşağı, Azərbaycan bayrağı!

SƏRHƏDÇİ QARDAŞIMA

Gözü üstə olar hər əsən mehin,
Çəkər keşiyini adı daşın da.
Yazan düz yazış ki, “ana kimidi,
Elə oğullar da sərhəd başında”.

Vətən sevgisiylə, yurd sevgisiylə,
İlahi, yaxındı nə qədər mənə.
Fikrimin sahilsiz üfüqlərindən,
Sərhədçi qardaşım əl edər mənə.

Rahatlıq gətirər yuxusuzluğу,
Dan yeri söküller gözündən onun.
Sübhəcən tətikdə qalan barmağı,
Qoymaz çıxan olsun sözündən onun.

Sayıqlıq rəmzidi başdan-binədən,
Sükutun səsinə nəzər salmağı...
Yurdunun yuxusun şirin gətirər,
Qundaqda əlinin oyaq qalmağı.

Sərhədçi qardaşım – toxtaqlıq yerim,
Arxam-dayağımdı, dərk yerimdi o.
Yurdun yenilməzlik bayraqı kimi,
Irəli verdiyim ərk yerimdi o.

SALAM, ŞƏHİDLİYƏ UCALAN İGİD

*Aprel döyüslərində şəhid
olmuş polkovnik Sənan
Axundovun əziz xatirəsinə*

Salam, şəhidliyə ucalan igid,
Mübarək adına-sanına alqış.
Beş arşın kəfənə deyil, müqəddəs
Bayraqa rəng verən qanına alqış.

Hər gələn axşamın öz xəbəri var,
Hər gələn səhərin öz aydınlığı.
Sən şəhid adının ucalığıyla,
Gətirdin yurduna göz aydınlığı.

Qovuşub o doğma, əziz torpağa,
Qanın çicəklədi, qanın gül açdı.

Böyük Füzulinin nigaran ruhu,
“Şəhidim, xoş gəldin” deyib dil açdı.

Demərəm arzular qaldı yarımcıq,
Demərəm ulduztək söndü o gecə.
Bir evin yeganə oğluydun, indi
Bir xalqın oğluna döndün o gecə.

Salam, şəhidliyə ucalan igid,
Mübarək adına, sanına qurban.
Nə ki həyatım var, nəfəsim gəlir,
Mən qurban deyirəm şanına qurban.

ZƏHRAYA AĞI

Ağı deyim sənə necə,
Ağı dilimdən, Zəhra.
Nənəmi yanındaydı?
Qorxmadın ölümdən, Zəhra.

Nağıldan çıxdı düşmən,
Yaz ömrünə qış gəldi.
Zəhra alma gözləyirdi,
Qəfl gulləyə tuş gəldi.

Nağılin şirin yerində,
Gör bəxtinə nələr düşdü.
Göydən üç alma düşmədi,
Göydən gullələr düşdü.

Tanrıının dərgahindədi,
Bu dünyaya baxmaz Zəhra.
Nənəsi yanındadı,
Yəqin, darıxmaz Zəhra.

MƏN BELƏ YETİŞDİM ƏLLİ YEDDİYƏ

Ağrılar, acılar minbir biçimdə,
Könlümün çiçəyin dərən olmadı.
Üzümdə təbəssüm ancaq içimdə,
Ağlayan gözləri görən olmadı.
Mən belə yetişdim əlli yeddiyə.

Sevincim-fərəhim dərdi-sər kimi,
Ayımda, günümdə, anımda oldu.
Farağat dayanmış bir əsgər kimi,
Ehtiyac həmişə yanımda oldu.
Mən belə yetişdim əlli yeddiyə.

Nahaqın inadın qırı bilmədim,
Soyuq baxışından gözüm göynədi.
Haqqın tərəfində dura bilmədim,
Dilimin ucunda sözüm göynədi.
Mən belə yetişdim əlli yeddiyə.

Bacımın dərdinə dərman tapmadım,
Min dərdin üstünə biri də gəldi.

GƏNCƏ

Gözəldi yurdumun hər bir guşəsi,
Könüllər oxşayan gözəli Gəncə.
Nağıllar aləmi, sehirli şəhər,
Şirin arzuların əzəli Gəncə.

İşığı bərq vurar Kəpəzdə qarın,
Göy-gölü oxşayar meh narın-narın,

Vətənimi qucan qoşa qolların,
Bir əli Bakıdı, bir əli Gəncə.

Sinəndən qopmasın heç vaxt aman-ah,
Üstünə açılsın xeyirli sabah,
Gəncənin taleyin tapşırma, Allah,
Kəməgil qocaya, nə dəli gəncə.

ƏSƏD CAHANGİRİN AD GÜNÜNƏ

Nə gecə, nə gündüz dinclik bilmədin,
Ədəbi döyüşdə keçdi həyatın.
“Söz” oldu həyatda ilk məhəbbətin,
“Səs” saldı sənətdə ilk mükafatın.

Olmasa da, güclü bir havadarın,
Görsən də, üstünə gələn daşları,
“Dəmirbaşlar”ında dəmir cümlələr,
Yerindən oynatdı taxtabaşları?

Ədalət qaynadı sənin qanında,
Sən qaraya qara, ağ ağ dedin.
“Ağ saç, qara saç”a bir daraq çəkib,
Sonra da “Kim yatmış, kim oyaq?” dedin.

Bu divanə sual, bu dəli sual,
Yeni sözümüzün sualı oldu.
Oyaqlara ümid, təsəlli yeri,
Yatmışların dərdi, zavalı oldu.

Yeni söz parladı söz qılıncında,
Çapdın köhnəliyin qafa tasını.
Keçib “Minillərin sən ayrıcında”nın,
Yazdırın “Yeni əsrin ibtidası”nın.

“Sağlığına” yazdırın “Dionisin” sən,
Kəsmədi qarşını nə kitab, nə din.
Dünyada yeganə yazıçısan ki,
Şərab allahına sağlam söylədin.

Böyük ustadlara min ehtiramla,
Yazdırın “Platondan Anara qədər”.
İndi ustad deyir sənə cavanlar,
Demək əziyyətin getməyib hədər.

Hər sözün altında bir hikmət yatır,
Varmı bilmədiyin bir məna, bir sərr?
Sənin ad gününə daha nə yazım,
Çözülməyən sirsən, Əsəd Cahangir!

MƏN

Tale çəkdi yenə məni sınaga,
Ürəyimə daş bağlayam, dözəm mən.
Zalım fələk, elə bilmə hər dərddən,
Bu dünyadan küskün olam, bezəm mən.
Ömür boyu kor olmuşam tüstümə,
Bilməmişəm soyuq nədi, isti nə,
Karvan-karvan dərd gəldikcə üstümə,
Misra-misra şeirə dönən sözəm mən.

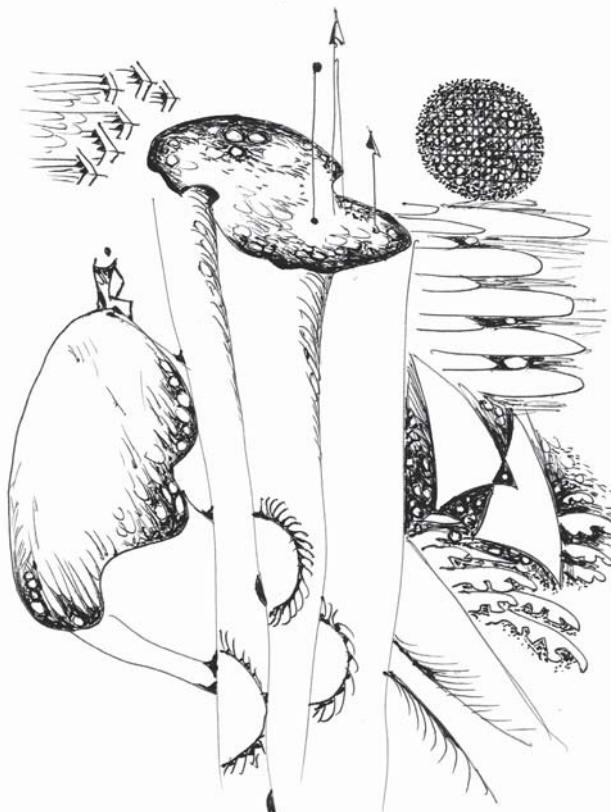
Haqsızlığa qılınc çalan yağıyam,
Haqq yolunda körpülərin tağıyam,
“Kərəmi”də nakam eşqə ağıyam,
“Dilqəmi”də sizildayan sazam mən.

Bir namərdə əyiləndə mərd olan,
Budur mənə bu dünyada dərd olan,

Şər əlində aciz qalıb dörd olan,
Kirpiyindən qan-yaş daman gözəm mən.

Haqq yolunda, ay Dayandur, yaman çox,
Keçmiş keçdi, gələcəyə güman yox.
Ulu Tanrı, səndən mənə aman yox,
Öz baxtımı gərək özüm yazam mən.

Şeytan əməlidi bu gözəlliyin,
Tanrı axitmazdı belə qanları.
Qara kirpiklərin xilas eyləməz,
Dərya gözlərində boğulanları.
Kövrəlsən, gözündən bir damcı düşsə,
Silməyə hər cibdən bir yaylıq çıxar.
Sən tutub gedərsən vüsəl yolunu,
Nədənsə qarşına ayrılıq çıxar.
Sonuncu nəğməsin oxuyan qu da,
Son dəfə ürəkdən dinmək istəyir.
Sənin göz yaşından sellənən suda,
Kimdi o, bəxtəvər çimmək istəyir.

“ZAMAN ÇATI” (hekayə)

...Qadınlar həyətdə vurnuxur, qonşulardan daşıyb gətirdikləri qab-qacaqqı böyük bir ləyənin içərisindəki suda yuyub üzərinə ağ süfrə salınmış köhnə, dəmir çarpayının üstünə düzürdülər. Dörd-beş xeyir-şər qazanı da yuyulub həyətin əl-ayaqdan uzaq yerində – hisdən qaralmış ocaq daşlarının yanında sırayla qoyulmuşdu. Boşqabların, çəngəl-bıçaqların cingiltisinə qadınlarin zarafatları, gülüsləri qarışırıdı. Kişilərsə yaşıllıqda örüklenmiş cöngələrin, boyunlarına qırmızı yaylıq bağlanmış, quyruğundan yağı daman qoçların yan-yörəsinə toplaşmışdı...

Bülöv daşına çekilən bıçaqların “çığrtısı” məktəb zəngi kimi məhlənin bütün uşaqlarını bir yerə – kəsiləcək heyvanlara tamaşa eləməyə çağırıdı.

Bir az sonra yaşıl otun üstündən al qan axırdı... Elə mənim içimdən də. Öz otağımın pəncərəsindən gözümün suyunu axıda-axıda baxdığım bu mənzərə, bu toyahazırlıqlar mənə ölüsü düşmiş ev qədər kədərli görünürdü. Hə, ölü mənəm, sabah məni basdıracaqlar. Gözüm

baxa-baxa, nəfəs ala-alə, içimdə açılıb-bükülməmiş bir sevgiyə qəbrə girəcəm. Axı nəyə ümid eləməliyəm ki? Qonşu həyətdəki həngamənin, vur-çatlasının mənə dediyi gerçeklik bu deyildimi: “Qız, ağlını başına yiğ, adam gözgörəsi evlənir!”

...Sədəfin otağa girməyi ilə səsini başına atmağı bir oldu. Qız məni görcək anamın qıcqırılmış mürəbbə bankaları kimi partladı:

– Buna bax, mən də deyirəm, bu qız haraldadı! Utanmırısan, belə qonşuluq olar? Sən də qaçıb gizlənəndə bizə kim kömək eləyəcək? Düş qabağıma, tez, düş deyirəm sənə!

Candərdi gülümsemək istədim, deyəsən, alınmadı. Özümü daş daşıyb taqəti kəsilmiş adam kimi hiss eləyirdim. O, bərəlmiş gözlərini mənə dikdi.

– Noolub, Umay, ağlamışan?!

– Yox, bir az... ağrıyıram, xəstələnmişəm.

– İndiyə qaldı sənin ağrımağın? Axşam xı-nayaxdiya gələcəksən də?

– Yox...

– Yoox??

Onun suallarına cavab vermək mənə o qədər əzablıydı ki! Amma əl çəksin deyə nəsə deməliydim, özü də onu razı salacaq bir söz. Təki çıxıb getsin. Qorxurdum, bir az da sorğu-sual eləsə, ağlayacam, qəhər lap boğazımı tixanmışdı.

– Bilmirəm, yaxşılaşsam gələrəm. Axşama yaxşı olaram, yəqin...

– Gəlməlisən! Yoxsa, üzünə baxmaram, budu deyirəm haa!

Yaxşı ki, həyətdə kimsə onu çağırıldı. Tələsik qapıya sarı dönüb kəndin əkə arvadları kimi deyindi:

– Hamı hər şeyi məndən soruşur, vallah, başımı itirmişəm. Bəy bacısı olmaq çətin məsələymiş, başına gəlsin. Nəysə, gedim, səndən mənə xeyir yoxdu.

Ayaq üstə dayanmağa gücüm çatmadı, divana çökdüm...

Evimizin arxasındakı bağçamızdan toy mağarını quran cavanların səsi gəlirdi, arada sözləri çəpləşir, ağızlaşdırıldılar. Bizim bağça daha geniş olduğundan toy burda çalınacaqdı. Gedış-geliş rahat olsun deyə, qonşuya aramızdakı məftil çəpər də sökülmüşdü.

Dəmir qurğular bir-birinə dəyib şaqqlıdadıqca içimə üzütmə düşürdü. Elə bilirdim, indi sümüklərim də bir-birinə dəyib şaqqlidayacaq, qırılıb tökülcəm...

Sədəf əlində bir yığın paltar pürfərək geri qayıtdı:

– Sən canın, ağrıların keçsin, bu paltaları ütülə. Heç olmasa, belə köməyin dəysin. Bax bunlar Gündüzün köynəkləridi, bu da mənim donumdu, xınayaxdıya geyəcəm.

Qız iki daşın arasında paltarı üstünə tutub ədayla sağa-sola yelləndi:

– Yaraşır?

– Yaxşıdı.

– Sən nə geyinəcəksən? Özünükünü də ütülə haa, axşam gələcəksən! Yaxşı, mən qaçdım.

Onun paltarları... bir addımlığımda, gözümün önündəydi. Onlara baxdıqca duygularım suya dönüb səssizcə gözümdən süzülürdü. Mavi köynəyi! Bu rəng ona elə yaraşır ki! İki gün qabaqda bunu geyinmişdi, həə, dəqiq yadımdadı...

Köynəyə toxundum, bədənim uçunu. Bağrıma basıb qoxladım, o gecəki kimi...

Bəlkə, bu, Tanrıının mənə verdiyi son imkandı? Onunla belə ayrıla bilmək, bu sevinci yaşamaq imkanı? Bəlkə, bu elə xoşbəxtlikdi?

İçim qaynar bulaq kimi idi: duyğu qaynayırdı orda. O gecəki kimi. O gün mavi köynəyi paltar ipindən asılan görmüşdüm. Gecəni gözlədim, hamı yatandan sonra gizlincə çəpəri aşib onların həyətinə keçdim. Bozdardan qorxum yoxuydu, it məni yaxşı tanıydı. Hənirtimi eşidən kimi yanına gəlib quyuğunu buladı. Üstəlik, ona evdən bir boşqab sür-sümük də gətirmişdim...

Paltar ipinə yaxınlaşdım. Ürəyim bərk döyündü. Barmaqlarımı onun ipdən asılan köynəyinin yaxalığında, düymələrində gəzdirdikcə, paltarı qoxulayıb içimə çəkdikcə bədənimə od düşürdü. Özümü onun lap yaxınında, nəfəsnəfəsə dayanmış kimi hiss eləyirdim. O gecə Gündüzlə görüşə çıxmış kimiydim... Sabahı gün köynəyi onun əynində görəndə... O qədər xoşbəxtiydim ki! Köynəyə əllərim dəyən yerlər indi onun bədəninə dəyirdi, toxunduğum düymələrə o da barmağını toxundurmuşdu...

Bəy köynəyi! Bu ağ, qatı açılmayan köynəyi sabah toyuna geyinəcək, yəqin. O qızın əlləri, barmaqları dəyəcək bu ağ köynəyə. Qısqancılıqdan, çarəsizlikdən ölmək istəyirdim. Gözlərimi yumdum, gicgahları zoqquldayırdı, deyəsən, qızdırımm da vardı. Nə qədər çətin olsa da, paltarları ütüləyib qurtarmaq istəyirdim. O qızdan əvvəl bu paltarlara mənim əllərimin, mənim siğalımın dəydiyini düşünmək bədənimə, ruhuma güc verirdi.

Köynəkləri ütüləyib səliqəylə çarpayımın üstünə sərdim. Hər ikisinin ətəyindəki düymələrini kəsib çəkməcəmdəki qutuda – onun nəfəsi, əli, bədəni dəyən əşyaların yanında gizlətdim. Bənovşəyi rəngli xırda daraq, siqaret kötüyü, qaranquş şəkilli şokolad kağızı, boş ətir şüşəsi, düymələr, üstündə qurumuş qan ləkəsi olan pambıq... Hərəsi ondan bir xatirə! Bir dəfə barmağını kəsmişdi, özü də evdə təkiydi. Yaxşı ki, onlara getmişdim. Barmağından döşəməyə damcı-damcı qan axdığını görəndə özümü necə

itirmişdimsə, üzbüüz – iki addımlığında heykəl kimi quruyub qalmışdım. Onun da rəngi ağappaq ağarmışdı. Sonra özümü toplayıb ona kömək elədim, barmağına dərman qoyub bağladım. O qədər həyəcanlıydım, çəşib öz barmağımı da onunkuna qatıb sarımsıdım. Onun qanı hopan bu pambığı o vaxt çırılıdırıb evə gətirdim...

Bu sevgi nə vaxt doğulub, bilmirəm. Mənə elə gəlir, ağlim kəsəndən içimdə hər bucağı, yeri, göyü onun şəkli, xəyalı, xatirələriylə dolu olan bir dünya, bir ev qurmuşam. Amma bu evin heç vaxt qapı-pəncərəsi olmayıb, içindəki elə içində qalıb...

Yatağa girəndə əl-ayağımın odundan ağlim da qarsımışdı. Huşum gedib-gəlir, gözümə əcaib-qəraib məxluqlar görünürdü. Anam qonşudan qayıdib mənə qulluq eləyirdi. Mürəbbəli çayı qarışdırı-qarışdırı deyinirdi:

– Yayın gündündə bu nə qızdırımadı, ay başına dönüm?! Camaat bəzənib-düzənib toya hazırlaşır, mənim qızım yorğan-doşayə düşüb. Bəxtəvər başıma!

...Əynimdə geniş ətekli, ciyinləri bir az açıq, dari kimi muncuqları olan gəlinlik vardı. Qızlar başıma yiğışıb mənə bəzək-düzək verirdilər, kimsə saçlarına çobanyastığı çıçəkləri düzürdü. Mənsə əynimdəki gəlinliyi dartsıdırıb elə hey bu sözləri deyirdim: bunu əynimdən çıxarıñ, bu mənim deyil. Sonra anamın səsi gəldi qulağıma...

– Umay, qızım, özünə gəl, al bu dərmanı iç! Gör nə gündəsən, sayaqlayırsan!

Axşama doğru qızdırımmadı, yavaş-yavaş ağlim üstümə qayıdındı. Amma anam hələ yataqdan durmağıma icazə vermirdi:

– Yerindən qalxma! Sözymə baxsan, səhərə sağalacaqsan, toyda da qəşəng-qəşəng süzərsən.

Üz-gözümü turşutduğumu görüb səsinin tonunu qaldırdı:

– Ağzını-zadını büzmə! Sabah qəşəng bəzənib-düzənərsən, bəs deyincə oynayarsan, eşidin? Bəlkə, biri görüb bəyənəcək səni. Ondan-bundan gizlənib axırda evdə qalacaqsan. Özü də bu gözəlliynən...

Həmişə zafatlaşanda elədiyi kimi yanına yüngül bir şillə vurdu, sonra yanağımdan öpdü:

– Yaxşı, mən gedim kömək eləyim, ayıbdı, deyəcəklər, nə qızı əlimizdən tutdu, nə də anası.

Hava qaralmağa başlayırdı. Bir azdan məhələnin qızları yiğışıb xinayaxdıya gedəcəkdilər. Sədəf xinanı çıxdan hazırlamış olardı, qızlar da xonça bağlamışdilar, yəqin. Hamı ən gözəl paltarlarını geyinib, ətlənlər... Fikirləşirdim, Sədəf bu gecə sevindiyindən yatmaz. Günorta yanına gələndə gözləri gülürdü qızın. Mənim içimdəkilərdən nə xəbəri? Yəqin, o da... sevinir, özü də, lap çox sevinir...

...Dəhşətli qışqırıq səsinə yerimdən dik atılıb pəncərəyə tərəf qaçdım. Gülbən xalanın səsiydi, ağlaya-ağlaya kiməsə qarğayırdı. Qadın evin qabağında, işiq dirəyinin altına çöməlib dizlərinə döyürdü:

– Balamı bədbəxt elədi, onu bədbəxt olsun!

Əlim-ayağım əsməyə başladı. Görəsən, nə olub? Gülbən xala yenə qıyya çəkdi. Bircə onun səsi gəlirdi, həyətdəki adamların cıqqırı da çıxmırıldı, hərə bir tərəfdə başını aşağı sallayıb oturmuşdu. Nə olub axı bunlara? İçimdəki şübhə yeyib bitirirdi məni. Birdən ona nəsə olar? Ay Allah, bircə ona dəymə! Gözüm həyətdəki adamların arasından onu axtardı. Yoxuydu...

– Onu bədbəxt olsun! Onu heç yarımasın! Oğlumu bədbəxt elədi!

Gücsüzlüyüümü hiss elədim, sonra gözüm qaraldı...

Özümə gələndə anam yanında oturmuşdu. Əllərim ovcundaydı, hərdən ehmal-ehmal sığal çəkirdi.

– Ana... noolub qonşuda?

– Sən özündən danış! Demişdim axı yerindən tərəpnəmə, hələ zəifəsən. Özündən gedib yixilmışan. Yaxşı ki, başın bərk bir şeyə dəyib əzilməyib.

Hövsələdən çıxdım:

– Mən yaxşıyam, ana! Onlarda noolub?
Kimsə ölüb?

– Yox, ay qız! Nə ölmək? Gəlin başqasına qaçıb.

Dik atılıb yatağımın içərisində oturdum:

– Nəə?! Başqasına qaçıb?!

– Həə. Oğlan biabır oldu, yaziq sabah camaatın üzünə nə təhər çıxacaq?! İndi bilmirlər neyləsinlər, heyvanlar kəsilib, camaat toya çağrılıb, mağar qurulub, o boyda xərc tökülib...

Gözlərimi yumdum, onu düşündüm...

– Görəsən, neynir indi?

– Kim?

– Bəyi deyirəm...

– Bəxtəvərin oğlu bəy oldu ki?! Nə bilim, dostları apardılar, dedilər, birdən xata çıxar əlindən.

– Deməli, sabah toy olmayacaq?

– Deyirəm, gəlin qaçıb, sən də aqlına gələni danışırsan, gəlinsiz toy eləyəcəklər? Sən demə, qız qonşu kənddən birinə uyub, oğlanın da xəbəri yox. Gör nə qızlar var, zəmanə dəyişib, dünya dağılacaq, vallah!

İçimdə olmuş ümid yenidən qımäßigandı. Bəlkə, bu, Allahın mənə işarəsi? Bəlkə, o çəkdiyim əzabların mükafatını vermək istəyir?

– Ana...

– Nədi?

– Gəlin yoxdusa... mən olaram...

Anam yanına iynə batmış adam kimi yerindən dik atıldı.

– Nəə?! Başın xarabdı sənin?! Qızdırmadan sayaqlıyırsan, axmağın biri, axmaq!

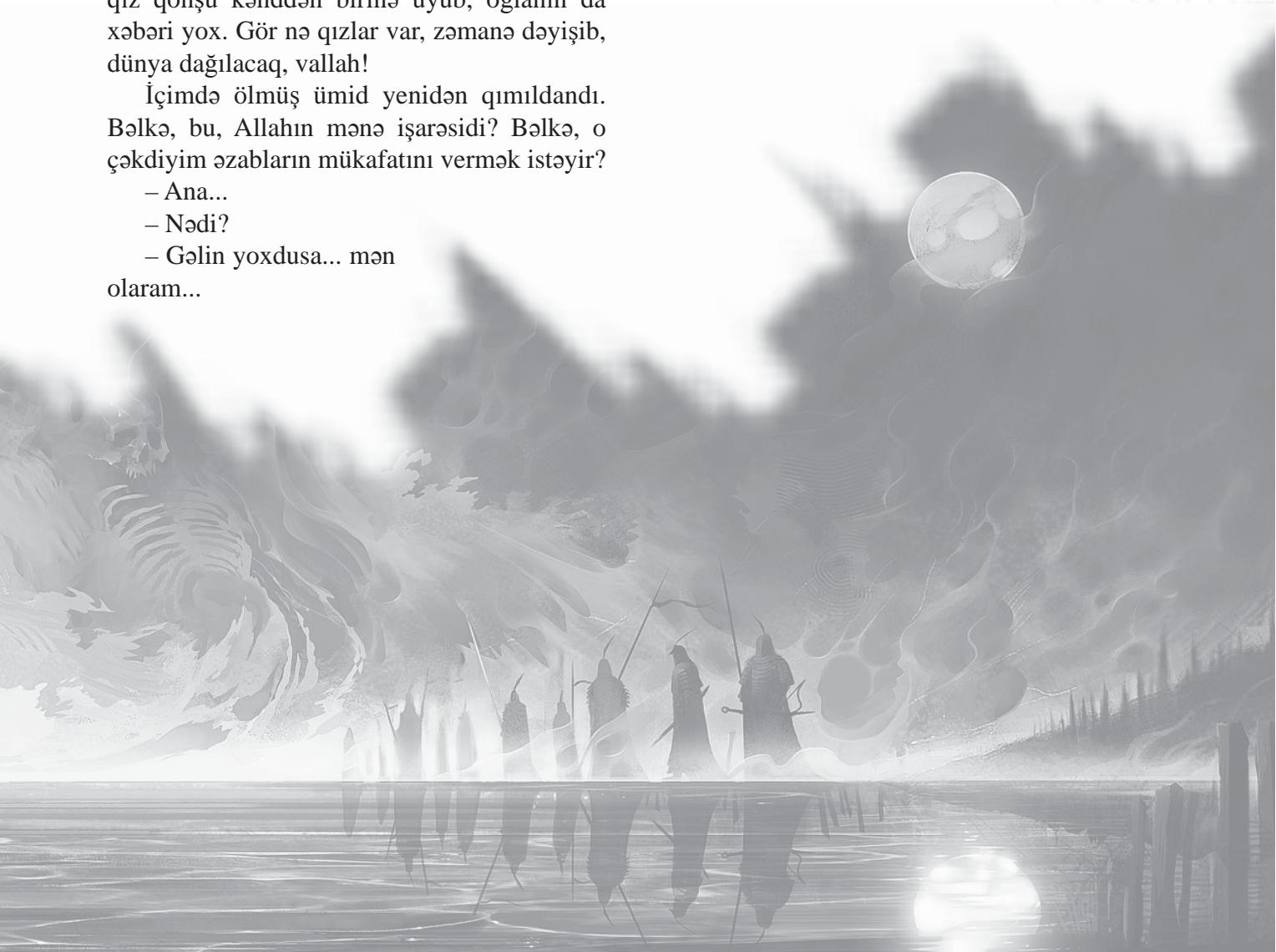
– Yox, sayıqlamıram! Mən onu məktəbdə oxuyandan sevirəm. Bunu hamıdan gizli saxlamışam...

Gerisini danışa bilmədim. Deyə bilmədik-lərim, illər uzunu gizlədiyim sırrim hönkürtüylə içimdən töküldü. Anamınsa üzündə qorxunc bir ifadə vardi. Gözləri elə bərəlmişdi ki, elə bil, bəbəkləri “pırt” eləyib yerində çıxacaqdı. Açıq qalmış ağızı mənə lənət yağıdılmağa hazır kimi görünürdü.

– Ana, istəyirsən, danla, döy, öldür məni... Sənə düzünü deyirəm: onsuz olərəm! Görmür-sənmi halımı?

Anamın qorxunc üzü yavaş-yavaş dəyişdi, yaziqlaşdı. Məni qucaqlayıb ağlamağa başladı:

– Can, bala!

Həyətlərində tək-tük adam vardı. İşiq düşməyən tərəfdən xəlvətcə onların bağlarına, ordan da evlərinin arxasına keçdim. Onun otağının pəncərəsi dayandığım yerdən cəmi bir metr sağdaydı. Pəncərədən zəif işiq görünürdü. Görəsən, ordadımı? Yəqin, indi dərddən, xəcalətdən ürəyi partlayır. Yox, mən onu bu halda qoya bilmərəm, buna ürəyim dözməz!

Pişik kimi gizlincə pəncərəyə yaxınlaşdım. Çarpayısında oturub siqaret çəkirdi. Barmaqlarının arasından qalxan tüstü burula-burula saçlarına qarışır, sifati ağ dumanın arxasında gizlənir, sonra yenə üzə çıxırdı. Bu onu bir az da yaraşıqlı, sırlı görsədirdi. Əsəbi olduğunusa dodaqlarını gəmirməyindən anlayırdım, o hirs-lənəndə həmişə belə eləyərdi...

Ağlımdakı fikri, atacağım addımı düşündükcə həyəcanlanırdım, nəfəs almağım çətinləşirdi. İki dəfə dərindən nəfəs aldım, gücümü toplayıb pəncərənin açıq şüşəsini yavaşca taqqıldatdım...

Yanaşı oturmuşduq, ikimiz də susurduq. Xəstəlikdən, olanlar üzündən bədənim tamam haldan düşsə də, içimə firtinadan sonrakı rahatlıq, sükut çökmüştü. Salxım söyüdlərin arasından qırılıb axan, ayın işığında gümüşü rəngə çalan çayın səsini dinlədikcə düşünürdüm ki, bu yay axşamı mənim ürəyim də o su kimi sərin, tərtəmizdi. Deyəcəklərimi deyib yüngülləşmişdim. Dünya məndən aşağıdaydı. Gerisi ona qalmışdı....

O isə sahilə yiğilan narın torpağı sağ əliylə xışmalayır, sonra tələsmədən sol əlinin ovcuna

sovururdu. Dodaqlarını bir-birinə elə sıxmışdı ki, elə bil, ömrünün sonuna kimi kəlmə kəsməyəcəyinə and içmişdi. Birdən kürsüyə çıxıb danışmağa hazırlaşan adam kimi iki dəfə boğazını arıtladı, sonra üzünü mənə çevirib gözlərimə baxdı.

– Sən... bu vaxta kimi...

Sözünü yarıda kəsdi, başını bulayıb mərhəmətli baxışlarla gülümsədi:

– Mən bunu niyə görməmişəm? Niyə bu qədər kor olmuşam?

– Mənə bircə dəfə baxsaydın...

O, dərsini bilməyən uşaq kimi susub başını aşağı saldı. Yadıma məktəb illərimiz düşdü...

Bizim sinifdən bir qızə vurulmuşdu. Həmişə o qızı məndən soruşanda qısqanlıqdan bədənimizi istilik basardı, pörtərdim. Bu halımı ondan gizlətmək, özümü ələ verməməkdən ötrü ağlıma gələni danişardım, yerli-yersiz gülərdim. Bir dəfə məktub vermişdi ki, o qızə çatdırıbm. Mən də acığımdan yandırmışdım. Sonra ona “məktub kitablarının arasından düşüb itib” – demişdim.

O biri qızsa... Sədəfin rəfiqəsiydi. Onlara tez-tez gələrdi, üçü də həyətdəki tut ağaçının altında oturub zarafatlaşardılar. Bəzən mən də bir bəhanə tapıb onlara qoşulardım. Sonralar Gündüzün tez-tez o qızla toqquşan baxışlarını yaxalayardım. İkisinin də gözlərində gizli bir sevginin ruşeymini görərdim. Onda gecələr həyətimizdəki it yatardı, mən yox! Səhərə kimi yatağında qovrulardım, pəncərədən aya baxardım, içimdəkiləri bircə ona danişardım. Aya baxa-baxa günüşi gözləyərdim. Yeni səhəri! Gündüzümü! Hər yeni səhər ümidi də günəşlə

birgə doğardı. Sonra yenə ümidsizlik... O qızı nişan aparılan gecəsə aydan da, günəşdən də əl götürmüştüm. Gündüzümü zil qaranlıqlar məndən almışdı....

O vaxtlar Gündüz şəhərdə işləyirdi. Nişana görə iki günlük kəndə gəlmışdi. Nişan günü evlərinin pilləkənində qarşılaşmışdıq. Mən eyvana qalxırdım, o isə aşağı düşürdü. Onu görən kimi yenə həmişəki “xəstəliyim” tutdu. Sinəmin arasından mədəmə, sonra qarnıma doğru bir uyuşmanın, sıxlılıb-açılmmanın, isti cərəyanın keçdiyini, gicgahlarının keyidiyini, qızlarının süstləşdiyini hiss elədim. Qulaqlarım kar olmuşdu, ürəyimin döyüntüsündən başqa heç nə eşitmirdim. Bu halda nə edəcəyimi, onunla necə davranışacağımı bilmirdim. Özümü itirdiyimdən, ona baxıb gülümsədim. Sonra o, nəsə dedi, yəqin, salam verdi, ya da kefimi soruşdu. Bir şey anlamasam da, yenə gülümsədim. Boğazımın düyünləndiyini, getdikcə artan ağrısını hiss eləyirdim. Çətinliklə udğunub bir-neçə dəfə öskürdüm. Hə, bir də, gözümü ondan qaçırb özümə də yad gələn, cəsarətsiz səslə “xoşbəxt ol!” dediyimi xatırlayıram. Bir də... onun yeni odekolonunu...

Şəhərdə işlədiyinə görə onu aylarla görmürdüm. Yoxluğu ağır bir yükə, ağrıya çevrilib sinəmə çökmüştü. Nə qədər dərindən nəfəs alıb o yükü, ağrını canımdan atmağa çalışsam da, alınmirdi. Günün qəşqaralan vaxtları halim bir az da qarışındı. Ürəyim sıxlır, nəfəsim darağırdı. Çarpayıma uzanıb ölü kimi hərəkətsiz qalırdım. İçimdəki həsrəti qutuda gizlətdiyim əşyalarla ovudurdum. Boş odekolon şüşəsindəki

o qoxu... Gündüzün ətri! Bu ətir içimdəki atəşə su çiləyər, Gündüzümü mənə “yetirərdi”.

Hər gecə pəncərəmin önündə dayanıb şəhərdən gələn qatarın səsinə – fit verib dayanmağına, bir az sonra yenidən hərəkətə başlayan təkərlərin ahənginə qulaq asardım. Sonra “bəlkə, bu gecə gələr?” deyə, gözümü Gündüzgilin qapısına dikərdim...

...O hələ də başını aşağı salıb düşünürdü. Mənsə bu yay axşamı, çay kənarında, ay işığında ona baxmaqdan doymurdum...

– Umay, sən... sənin cəsarətin...

Yenidən susdu. Elə bil içində qırılıb qalan o cümləni tamamlamaqdan ötrü sözlərdən söz seçir, tərəziyə qoyur, ən sanballısını axtarırdı. Ayın işığı toyqabağı səliqəylə vurulan boynunu, sıfətinin mənə tərəf olan yarısını işıqlandırırırdı. İlahi, bu cizgilər mənə nə qədər doğmayıdı! Birdən içimdə onu qucaqlamaq, ona toxunmaq həvəsi yarandı, ürəyimdə yenidən firtınalar başladı... Mən o firtinanı susdurmaq çabasındaykən daha güclü dalğaların qucağına düşdüm. O, qəfildən sıçrayıb ayağa qalxdı. Gözləri parıldayırdı. Əlini mənə uzatdı, inamlı, kişiyana tərzdə dedi:

– Qalx gedək! Vaxtimız azdı, toya həzirlaşmalıyıq!

...Qızlar saçlarına çobanyastığı çiçəkləri düzürdü. Mən kəndin ən gözəl gəliniydim!

MƏSTAN VƏ AYI BALASI BABUNUN MEŞƏDƏ ÖHVALATLARI

Reyhan YUSİFQIZI

Tanışlıq

Meşədə Babu adlı balaca bir Ayı balası yaşayırıdı. Bir gün o, cığırda əvvəllər heç görmədiyi zolaqlı bir heyvanla toqquşdu.

— Ay! — Ayı balası qorxub geri çekildi — Sən kimsən?

— Mən Pişiyəm. Adım da Məstandır.

— Mən doğulandan bəri bu meşədə yaşayıram.

Bəs niyə səni tanımiram?

— Çünkü mən bu meşəyə təzə gəlmışəm.

— Əvvəl bəs harada idin?

— Mən ev heyvaniyam. Büyük şəhərdə, insanların arasında yaşayıram.

Əcdadlarım — vəhşi pişiklər isə meşədə yaşayıb. Gəlmişəm ki, onların yurdu ilə tanış olum. Bildin, Ayı balası!

Ayıcıq təəccübləndi:

— Məni tanıırsan?

— Əlbəttə.

— Adımın Babu olduğunu da bilirsən?

Məstan güldü:

— Hə, artıq onu da bildim.

— Bəs harda yaşayacaqsan?

— Bax, bunu hələ bilmirəm.

— Mənimlə qonşu olmaq istəyirsən?

— İstəyirəm!

— Onda getdik!

Ayı balasının yuvası çayın kənarında, böyüyü üstə düşmüş iri bir ağacın yanında idi. Həmin ağacın quru budaqları altında Məstan üçün ev düzəltildilər. İçini yarpaq və çiçəklərlə döşədilər. Babu gördükleri işdən razı qaldı:

— Bu, meşədə ən gözəl ev oldu!

Məstan bir anlıq şəhərdəki geniş mənzillərdən birində həsir üstündə qurulmuş yumşaq yerini yadına saldı. Amma Ayı balasının xətrinə dəyməmək üçün təsdiq etdi:

— Hə! Çox gözəl evdir!

Beləliklə, onlar qonşu oldular.

Niyə hər şey Yerə düşür

Bir gün Babu ağacın budağı üstündə oturub iştahla armud yeyirdi. Yaxınlıqdakı hündür ağacın başında özünü günə verən Məstan ona baxıb gülümşəyirdi. Ayıcıq Məstanı bu dadlı meyvəyə qonaq eləmək istədi. Qəşəng armudlardan birini dərib ona atdı.

Armud əvvəlcə yuxarı – Məstana tərəf uçdu, sonra isə havada dövrə vurub aşağı düşdü və ağacın altından keçən Kirpinin tikanlarına sancıldı. Kirpi “Çox sag ol!” deyib Ayı balasına təşəkkür elədi və sevinə-sevinə getdi.

Babu məəttəl qaldı. O, armudu Məstana atmışdı. Necə oldu ki, Kirpiyə çatdı?

Babunun atlığı ikinci armud isə yaxınlıqdan keçən Dovşanın başına düşdü. “Ay!” – deyə Dovşan tir-tir əsib qışqırdı. “Sənə neyləmişəm ki, məni vurursan?!”

Babu çox pərt oldu. “Bağışla” – deyə Dovşandan üzr istədi.

Məstan məsələni Ayı balasına başa saldı: “Yuxarı atılan hər bir şey qayıdib Yerə düşür, çünkü Yer hər şeyi özünə çəkir. Bir bax!”

O, palid qozasını ayağı ilə vurub top kimi göyə qaldırdı. Palid qozası əvvəl göyə qalxsa da, sonra dayandı və qayıdib yerə, otların arasına düşdü. “Gördün?”

Babu sevindi: “Demək, belə! Budaqdan qopan yarpaq da, əlimdən saldığım armud da, göyə atılan palid qozası da qayıdib Yerə düşür! Mən başa düşdüm! Ay can, ay can!” Bu zaman onun ayağı sürüsdü və Ayıcıq kəlləsiüstə yerə gəldi. O, xəzəlin arasından başını çıxarıb donquydandı: “Yer hər şeyi özünə çəkir. Mən də ağacdan yıxılanda Yerə düşürəm...”

Eynək

Dovşanın gözləri çəp idi. Həkim ona eynək yazdı.

Cığırın üstündə Ayı balası Babu ilə rastlaşdırılar.

- Gözündəki nədir? – Babu təəccübəndi.
- Eynək.
- Eynək? O nə üçündür?

– Yaxşı görmək üçün. Həkim dedi ki, eynəyi taxanda gözünün çəpliyi düzələcək və yaxşı görəcəksən.

– Mən də yaxşı görmək istəyirəm. Eynəyini mənə verərsən?

Ürəyiaçıq Dovşan eynəyi çıxarıb Babuya verdi. Amma Ayı balası onu taxanda gözləri qarşısında hər şey dumanlandı. O heç nə görmədi.

– Bu eynəkdən heç nə görünmür ki! – Babu eynəyi çıxarıb Dovşana qaytardı. – Onu sənə səhv veriblər. Məncə, taxma.

Dovşan tərəddüd etdi. Bir eynəyə, bir də Babuya baxdı. Taxsin, taxmasın?

Cığırın başında görünən Məstan onlara yaxınlaşdı. İşin nə yerdə olduğunu öyrənib onlara hər şeyi başa saldı.

– Bu eynək Dovşana verilib. Ona görə də Dovşan onu taxanda yaxşı görür, çəpliyi də düzəlir. Babu isə bu eynəklə heç nə görmür. Mən taxsam, mən də görməyəcəm, üstəlik, gözüm ağrıyacaq. Başqasının eynəyini taxmaq olmaz!

Məstanın sözləri dostların ağlına batdı. Dovşan eynəyini qaytarıb gözünə taxdı. Ayı balası isə daha heç vaxt ondan eynək istəmədi. Çünkü bilirdi ki, başqasının eynəyini taxmaq olmaz!

Dostlar niyə salamlaşır?

Ayı balası Babu darıxırdı. Söhbət eləmək üçün İlənin yanına getdi. Səssizcə keçib onun qarşısında oturdu.

İlən domba gözlərini bərəldib uzaqlara baxır, sanki Babunu görmürdü. Ayı balası boğazını arıtlayıb bərkədən dedi:

– Bu gün hava istidir!

İlən yenə ona fikir vermədi. Üstəlik, arxasını çevirib quyuğunu şappilti ilə Babunun qarşısında yerə çırpdı. Ayıcıqın hövsəlesi daraldı. Quyuğun ətrafında dövrə vurub İlənin qarşısına keçdi.

– Dostum! Mənəm, Babu! Məni görmürsən?!

– Yox! Görmürəm! – İlən təkəbbürlə cavab verdi.

Babu təəccübəndi:

– Niyə?

– Çünkü sən mənimlə görüşmədin. Salam vermədin. Hanı sənin salamın?

Ayı balası ora-bura baxıb mızıldandı:

– Mənim... salamım... Evdə qalıb!

İlan qəhqəhə çəkdi. Sonra dedi:

– Elə isə get, gətir!

Babu tərəddüdlə evə tərəf yollandı. Yol boyu düşünürdü: “Bu salam nədir, görəsən? Onu haradan alım?” Yolda Məstana rast gəldi.

– Salam, Babu! Niyə kefin yoxdur?

– Salam?! – Babu təəccübləndi. – Hanı?

Elə mən də onu axtarıram.

Məstana güldü:

– Axtarmaq lazımlı deyil. O elə burdadır.

– Harda? – Babu ətrafa boylandı.

Bu zaman cığırda Dovşan göründü.

– Xoş gördük, dostlar! Necəsiz?

Kirpi otları xışıldatdı:

– Salam, usaqlar!

O biri tərəfdən Tutuquşu qışkırdı:

– Günaydin! Günaydin! Günaydin!

Bayquş uçub gələrək ağacın budağına qondu:

– Hamınızı salamlayıram!

Babunun ağızı açıq qalmışdı. Məstana dedi:

– Gördün? Hamı bizi salamladı. Dostlarla görüşəndə “salam”, “sabahın xeyir”, “günaydin”, ya da “xoş gördük” demək lazımdır. Bununla sən bildirirsən ki, dostunu görməyinə şadsan, onun əhvalını yüksəldirsən. Öz sevincinin bir hissəsini ona verirsən. Dovşan, Kirpi, Tutuquşu, Bayquş öz əhvallarını bizimlə bölüşdülər.

– Bu salam nə yaxşı şəymış! Çox sağ olun, dostlar! – Babu sevindi. – Mən İlənin yanına qaçım, ona da salam aparım.

Babudan, üstəlik Məstan, Dovşan, Kirpi, Tutuquşu və Bayquşdan salam alan İlən gülümşədi. Sonra Ayı balasının boynuna sarılıb üzündən öpdü.

Balaca ağ bulud

Səhər idi. Göydən ağappaq topuş bir Bulud sallanmışdı. Məstan və Ayı balası Babu otların üstündə uzanıb Buludu seyr edirdilər. Babu onunla dost olmaq istədi.

– Sabahın xeyir!

Bulud şən-şən cavab verdi:

– Sənin də sabahın xeyir!

– Göydə yaşamaq maraqlıdır, yəqin. Ordan hər yer görünür.

– Hə, görünür, – Bulud təsdiq etdi.

– Gəl, qaçı-tutdu oynayaq.

– Oynayaq!

Bulud göydə, Babu yerdə qaçmağa başladılar.

Məstan onlara baxıb gülündü. Birdən Bulud başqa iri bir buludla, Babu isə ağacın gövdəsi ilə toqquşdu. Ağappaq Bulud qaraldı, əsdi, coşdu və yağışa çevrilib yağmağa başladı.

Babu əzilmiş alını ovxalaya-ovxalaya göyə baxanda orada toppuş ağ Buludu görmədi. Bulud yoxa çıxmışdı.

Ayı balası kor-peşman yuvasına yollandı. Birdən yarpağın üstünə düşmüş yağış damcısı qışkırdı:

– Mən səni tanıyıram! Sən Ayı balası Babusan!

Otların üstündəki damcılar da yer-yerdən qışkırdılar:

– Biz səni tanıyırıq!

Çayın suları da dilə gəldi:

– Sən Ayı balası Babusan!

Babu məəttəl qaldı:

– Məni haradan tanıyırsız?

– Biz balaca ağ Buluddan yağışmışq! Yağışa çevrilib hər yerə səpələnmmişik!

Babu sevindi. Demək, balaca ağ Bulud itməmişdi – yağış olub yağımışdı. Hər tərəfdə Babunun dostları vardı.

Sabahı gün Ayı balası yuxudan duran kimi çayın kənarına qaçı, damcılar axtardı. Amma onlar yoxa çıxmışdır.

Çayda əl-üzünü yuyan Məstan çəş-baş qalmış Babunu sakitləşdirdi:

– Damcılar buxarlanıb göyə qalxdılar və yenidən Buluda çevrildilər!

– Biz buradayıq! – yuxarıdan səs gəldi.

Babu təəccüblə başını qaldırıb baxdı. Xoşbəxt balaca ağ Bulud səmada üzürdü.

– Həə! – Ayıcıq barmağını gicgahına vurdu. İndi o başa düşdü ki, niyə buludlar göydə gah peyda olur, gah da yoxa çıxırlar.